

**MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
VIEŠOJO SAUGUMO AKADEMIJA**

GABRIELĖ NOREIKAITĖ
TEISĖ IR IKITEISMINIS PROCESAS

ORGANIZUOTO NUSIKALSTAMUMO IR KORUPCIJOS RYŠYS
Magistro baigiamasis darbas

Vadovas: Prof. dr. Gediminas Bučiūnas

.....

(parašas)

Kaunas, 2026

TURINYS

IVADAS.....	3
1. ORGANIZUOTO NUSIKALSTAMUMO IR KORUPCIJOS SAMPRATA IR YPATUMAI: TEORINĖ ANALIZĖ.....	8
1.1. Organizuotas nusikalstamumas: sampratos problematika Lietuvos ir užsienio mokslo doktrinoje.....	8
1.2. Pagrindiniai organizuoto nusikalstamumo požymiai.....	18
1.3. Korupcijos samprata.....	25
1.4. Korupcijos rūšys ir paplitimas.....	28
1.4.1. Korupcijos rūšys.....	28
1.4.2. Korupcijos paplitimas.....	31
2. ORGANIZUOTO NUSIKALSTAMUMO IR KORUPCIJOS TARPUSAVIO RYŠIO PRIEŽASTYS IR ĮTAKA VISUOMENEI.....	36
2.1. Organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos sąveikos priežastys ir mechanizmai.....	36
2.2. Ryšio tarp organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos padariniai visuomenei.....	44
3. ORGANIZUOTO NUSIKALSTAMUMO IR KORUPCIJOS TARPUSAVIO RYŠYS TEISĖSAUGOS PAREIGŪNŲ POŽIŪRIU: EMPIRINIS TYRIMAS.....	47
3.1. Tyrimo metodologija.....	47
3.2. Tyrimo rezultatai.....	48
IŠVADOS IR PASIŪLYMAI.....	68
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	70
ANOTACIJA.....	76
ANNOTATION.....	77
SANTRAUKA.....	78
SUMMARY.....	79
PRIEDAI.....	80
AKADEMINIO SAŽININGUMO PASIŽADĖJIMAS.....	104

IVADAS

Organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos tarpusavio ryšys ilgą laiką išliko nepakankamai išanalizuotas fenomenas tiek Lietuvos Respublikos, tiek tarptautiniu mastu. Teisės doktrinoje galima aptikti nemažai duomenų apie šių dviejų reiškinių paplitimą¹, tačiau trūksta nuoseklaus sisteminio tyrimo, gebančio atskleisti, kaip organizuotas nusikalstamumas ir korupcija veikia (bei gali veikti) vienas kitą, bei kaip užkirsti kelią šių reiškinių daromai žalai. Nepaisant gausios mokslinės literatūros šia tema, mokslinėje doktrinoje dažniausiai analizuojami atskiri atvejai, arba tam tikros veiklos sritys, tačiau vis dar stokojama gilesnės bei išsamesnės analizės, kuri leistų įvertinti šių reiškinių sinergiją bei jų poveikį valstybės institucijų veiksmingumui, demokratijos funkcionavimo efektyvumui ir visuomenės pasitikėjimui teisine sistema. Šiandienos visuomenėje, patiriančiai sparčius socialinius, ekonominius ir technologinius pokyčius, reikalingos mokslu pagrįstos priemonės, kurios padėtų efektyviai kovoti su skirtingomis organizuoto nusikalstamumo formomis, o lygiagrečiai – ir su vis dar plačiai egzistuojančia korupcija. Pastaroji, anot daugelio mokslininkų, neretai tampa ne tik pagalbine priemone nusikalstamoms struktūroms siekiant įgyvendinti savo tikslus, bet ir esmine sąlyga, sudarančia galimybę šiems tinklams įsitvirtinti ir ilgainiui tapti beveik nebaudžiamiems².

Korupcija gali pasireikšti įvairiais lygmenimis – nuo smulkesnių kyšininkavimo atvejų iki aukšto rango pareigūnų piktnaudžiavimo tarnybine padėtimi, o jos mastai dažnai lemia, koku mastu gali plėtotis ir organizuotas nusikalstamumas. Svarbu ir tai, kad korupcija gali būti naudojama kaip apsaugos priemonė organizuotoms nusikalstamoms grupuotėms. Korupcijos kurio dėka organizuotos nusikalstamos grupuotės gali išvengti baudžiamosios atsakomybės ar kitų teisinių pasekmių, taip pat paveikti teisėsaugos institucijų veiklą įtakoti institucijų priimamus sprendimus. Tokiu būdu organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšys tik stiprėja, o valstybės pastangos kovoti su šiuo reiškiniu tampa neveiksmingos. Dėl šios priežasties tarptautinės organizacijos nuolatos pabrėžia reikalingumą išplėtoti priemones kovai su organizuoto nusikalstamumo bei korupcijos ryšiu. Tai reiškia, kad kovos su organizuotu nusikalstamumu ir korupcija veiksmingumas priklauso ne vien nuo baudžiamosios teisės normų taikymo, bet ir nuo visos teisinės sistemos stiprumo, viešojo sektoriaus skaidrumo bei pilietinės visuomenės tiesioginio įsitraukimo.

1 Margaret E. Beare, *Critical reflections on transnational organized crime, money laundering and corruption*, University of Toronto Press, 2003.

2 Tamara Fioroni, Andrea Mario Lavezzi, and Giovanni Trovato, „Organized Crime, Corruption, and Economic Growth“, *Journal of Regional Science* 65, 2 (2025): 535-560.

Temos naujumas ir aktualumas. Akivaizdu, jog globalizacijos ir technologinių pokyčių kontekste organizuotos nusikalstamos grupuotės įgyja vis naujų veikimo formų, kurios leidžia efektyviau manipuliuoti valstybės institucijomis ir verslo sektoriumi, o korupcija, kaip valstybės tarnautojo ar jam prilyginto asmens piktnaudžiavimas valstybės priimtais teisės aktais patikėta galia siekiant asmeninės naudos, pasak įvairių mokslinės doktrinos šaltinių, yra laikoma palankia aplinka organizuotam nusikalstamumui įsitvirtinti ir plėstis³, kadangi toks reiškinys gali užtikrinti organizuoto nusikalstamumo „apsaugą“ nuo teisėsaugos kontrolės ir teisinių sankcijų.

Korupcija ir organizuotas nusikalstamumas yra ne tik teoriniai teisės pažeidimai, bet ir esminiai veiksniai, darantys neigiamą poveikį valstybės valdymo efektyvumui, ekonominiam vystymuisi bei visuomenės pasitikėjimui teisėsaugos institucijomis. Europos Sąjungos formuojama politika nuolat pabrėžia būtinybę kovoti su šių reiškinių sąveika, nes jų egzistavimas ir plitimas skatina valstybių nestabilumą, socialinę nelygybę. Todėl šios temos nagrinėjimas yra itin svarbus tiek teisinės politikos formavimo, tiek praktinės kovos su nusikalstamumu aspektu. Analizuojant organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos tarpusavio ryšį galima ne tik identifikuoti rizikos veiksnius ir galimas spragas teisėsaugos sistemoje, bet ir pasiūlyti efektyvias prevencijos bei kontrolės priemones, kurios būtų naudingos tiek nacionaliniu, tiek tarptautiniu mastu.

Pažymėtina ir tai, kad Lietuvos aukštųjų mokyklų studentų baigiamuosiuose darbuose buvo nagrinėjama tiek korupcija, tiek organizuotas nusikalstamumas, tačiau tik kaip atskiri reiškiniai, tuo tarpu organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos tarpusavio ryšys kaip savarankiškas tyrimo objektas Lietuvos akademinėje teisės doktrinoje analizuotas nebuvo. Be to, Lietuvos akademinėje erdvėje dažniau analizuojamos pavienė korupcija ar atskiros organizuoto nusikalstamumo formos. Korupcijos vaidmuo organizuotame nusikalstamume, viešųjų pirkimų kontekste, studentų moksliniuose darbuose nagrinėtas nepakankamai. Todėl šis darbas pasižymi naujumu tuo, kad organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšys nagrinėjamas kompleksiškai, vertinant tiek teorinius, tiek praktinius šio ryšio aspektus.

Nepaisant to, kad šios srities tyrimai tarptautinėje akademinėje yra atliekami (pavyzdžiui, P. Van Duyne,⁴ M. Levi ir N. Lord,⁵ L. Campbell,⁶ L. de Andrade Filho⁷ darbuose), Lietuvos

3 Aida Raudonienė, „Modernėjanti klasikinio korupcijos apibrėžimo Lietuvoje kaita“, *Jurisprudencija* 32, 24 (2002): 114-121.

4 Petrus C. van Duyne, „Organized crime, corruption and power“, *Crime, Law and Social Change* 26 (1996): 201-238.

5 Michael Levi, and Nicholas Lord, „Links between corruption and organised crime and research gaps“, *Non-state actors in asset recovery* (2011): 39-61.

6 Liz Campbell, ‘Corruption by Organised Crime’—A Matter of Definition?. *Current legal problems* 69, 1 (2016): 115-141.

Respublikoje teisės tyrimai, apjungiantys organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos sąsajas, nėra itin plačiai išplėtoti bei išnagrinėti. Didesnė dalis darbų, susijusių su organizuotu nusikalstamumu, apsiriboja būtent šio reiškinių analize, tik formaliai paminint korupcijos aspektą: analizės šioje srityje atliko V. Justickis,⁸ A. Gutauskas,⁹ K. Kuchalskis¹⁰ ir kiti. Vertinant tai, jog teisinė sistema yra itin dinamiška, šie atlikti moksliniai tyrimai yra pakankamai seni, todėl būtina šį reiškinį išnagrinėti galiojant esamai teisėsaugos institucijų praktikai bei teisinei bazei. Deja, bet būtent organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšys išlieka menkai tyrinėtas, dažniau minint ne patį ryšį, o abiejų šių reiškinių paplitimo mastą¹¹. Vadinas, Lietuvos Respublikos mokslinėje doktrinoje egzistuoja poreikis moksliniams tyrimams, kurie kompleksiskai įvertintų, kaip šios dvi nusikalstamos veiklos rūšys sąveikauja, kokie veiksniai daro joms įtaką ir kokiais būdais tikslingiausia taikyti prevencines priemones. Būtent šiuo aspektu darbas yra aktualus ir naujas – šiuo moksliniu darbu siekiama pateikti sisteminį šių reiškinių ryšio įvertinimą, pasitelkiant teorinius, teisinius bei empirinius duomenis.

Darbo problema. Nors tarptautiniai dokumentai, tokie kaip Jungtinių Tautų Konvencija prieš organizuotą nusikalstamumą¹² ir Jungtinių Tautų Konvencija prieš korupciją¹³ pabrėžia organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos reiškinių valstybinio reguliavimo svarbą, praktikoje dažnai išryškėja problemų, susijusių su sunkumais identifikuojant ir įrodant organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšį. Be to, organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšys vis dažniau vertinamas kaip viena iš grėsmių nacionaliniam saugumui. Tiek Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo strateginiuose dokumentuose, tiek užsienio valstybių grėsmių nacionaliniam saugumui vertinimuose organizuotas nusikalstamumas ir korupcija įvardijami kaip tarpusavyje glaudžiai susiję reiškiniai. Mokslinėje literatūroje taip pat teigiama, kad organizuotas nusikalstamumas negali veiksmingai funkcionuoti be korupcinių ryšių su valstybės tarnautojais. Be to, oficiali registruotų nusikalstamų veikų statistika tiesiogiai neatskleidžia organizuoto

7 Luiz de Andrade Filho, „The dynamics of drug-related organised crime and corruption in Brazil from a development perspective“, *Journal of Financial Crime* 15, 1 (2008): 49-59.

8 Viktoras Justickis, „Organizuotas nusikalstamumas. Ekonominiai pagrindai“ *Jurisprudencija* 20 (2001): 23-39.

9 Aurelijus Gutauskas, „Organizuotas nusikalstamumas Lietuvoje: faktinė padėtis ir teisėsaugos institucijų praktika“, *Jurisprudencija* 49, 41 (2003): 5-18.

10 Klaidas Kuchalskis, „Organizuotas nusikalstamumas: nauji iššūkiai ir atsakas į juos“, in *Lietuvos metinė strateginė apžvalga* (Vilnius: Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija, 2018), p. 201-225.

11 Antanas Dapšys, „Organizuotas nusikalstamumas ir korupcija: prevencijos ir kontrolės sistemos kūrimo Lietuvoje prielaidos bei perspektyvos“, *Teisės problemos* 4 (1997): 61-71.

12 Jungtinių Tautų konvencija prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą. *Žin.*, 2002-05-22, Nr. 51-1933. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.166679>

13 Jungtinių Tautų Konvencija prieš korupciją. *Žin.*, 2006-12-14, Nr. 136-5145. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.289015>

nusikalstamumo ir korupcijos ryšio masto. Šio ryšio egzistavimą patvirtina įvairūs nacionaliniai ir tarptautiniai rodikliai. Kaip antai, Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybos 2025 m. „Lietuvos korupcijos žemėlapis“ duomenimis, net 81 proc. gyventojų ir 54 proc. valstybės tarnautojų korupciją Lietuvoje laiko paplitusiu reiškiniu, o 50 proc. valstybės tarnautojų nurodė girdėję apie įtakos darymą sprendimų priėmimui. 81 proc. respondentų neoficialius susitikimus ir 75 proc. pažintis įvardijo kaip reikšmingą poveikio priemonę sprendimų priėmimo procesuose. Didžiausia korupcijos rizika, respondentų vertinimu, egzistuoja statybų (76 proc.), energetikos (72 proc.), sveikatos apsaugos (62 proc.) bei farmacijos (60 proc.) sektoriuose, kurie dažnai siejami ir su didelės ekonominės naudos bei organizuoto nusikalstamumo interesų koncentracija. Tarptautinių indeksų analizė taip pat rodo tendenciją, kad valstybėse, kuriose korupcijos suvokimo indeksas yra prastesnis, paprastai fiksuojamas ir aukštesnis organizuoto nusikalstamumo indeksas. Kaip antai, Rusijoje korupcijos suvokimo indeksas siekia 22 balus, o organizuoto nusikalstamumo indeksas – 6,92, Ukrainoje atitinkamai 36 ir 6,45, o Meksikoje – 27 ir 7,68. Tuo tarpu Danijoje, kuri pasižymi vienu geriausių korupcijos kontrolės rodiklių pasaulyje (89 balai), organizuoto nusikalstamumo indeksas išlieka reikšmingai mažesnis – 4,10. Šie statistiniai duomenys leidžia teigti, kad organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšys egzistuoja sistemiškai, nors oficialioje nusikalstamų veikų statistikoje jis dažnai nėra identifikuojamas. Nepaisant to, organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšys bei šį ryšį stiprinantys veiksniai Lietuvos Respublikos teisės doktrinoje vis dar nėra pakankamai išsamiai ištirti. **Tyrimo probleminiai klausimai yra:** (1) kaip tarpusavyje susiję organizuotas nusikalstamumas ir korupcija; (2) kokie veiksniai lemia jų simbiozę; (3) kokias strategines priemones galima pasitelkti tokiam glaudžiam ryšiui sumažinti?.

Darbo objektas - organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšys.

Šio darbo **tikslas** – išsamiai ištirti organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšį bei atskleisti svarbiausius aspektus, lemiančius efektyvios kovos su šiais reiškiniais priemonių parinkimą ir taikymą Lietuvos Respublikoje.

Darbo uždaviniai:

1. Išnagrinėti organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos sampratą ir ypatumus, pateikiamus tiek nacionalinėje, tiek tarptautinėje teisės doktrinoje.
2. Išanalizuoti organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšį teoriniu lygmeniu, identifikuojant veiksnius, stiprinančius organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos sąveiką.

3. Nustatyti probleminius aspektus, lemiančius organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos tarpusavio ryšio stiprėjimą, bei išskirti jų įtakos visuomenei mastą teisėsaugos pareigūnų požiūriu.

4. Pateikti siūlymus, kaip tobulinti institucijų tarpusavio bendradarbiavimą, siekiant efektyviau užkirsti kelią glaudžiam organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšiui.

Ginamieji teiginiai. Korupcijos lygis viešajame sektoriuje reikšmingai įtakoja organizuoto nusikalstamumo raišką, todėl esminis kovos su korupcija instrumentų tobulinimas galėtų iš esmės sumažinti ir organizuotos nusikalstamos veiklos galimybes.

Tyrimo metodika. Baigiamojo magistro darbo tikslui pasiekti bei uždaviniams įgyvendinti taikomi įvairūs metodai. Teisės aktų ir mokslinės literatūros analizės metodo pagalba bus atskleidžiama organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos samprata, lyginant teisės doktrinoje ir teisės aktuose pateikiamas sąvokas, jų išaiškinimus, interpretacijas ir kt. Lyginamasis metodas bus pasitelkiamas analizuojant Lietuvos Respublikos ir kitų Europos Sąjungos valstybių reguliacinę praktiką. Tai leis nustatyti, kaip veiksmingai kitose šalyse diegiamos kovos su organizuotu nusikalstamumu ir korupcija priemonės, bei kuria kryptimi kreipiama valstybės baudžiamoji politika šių reiškinių atžvilgiu. Sisteminis metodas bus taikomas siekiant susieti organizuoto nusikalstamumo bei korupcijos reiškinius su platesniu kontekstu, vertinant, kokią įtaką jie daro vienas kitam, bei kokią įtaką tai daro baudžiamajai teisei ir baudžiamajai Europos Sąjungos politikai. Analitinis (loginis) metodas padės įvertinti tiriamų šaltinių ir empirinių duomenų atitiktį, struktūruotai suformuluoti išvadas, o pusiau struktūruoti interviu – suteiks galimybę atskleisti praktinius kovos su šiais reiškiniais ypatumus, atsižvelgiant į teisėsaugos ir kitų institucijų požiūrį.

Darbo struktūra. Darbą sudaro trys pagrindiniai skyriai, kurių kiekvienas siejasi su išsikeltais tikslais ir uždaviniais. Pirmasis skyrius skirtas organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos teorinių prielaidų bei pamatinių sąvokų apžvalgai. Antrajame skyriuje aptariamas organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos tarpusavio ryšys, jų priežastys ir įtaka visuomenei. Trečiajame skyriuje atliekamas organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos tarpusavio ryšys teisėsaugos pareigūnų bei kitų ekspertų požiūriu empirinis tyrimas, aptariant jo metodologiją, taip pat pateikiant bei interpretuojant gautus rezultatus. Darbo pabaigoje, remiantis visų trijų skyrių išvadomis ir gautais tyrimo rezultatais, suformuluojamos galutinės išvagos, skirtos patikrinti ginamuosius teiginius, bei pateikiami rekomendacinio pobūdžio siūlymai tolesniems tyrimams ir praktiniam teisinio reguliavimo tobulinimui.

1. ORGANIZUOTO NUSIKALSTAMUMO IR KORUPCIJOS SAMPRATA IR YPATUMAI: TEORINĖ ANALIZĖ

1.1. Organizuotas nusikalstamumas: sampratos problematika Lietuvos ir užsienio mokslo doktrinoje

Organizuoto nusikalstamumo, kaip socialinio reiškinio, problema vyrauja jau nuo itin senų laikų. 1917 m., po eilės rezonansinių nusikaltimų, Čikagos prekybos asociacija priėmė sprendimą, jog būtina imtis veiksmų smurtiniams nusikaltimams pažaboti. Tuo pagrindu buvo įkurtas specialus komitetas, kuris ištirtų esamą nusikalstamumo situaciją¹⁴. Šis specialus komitetas atliko metus trukusį nusikalstamumo Čikagoje tyrimą ir pateikė ataskaitą, kurioje rekomendavo įkurti organizaciją, kuri būtų pavaldi Čikagos prekybos asociacijai ir jai vadovautų Nusikalstamumo slopinimo ir prevencijos komisija. Šią rekomendaciją specialusis komitetas pateikė atsižvelgiant į tai, kad atliktas tyrimas parodė, jog Čikagoje suėmimų buvo itin nedaug, policija buvo abejinga, baudžiamasis persekiojimas buvo vykdomas itin aplaidžiai, o teisminiai procesai veikė neefektyviai. Remiantis šiomis išvadomis, 1919 m. sausio 1 d. buvo įkurta Čikagos nusikalstamumo komisija. Ši komisija buvo įkurta siekiant padėti esamoms teisėsaugos institucijoms kovoti su nusikalstamumu. Būtent 1919 m. ataskaitose Čikagos nusikalstamumo komisija pirmą kartą pavartojo terminą „organizuotas nusikalstamumas“. Žinoma, šis terminas itin skiriasi nuo tai, kaip šiomis dienomis yra suprantamas organizuotas nusikalstamumas: Čikagos nusikalstamumo komisiją organizuotą nusikalstamumą apibūdino ne kaip nusikalstamas organizacijas, o daug platesne prasme – „organizuotas nusikalstamumas“ Čikagos nusikalstamumo komisijos vertinimu buvo vadinamoji „nusikaltėlių klasė“, kurią sudaro maždaug „10 000 profesionalių nusikaltėlių“, kurie „nusikalstamumu užsiėmė kaip verslu (pragyvenimo šaltiniu)“¹⁵.

Nors ir pats organizuoto nusikalstamumo terminas, kaip nustatyta, atsirado sąlyginai nesenai, tačiau pats organizuotas nusikalstamumas, kaip reiškinys, buvo pastebimas ženkliai anksčiau:

Japonijoje dar XVII a. veikę smulkios organizuotos nusikalstamos grupės yra laikomos dar iki šių dienų veikiančio organizuoto nusikalstamumo sindikato – Jakuzų (angl. Yakuza) pirmtakais. Šios smulkios, organizuotos grupės vertėsi nelegalių azartinių žaidimų organizavimu - būtent

14 George E. Simpson, "Chicago Crime Commission," American Institute of Criminal Law and Criminology 26 (1935–1936): 401, <https://scholarlycommons.law.northwestern.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2569&context=jclc>

15 Lampe, Klaus, „Organized Crime: Analyzing Illegal Activities, Criminal Structures, and Extra-Legal Governance“, Los Angeles: SAGE Publications, 2016, https://www.researchgate.net/publication/281063702_Organized_Crime_Analyzing_illegal_activities_criminal_structures_and_extra-legal_governance

nelegalių azartinių žaidimų organizavimu verčiasi ir minėtas organizuoto nusikalstamumo sindikatas Jakuzos. Pažymėtina, jog XIX a. antroje pusėje šios smulkios, organizuotos nusikalstamos grupės įsitraukė į japonų nacionalistų kovas dėl politinės valdžios, todėl šios organizuoto nusikalstamumo grupės vaidino vis didesnę vaidmenį modernizuojant Japonijos ekonomiką (pvz.: užsiimant nelegalių statybų darbuotojų įdarbinimu ir pan.). Todėl tokiu būdu laikoma, jog pradinės smulkios, organizuoto nusikalstamumo grupės Japonijoje palaipsniui plėtėsi (pasitelkiant ir politiką) bei tapo dabar Japonijoje veikiančiais organizuoto nusikalstamumo sindikatais¹⁶.

Įvairios organizuoto nusikalstamumo grupuotės **Kinijoje**, ypač Triados, yra siejamos su XVIII a. susikūrusiomis slaptomis draugijomis, kurias įsteigė iš žemesniųjų socialinių sluoksnių kilę, tačiau tam tikrą verslumą turintys asmenys. Iš pradžių šių slaptųjų draugijų pagrindinis tikslas buvo savitarpio pagalbos tinklo kūrimas tarp draugijai priklausančių narių – tai laikytina reakcija į tuo metu šalyje vyravusius politinius ir ekonominius sunkumus. Veikdamos neveiksmingos centrinės Kinijos valdžios sąlygomis, šios draugijos siekė apsaugoti savo narių interesus nuo įvairių socialinių ir ekonominių grėsmių, kurios kildavo dėl atitinkamų valdžios sprendimų, išskirtinai veikiančių žemesnio sluoksnio visuomenės narius. Toks tarpusavio paramos principu grindžiamas veiklos modelis Kinijoje nebuvo naujas reiškinys: panašaus pobūdžio draugijos Kinijoje egzistavo jau ir XVII a., kai jų atsiradimą taip pat lėmė siekis užtikrinti žemesniam socialiniam sluoksniui priklausančių narių išlikimą nestabiliomis laikotarpiais. XVIII a. šie Kinijoje veikę slaptieji susivienijimai nebuvo tokie altruistiniai. Nors formaliai jie siekė atstovauti kiekvieno tokiai draugijai priklausančio nario interesams, faktiškai šios organizacijos atliko reikšmingą vaidmenį politinių konfliktų kurstymo procese. Istorinių šaltinių duomenimis, šios draugijos rėmė Čingų dinastijos (1645–1911) oponentus ir pasisakė už Mingų dinastijos (1368–1644) atkūrimą. Šalia politinės veiklos, šios draugijos vykdė plataus masto plėsimus, turto prievartavimą (reketą) bei kitus nusikalstamo pobūdžio veiksmus, kurie tapo esminiu jų ekonominės veiklos, o paskui ir plėtros, pagrindu. Dėl to ilgainiui šie susivienijimai, panašiai kaip XVII a. Japonijoje susiformavusios neteisėtos grupuotės, evoliucionavo į struktūrizuotus nusikalstamus sindikatus, dabar žinomus kaip Triados¹⁷.

16 Fijnaut, Cyrille, „Searching for organized crime in history“, The Oxford Handbook of Organized Crime (Oxford: Oxford University Press, 2014), 68, [https://gill.readingroo.ms/ENTER/Myths%20&%20History/1%20-%20Criticism%20of%20the%20Western%20Civilization%20-%20Col.%201-58/56%20\(Mafia,%20Organized%20Crime%202\)/Paoli%20\(Ed.\)%20-%20The%20Oxford%20Handbook%20of%20Organized%20Crime%20\(2014\).pdf#page=68](https://gill.readingroo.ms/ENTER/Myths%20&%20History/1%20-%20Criticism%20of%20the%20Western%20Civilization%20-%20Col.%201-58/56%20(Mafia,%20Organized%20Crime%202)/Paoli%20(Ed.)%20-%20The%20Oxford%20Handbook%20of%20Organized%20Crime%20(2014).pdf#page=68)

17 Cyrille, supra note:16

Iki XIX a. visoje *Europoje* veikė įvairiausios nusikalstamos grupuotės – nuo Balkanų iki Jungtinės Karalystės ir Prancūzijos. Nėra galimybės tiksliai nustatyti, kiek nusikalstamų grupių XVII–XVIII a. veikė regionuose, atitinkančius dabartinę Vokietijos ir Nyderlandų teritoriją. Pirmą, ne visos tokios organizuotos nusikaltėlių grupuotės gali būti istoriškai identifikuojamos dėl šaltinių fragmentiškumo ir griežtos konspiracijos panaudojimo jų veiklos. Antra, dauguma šių nusikalstamų grupių nebuvo griežtai hierarchiškai organizuotos – jas paprastai sudarė nuolatinis patyrusių nusikaltėlių branduolys, kurį supo platus patikimų bendrininkų ir pagalbininkų tinklas, apimantis informatorius, kontrabandos organizatorius, prekių realizuotojus, transportuotojus, laivų savininkus ir kitus tarpininkus, kurie tokių grupuočių veikloje atlikdavo pagalbininko veiklą. Dėl šios priežasties tiksliai nustatyti tokių grupių skaičių iš esmės neįmanoma. Tokių grupių vidiniai ir išoriniai ryšiai pasižymėjo dideliu dinamiskumu. Svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad šių organizuoto nusikalstamumo grupių veikla apėmė ir skirtingus geografinius mastus. Kai kurios šių nusikalstamų grupių veikė daugiausia lokaliai, nesant tarptautinio elemento. Tuo tarpu kitos pasižymėjo didesniu lankstumu ir gebėjo plėtoti savo net ir tarpregioniniu mastu. Vertinant tokių organizuotų grupių atsiradimo priežastis Europoje, išskirtini trys veiksniai – organizuotų grupių formavimuisi reikšmingos įtakos turėjo didelis skurdas ir dažnos ekonominės krizės. Kaip pavyzdys išskirtinas Vokietijos teritorijose veikusių nusikalstamų grupių narių sudėtis – daugiausia tokias nusikalstamas grupuotes sudarė antisocialūs asmenys – elgetos, menkai aprūpinti ūkininkai, piemenys ar skurdesni amatininkai. Kaip antrasis veiksnys, įtakojęs organizuoto nusikalstamumo grupių atsiradimą Europoje, buvo Europos žemyne vykę nuolatiniai kariniai konfliktai. Šių karų metų kareiviai privalėjo savarankiškai rūpintis maisto atsargomis. Be to, nemaža dalis jų, pasibaigus kariniams konfliktams, likdavo tuose regionuose, kuriuose kariavo. Buvę kariai dažnai įsitraukdavo į jau veikiančias nusikalstamas grupuotes arba steigė naujas, siekdami įgyti pragyvenimo šaltinį. Dėl šios priežasties, kaip pavyzdys, pietų Nyderlanduose veikusių organizuotų nusikalstamų grupuočių struktūra labiau priminė karinius junginius – tai ypač išryškėjo Aštuoniasdešimties metų karo (1568–1648 m.) laikotarpiu. Trečiasis reikšmingas veiksnys, lėmęs organizuoto nusikalstamumo plėtrą Šiaurės Vakarų Europoje XVII–XVIII a., buvo ryški socialinė atskirtis. Didelė dalis žydų ir romų, ištremtų iš atitinkamų Europos dalių, persikėlė į Vakarinės Europos regionus, kur dalis jų siekdami išgyventi ėmėsi nusikalstamos veiklos. Kai kurie iš jų steigė savas grupes, o kiti jungėsi prie mišrių, daugiatautinių junginių. Šiuo požiūriu įdomu tai, kad žydų nusikalstamos grupės dažniausiai buvo mažos ir sudarytos iš vyriškos giminės asmenų, tuo tarpu romų organizuotos nusikalstamos grupės pagrinde buvo sudarytos iš giminaičių, tokios organizuotos grupės buvo paremtos giminystės

ryšiais. Nors Vokietijoje ir Nyderlanduose organizuoto nusikalstamumo reiškinys XIX a. viduryje jau buvo šiek tiek nuslopęs, Italijoje organizuotas nusikalstamumas vystėsi visiškai priešinga kryptimi. Žinomiausia iš jų – Sicilijos mafija, kurios veikla buvo itin stipri Sicilijoje. Vienas esminių veiksmų, lėmusių organizuoto nusikalstamumo klestėjimą Sicilijoje, buvo politinis abejingumas, kuris Sicilijoje atsirado pasibaigus Prancūzijos valdymo laikotarpiui. Burbonų dinastija, XIX a. pradžioje atgavusi valdžią, negebėjo įtvirtinti efektyvios valdymo sistemos Sicilijos saloje. Šis Sicilijos valdžios nesugebėjimas įdiegti tinkamos valdymo sistemos turėjo tiesioginių pasekmių – nebuvo sukurta veiksminga teisėsaugos sistema, galinti užtikrinti viešąją tvarką ir saugumą. Tokia situacija sudarė palankias sąlygas nusikalstamoms organizuotoms grupuotėms stiprėti ir veikti nebaudžiamai, be jokių esminių teisinių pasiekimų. Siekdamos išlaikyti įtaką ir užsitikrinti paramą, organizuotos nusikalstamos grupuotės užmezgė glaudžius ryšius su vietos „elito“ atstovais, kurie rėmė nusikalstamas struktūras mainais už apsaugą ar kitokias paslaugas. Taip po XIX a. pradžioje pradėjo formotis įvairios partnerystės, kurios tapo XX a. pirmoje pusėje veikusių vadinamų „mafijos šeimų“, pirmtakėmis. Būtent šių „šeimų“ išskirtiniu bruožu tapo jų socialinė sandara – jos buvo grindžiamos ryšiais tarp vietos „elito“ narių ir žemesniųjų sluoksnių nusikaltėlių. Dėl šios priežasties grupuočių vadovai buvo išskirtinai gerbiami, o jiems pavaldūs nusikaltėliai, laikyti mafijos nariais, veikė kaip jų bendrininkai bendro intereso pagrindu¹⁸.

Organizuoto nusikalstamumo plėtra *Jungtinėse Amerikos Valstijose* XX a. pradžioje buvo stipriai nulemta organizuotam nusikalstamumui palankių socialinių, ekonominių ir politinių veiksmų. Nusikalstamos organizuotos grupės pasinaudojo šalyje susiklosčiusiomis aplinkybėmis, kad įsitvirtintų tiek teisėtose, tiek nelegaliose JAV rinkose ir jose galėtų sustiprinti savo įtaką. Visgi, šis procesas neapsiribojo vien tik organizuotų nusikalstamų grupių savarankiška veikla. Jų galimybes neteisėtai kontroliuoti įvairias valstybės ekonomines sritis sustiprino valdžios institucijų palaikymas, t.y. korupcija (apie tai plačiau tolimesniuose baigiamojo darbo skyriuose). Istoriniai duomenys rodo, kad nuo XIX a. pabaigos politinės partijos ir įtakingi politikai palaikė glaudžius ryšius su nusikalstamo pasaulio atstovais. Tokie ryšiai buvo abipusiai naudingi: politikai, bendradarbiaudami su organizuoto nusikalstamumo grupėmis, siekė neteisėtais būdais padidinti asmenines pajamas, sustiprinti partijos finansinę bazę ar užsitikrinti rinkėjų paramą, o organizuotų nusikaltėlių grupių branduoliai, savo ruožtu, buvo suinteresuoti daryti įtaką politiniams sprendimams. Ši įtaka jiems suteikė galimybę manipuluoti įstatymų leidyba tose srityse, kuriose jie turėjo ekonominių interesų, bei išnaudoti teisėsaugos sistemą savo naudai. Taigi, organizuoto

18 Cyrille, *supra note*: 16

nusikalstamumo plėtra JAV buvo galima tik dėl organizuotų nusikaltėlių grupių gebėjimo bendradarbiauti su įtakingais šalies politikais¹⁹. Vienas iš esminių aspektų, lėmusių organizuoto nusikalstamumo sampratos raidą JAV buvo C. Estes Kefauver vadovaujamas Kefauverio komitetas, veikęs 1950 m. – 1951 m. po to, kuomet 1949 m. Amerikos savivaldybių asociacija, atstovaujanti daugiau nei 10 000 gyvenviečių visoje šalyje, kreipėsi į federalinę vyriausybę su prašymu kovoti su augančia organizuoto nusikalstamumo įtaka. Senatorius C. Estes Kefauver parengė rezoliucijos projektą, kuriuo buvo siekiama įsteigti specialųjį komitetą šiam klausimui ištirti²⁰. Remdamasis ankstesniu valstijų nusikaltimų komisijų darbu, C. Estes Kefauver nurodė komiteto darbuotojams ištirti tai, ką jis pavadino „organizuoto nusikalstamumo gyvybės šaltiniu“. Komiteto išvadų rezultatai įstatymų leidybos srityje buvo, geriausiu atveju, kuklūs. Svarbesni buvo ne įstatyminiai tyrimo rezultatai. Atkreipdamas visuomenės dėmesį į tarpvalstybinio nusikalstamumo problemas, Kefauverio komiteto tyrimas padėjo vietos ir valstijų teisėsaugos institucijoms agresyviai persekioti nusikalstamus sindikatus. Šio komiteto posėdžiai aiškiai parodė, kad kai kurie išrinkti valstybės pareigūnai sudarė sąlygas nusikalstamai veiklai ir iš jos pelnėsi²¹.

Pirmosios organizuoto nusikalstamumo apraiškos **Sovietų Sąjungoje** siejamos su profesionalių nusikaltėlių sluoksniu – vadinamųjų „vagių įstatyme“ – susiformavimu, kurio nariai veikė ir Lietuvos teritorijoje. Šių struktūrų atsiradimą galima laikyti viena iš ankstyvųjų organizuoto nusikalstamumo raidos stadijų *Lietuvoje*. Šie nusikaltėliai palaikė glaudžius ryšius, kartu turėdami nustatytą elgesio kodeksą (vadinamąsias „panetkes“) bei bendrą išdą (vadinamąjį „obščiaką“). Šios nusikalstamos grupuotės sąmoningai atsisakė vadovautis tuometinės valdžios nustatytais įstatymais. Priešingai, vietoj valdžios įstatymo, tokios organizuotos grupuotės laikėsi griežtų vidinių taisyklių („panetkių“). Tokių nusikalstamų grupuočių autoritetai (lyderiai) periodiškai susitikdavo aptarti esminių veiklos planų. Laisvės atėmimo vietose šių organizuoto nusikalstamumo grupuočių nariai turėjo privilegijuotą statusą – kiti kaliniai privalėdavo jiems suteikti išskirtines sąlygas. Prisitaikę prie tokio organizuoto nusikalstamumo pobūdžio, „vagys įstatyme“ plėtojo įvairias nelegalias veiklas. Didžioji dalis jų buvo susijusios su valiutų operacijomis, prekyba brangiaisiais metalais, banko čekių klastojimu ir kitais finansiniais sukčiavimais. Nepaisant to, kad už tokio pobūdžio veiklas buvo taikomos griežtos bausmės, jos organizuotam nusikalstamumui suteikdavo itin didelį pelną. Be to, uostų miestuose ir didžiuosiuose pramonės centruose buvo paplitusi prostitucija bei

19 ibid

20 Jungtinių Amerikos Valstijų Senatas, „Specialusis komitetas organizuotam nusikalstamumui tarpvalstybinėje prekyboje tirti (Kefauverio komitetas)“, žiūrėta 2026 m. kovo 8 d., <https://www.senate.gov/about/powers-procedures/investigations/kefauver.htm>

21 Ibid

sąvadaimas, o nelegaliuose gamybos cechuose buvo falsifikuojami žinomų prekės ženklų drabužiai, kurie vėliau realizuojami turguose, taip pat generuodami reikšmingas pajamas. Atsižvelgiant į šias aplinkybes, galima teigti, kad „vagys įstatyme“ turėjo esminę įtaką organizuoto nusikalstamumo formavimuisi ir raidai Lietuvoje²².

Nors ir akivaizdu, jog anksčiau egzistavęs organizuotas nusikalstamumas apėmė palyginus siaurą nusikalstamų veikų, kurias organizuoto nusikalstamumo grupuotės darydavo, sąrašą, keičiantis technologijoms bei laisvo judėjimo tarp valstybių idėjoms, organizuotas nusikalstamumas sparčiai plėtėsi: jau 1998 m. gruodžio 3 d. Europos Taryba išskyrė organizuoto nusikalstamumo daromas nusikalstamas veikas, tokias kaip prekyba žmonėmis; vaikų seksualinis išnaudojimas; nusikaltimai, susiję su neteisėta prekyba narkotikais; korupcija; elektroninis sukčiavimas; teroristų vykdomi nusikaltimai; aplinkos apsaugos teisės pažeidimai; nusikaltimai, daromi pasitelkiant informacines technologijas; bei su šiomis veikomis susijęs pinigų plovimas²³. Tad akivaizdu, jog organizuotas nusikalstamumas nuolatos sparčiai tobulėjo bei prisitaikė prie aplinkos pokyčių.

Taigi, kaip parodė išsami istorinė organizuoto nusikalstamumo sampratos raida, organizuotas nusikalstamumo pradininkėmis yra laikomos smulkios organizuotos grupės, susibūrusios lengviau atlikti nusikalstamas veikas bei užsitikrinti geresnį pragyvenimą, kadangi organizuoto nusikalstamumo nariai įprastai buvo žemesnio socialinio sluoksnio nariai, jaučiantys skurdą bei siekiantys geresnio pragyvenimo lygio. Laikui bėgant organizuotas nusikalstamumas tobulėjo. Vėlesniais laikais organizuotas nusikalstamumas buvo suprantamas kaip tam tikra „mafijos“ struktūra: ženkliai organizuotesnės nusikalstamos grupuotės, kurios sistemingai vykdo neteisėtą veiklą siekdamos pelno, įtakos ir valdžios. Kaip nustatyta, organizuotas nusikalstamumas, kaip reiškiny, buvo pastebimas jau nuo XVII a., tačiau dar ir iki šių dienų tarptautiniu lygmeniu nėra nustatytas vieningas organizuoto nusikalstamumo apibrėžimas. Europos Sąjungos lygmeniu tai buvo bandoma padaryti 2008 m. spalio 24 d. Tarybos pamatiniame sprendime 2008/841/TVR dėl kovos su organizuotu nusikalstamumu²⁴, kurio pirmame straipsnyje organizuotas nusikalstamumas skaidomas į dvi dalis – nusikalstama organizacija ir struktūrą turintis susivienijimas. Pagal šį sprendimą nusikalstama organizacija yra suprantama kaip „struktūrą turintis susivienijimas, įkurtas

22 Aurelijus Gutauskas, „Organizuotas nusikalstamumas Lietuvoje: faktinė padėtis ir teisėsaugos institucijų praktika“, *Jurisprudencija* 49, nr. 41 (2003): 401, <https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/3300>

23 Europos Sąjungos Taryba ir Europos Komisija, Tarybos ir Komisijos veiksmų planas dėl geriausio Amsterdamo sutarties nuostatų įgyvendinimo kuriant laisvės, saugumo ir teisingumo erdvę, priimta 1998 m. gruodžio 3 d. Teisingumo ir vidaus reikalų taryboje, OL C 19, 1999 m. sausio 23 d., 1–15, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A31999Y0123%2801%29>

24 Europos Sąjungos Taryba, 2008 m. spalio 24 d. Tarybos pamatinis sprendimas 2008/841/TVR dėl kovos su organizuotu nusikalstamumu, Europos Sąjungos oficialusis leidinys L 300 (2008 m. lapkričio 11 d.): 42–45, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:32008F0841>

per tam tikrą laikotarpį, susidedantis iš daugiau nei dviejų asmenų, sutartinai veikiančių siekiant vykdyti nusikalstamas veikas, už kurias baudžiama laisvės apribojimo arba laisvės atėmimo bausme, kurios ilgiausia trukmė yra bent ketveri metai, arba griežtesne bausme, ir kuriomis siekiama tiesiogiai arba netiesiogiai gauti finansinės ar kitokios materialinės naudos²⁵, tačiau pasak įvairių mokslinių šaltinių, šios sąvokos yra pernelyg plačios²⁶. 2000 m. lapkričio 15 d. Jungtinių Tautų konvencija prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą, organizuotą nusikalstamumą išskiria į dvi dalis: organizuota nusikalstama grupė ir organizuota grupė. Pagal šią konvenciją, organizuota nusikalstama grupė apibūdinama kaip „organizuota trijų ar daugiau asmenų grupė, egzistuojanti tam tikrą laiko tarpą ir veikianti kartu, kurios veiklos tikslas – padaryti vieną arba daugiau sunkių nusikaltimų ar nusikaltimų, pripažįstamų tokiais pagal šią Konvenciją, siekiant tiesiogiai ar netiesiogiai gauti finansinės ar kitokios materialinės naudos“²⁷, o organizuota grupė apibūdinama kaip „grupė, kuri nėra atsitiktinai susibūrusi nusikaltimui padaryti, kurios narių vaidmenys nebūtinai yra formaliai apibrėžti ir kuriai nebūtina tęstinė narystė ar susiformavus struktūra“²⁸. Taigi kaip matyti, vien šie du tarptautiniai dokumentai skirtingai apibūdina tapačias organizuoto nusikalstamumo formas, o jų pateikiamas apibrėžimas yra itin platus. Kaip antai, *Vokietijos Federacinė Respublika* organizuotą nusikalstamumą apibūdina kaip „planuojamą, siekiant pasipelnyti ar galios, nusikalstamų veikų, kurios pavieniui arba kaip visuma yra didelės svarbos, darymą, kai daugiau nei du asmenys bendradarbiauja pasiskirstydami užduotis ilgą ar neapibrėžtą laiką a) naudodami komercines ar verslo struktūras, b) naudodami smurtą ar kitokią įtaką, arba c) darant įtaką politikai, žiniasklaidai, viešajam administravimui, teismų sistemai ar verslo sektoriui“²⁹. **Lietuvos Respublikoje** organizuoto nusikalstamumo (bendrininkavimo) sąvoką bei rūšis apibrėžia Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – BK) 24 ir 25 straipsniai. BK 24 straipsnio 1 dalis numato, jog „bendrininkavimas yra tyčinis bendras dviejų ar daugiau tarpusavyje susitarusių pakaltinamų ir sulaukusių BK 13 straipsnyje nustatyto amžiaus asmenų dalyvavimas darant nusikalstamą veiką“³⁰. Naujausioje BK 25 straipsnio 1 dalies redakcijoje teigiama, jog

25 Taryba, supra note: 24

26 Gintautas Sakalauskas ir kt., „Baudžiamoji politika Lietuvoje: (Realybė ir perspektyvos)“, Vilnius, Teisės institutas, 2012, <https://teise.org/wp-content/uploads/2012/10/Baudziamoji-politika-Lietuvoje.pdf>

27 Jungtinių Tautų konvencija prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą, paskelbta 2002 m. gegužės 22 d., Lietuvos Respublikos įstatymas Nr. TAI S.166679, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.166679>

28 ibid

29 Bundeskriminalamt (BKA), *Organised Crime – National Situation Report 2022*, (Wiesbaden: BKA, 2023), 1–2, <https://www.bka.de/SharedDocs/Downloads/EN/Publications/AnnualReportsAndSituationAssessments/OrganisedCrime/organisedCrimeSituationReport2022.html>

30 Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas, 24 straipsnis „Bendrininkavimas“, „Infolex“, <https://www.infolex.lt/ta/66150:str24>

„bendrininkavimo formos yra bendrininkų grupė, teroristinė grupė, organizuota grupė, nusikalstamas susivienijimas“³¹. BK 25 straipsnis taip pat aprašo bendrininkavimo formas:

- Bendrininkų grupė yra tada, kai bet kurioje nusikalstamos veikos stadijoje du ar daugiau asmenų susitaria nusikalstamą veiką daryti, tęsti ar užbaigti, jei bent du iš jų yra vykdytojai;
- Teroristinė grupė – trijų ar daugiau asmenų iš anksto sukurta tam tikram laikotarpiui ir suderintai veikianti grupė, turinti tikslą daryti vieną ar kelis teroristinius nusikaltimus;
- Organizuota grupė yra tada, kai du ar daugiau asmenų iš anksto susitaria daryti kelis nusikaltimus arba vieną apysunkį, sunkų ar labai sunkų nusikaltimą ir kiekvienas grupės narys, darydamas nusikaltimą, atlieka tam tikrą užduotį ar turi skirtingą vaidmenį;
- Nusikalstamas susivienijimas yra tada, kai bendrai nusikalstamai veiklai – vienam ar keliems apysunkiems, sunkiems ar labai sunkiems nusikaltimams daryti – susivienija trys ar daugiau asmenų, kuriuos sieja pastovūs tarpusavio ryšiai ir vaidmenų ar užduočių pasiskirstymas. Nusikalstamam susivienijimui prilyginama antikonstitucinė grupė ar organizacija ir organizuota teroristinė grupė³².

Tačiau pasak dr. A. Gutausko, organizuotą nusikalstamumą BK atspindi tik kai kurios bendrininkavimo formos – BK yra numatytos dvi bendrininkavimo formos, kurias galima laikyti organizuoto nusikalstamumo teisinėmis išraiškomis, tai organizuota grupė ir nusikalstamas susivienijimas³³ (pažymėtina, jog autorius šią nuomonę išreiškė iki teroristinės grupės, kaip bendrininkavimo formos, įtvirtinimo BK). Pažymėtina, jog bendro apibrėžimo pasigendama ir Lietuvos Respublikos bei kitų šalių baudžiamosios teisės doktrinoje: daugelis autorių skirtingai apibrėžia organizuotą nusikalstamumą. Kaip antai, pasak prof. V. Piesliako, „organizuota grupė tai trijų ar daugiau asmenų susivienijimas, sukurtas užsiimti bendra nusikalstama veikla, susijusia su asmenų ar įmonių terorizavimu, turto prievartavimu, pareigūnų papirkinėjimu, kontrabanda, tvarkos verstis ūkine, komercine ar finansine veikla pažeidimais ar kita nusikalstama veikla, siekiant neteisėtos turtinės naudos, ekonominio viešpatavimo ar daryti įtaką politiniams-teisiniams sprendimams, ir turintis vadovus, kurie organizuoja, koordinuoja grupės veiklą, taip pat įtakos asmenis, kurie remia, saugo, globoja ar kitokiais būdais turi įtakos grupės veiklai“³⁴. Dr. A. Gutauskas organizuotą nusikalstamumą apibrėžė ženkliai paprasčiau, tačiau taip pat itin plačiai, teigdamas, jog „organizuotas nusikalstamumas – tai specifinė struktūrizuota kriminalinė veikla,

31 Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas, 25 straipsnis „Bendrininkavimo formos“, „Infollex“, <https://www.infollex.lt/ta/66150:str25>

32 ibid

33 Gutauskas, supra note: 22

34 Vytautas Piesliakas, „Organizuotas nusikalstamumas: samprata ir definicija,“ Teisės problemos 1 (1993): 40–41.

glaudžiai susijusi su ekonomika bei profesionaliu nusikalstamumu, naudojanti įvairias smurto formas, korupciją ir protekcionizmą bei siekianti nepagrįstos ekonominės naudos³⁵. Pasak Jay Albanese, organizuotas nusikalstamumas yra tęstinė nusikalstama veikla, kuri racionaliai veikia siekdama pelno iš neteisėtų veikų, dažnai pasižyminčių dideliu visuomenės paklausumu. Jo nuolatinį egzistavimą užtikrina jėgos, grasinimų, monopolio kontrolės ir (arba) viešųjų pareigūnų korupcijos panaudojimas³⁶. Sudėtingumą vieningai apibrėžti organizuoto nusikalstamumo sąvoką parodo tai, kad vienas iš reikšmingiausių šiuolaikinių kriminologų Klaus von Lampe surinko, susistemino ir analizavo daugiau nei 200 įvairių organizuoto nusikalstamumo sąvokų³⁷. Tai reiškia, kad organizuoto nusikalstamumo sąvoka yra nevienareikšmė ir priklausoma nuo konteksto, o daugiau nei 200 skirtingų organizuoto nusikalstamumo apibrėžimų parodo tai, kad šis reiškinys negali būti apibrėžtas vienu universaliu kriterijų rinkiniu, todėl jo analizė turi būti grindžiama daugiamatėmis – veiklos, struktūros ir ryšių – perspektyvomis.

Analizuojant organizuotą nusikalstamumą taip pat svarbu jį atskirti nuo terorizmo, kadangi iš pirmo žvilgsnio tarp organizuoto nusikalstamumo ir terorizmo gali būti bendrų požymių (baudžiamumas pagal įstatymą, detalus neteisėtos veiklos planavimas bei pasiruošimas, griežta hierarchija, veiklos slaptumas ir pan.), tačiau kriminologijos mokslas tradiciškai laiko šias bendrininkavimo formas atskiromis, nes pagrindinis skirtumas tarp organizuoto nusikalstamumo ir terorizmo slypi skirtinguose motyvuose. Teroristinių grupių nariai veikia vedami idealistinių tikslų, skirtų socialinėms reformoms, o organizuoto nusikalstamumo nariai veikia siekdami asmeninės, finansinės naudos³⁸. Tai reiškia, kad teroristiniai aktai yra skirti pasiekti konkrečius politinius tikslus naudojant draudžiamas ir socialiai nepriimtinas priemones, o organizuoto nusikalstamumo tikslai daugiausia yra ekonominiai, neturintys jokio politinio aspekto, skirti gauti ir padidinti savo pelną³⁹. Organizuotas nusikalstamumas ir terorizmas skiriasi savo veiklos „matomumu“. Organizuotos nusikalstamos grupuotės niekada viešai neatskleidžia savo tikslų, atvirai nerodo savo politinių siekių ir siekia, kad jų veikla būtų kuo labiau „nematoma“. Tuo tarpu teroristinės grupės ne tik atvirai

35 Aurelijus Gutauskas, *Organizuotas nusikalstamumas ir jo baudžiamasis teisinis vertinimas* (daktaro disertacija, Mykolo Romerio universitetas, Vilnius, 2002), <https://cris.mruni.eu/cris/entities/etd/d779bcc3-19c3-4052-aa5b-e751d5043862>

36 Jay S. Albanese, *Organized Crime in the 21st Century: Motivations, Opportunities and Constraints*, ed. H. Nelen and D. Siegel, New York: Routledge, 2014, <https://www.taylorfrancis.com/books/mono/10.4324/9781315721460/organized-crime-times-jay-albanese>

37 Klaus von Lampe, Definitions of Organized Crime, www.organized-crime.de/organizedcrimedefinitions.htm

38 Milutin Stevanović, „Corruption and Organized Crime as Factors of Instability in Society“, *Facta Universitatis, Series: Law and Politics* 15, nr. 3 (2017): 163–174, žiūrėta 2026 m. vasario 22 d., <https://casopisi.junis.ni.ac.rs/index.php/FULawPol/article/viewFile/2606/1689>.

39 ibid

skelbia savo tikslus, bet ir tai daro norėdami gauti konkrečių tikslinių žmonių grupių paramą, kad jų ryžtas siekti savo tikslo taptų aiškus visiems. Teroristinės organizacijos prisiima atsakomybę už teroristinius išpuolius, o organizuotų nusikalstamų grupuočių nariai dažniausiai neprisiima jokios atsakomybės už savo nusikalstamus veiksmus⁴⁰. Taigi, nors organizuotas nusikalstamumas ir terorizmas pasižymi tam tikrais panašumais, esminis jų skirtumas egzistuoja veiklos motyvuose ir tiksluose. Terorizmas yra orientuotas į politinių ar ideologinių tikslų siekimą. Skirtingai nei terorizmas - organizuoto nusikalstamumo pagrindas yra ekonominė nauda ir noras išlikti nepastebėtu.

Apibendrinant galima teigti, kad organizuotas nusikalstamumas jau buvo pastebimas ir XVII–XVIII a., kai pasaulyje formavosi smulkios nusikalstamos grupuotės, siekusios materialinės naudos. Laikui bėgant šios grupės išsivystė į hierarchiškai organizuotus nusikalstamus susivienijimus, turinčius struktūrą, vidaus taisykles ir ilgalaikius planus – pelno siekimo. Istorinė analizė atskleidė tai, kad organizuoto nusikalstamumo plėtrą labiausiai skatino skurdas, politinis nestabilumas, karai. XX a. pradžioje JAV organizuotas nusikalstamumas jau tapo sisteminiu. Tuo tarpu Sovietų Sąjungoje išsiskyrė savita nusikalstamo pasaulio subkultūra – „vagys įstatyme“, kurios bruožai turėjo įtakos ir organizuoto nusikalstamumo formavimuisi Lietuvoje. Tačiau technologinė pažanga ir globalizacija nulėmė naujų nusikalstamų veikų – prekybos žmonėmis, pinigų plovimo, kibernetinių nusikaltimų – atsiradimą. Nors ir buvo dėtos tarptautinės pastangos suvienodinti organizuoto nusikalstamumo sąvoką, vieningo organizuoto nusikalstamumo apibrėžimo iki šiol nėra. Skirtingų valstybių teisės aktuose organizuotas nusikalstamumas interpretuojamas skirtingai, o Lietuvos Respublikos baudžiamosios teisės doktrina organizuotą nusikalstamumą sieja su bendrininkavimo formomis - organizuota grupe ir nusikalstamu susivienijimu. Taigi, išanalizavus organizuoto nusikalstamumo sampratą raidą tampa akivaizdu, jog organizuotas nusikalstamumas išlieka dinamiškas, kintantis reiškinys, gebantis prisitaikyti prie dinamiškos visuomenės, ekonomikos ir technologijų pokyčių. Tačiau tolimesniame šiame magistro baigiamajame darbe organizuotas nusikalstamumas bus apibrėžiamas kaip struktūrizuota, hierarchiškai organizuota ir tęstinumą turinti nusikalstama veikla, kurią vykdo kelių (ir daugiau) asmenų grupės, siekiančios nepagrįsto pelno, sprendimo galios ar įtakos, pasitelkdamos smurtą, korupciją, politinius bei ekonominius ryšius ir gebančios prisitaikyti prie kintančių socialinių, technologinių bei teisinės aplinkos sąlygų.

40 Stevanovic, supra note: 38

Darytina išvada, kad organizuotas nusikalstamumas yra istoriškai susiformavęs ir nuolat evoliucionuojantis reiškinys, kurio ištakos siekia ankstyvuosius naujuosius laikus, o vystymąsi lėmė socialiniai, politiniai ir ekonominiai veiksniai. Ilgainiui iš prastai organizuotų nusikalstamų gaujų susiformavo sudėtingos, hierarchinės struktūros, gebančios veikti itin sistemiškai ir siekiančios ilgalaikės naudos. Nepaisant tarptautinių pastangų suvienodinti šio reiškinio sampratą, vieningo apibrėžimo nėra, o nacionalinės teisės sistemos jį traktuoja skirtingai. Technologinė pažanga ir globalizacija dar labiau transformavo organizuoto nusikalstamumo formas, išplėsdamos jo veiklos sritis. Todėl organizuotas nusikalstamumas pagrįstai vertintinas kaip dinamiškas, prisitaikantis ir kompleksinis reiškinys, kurį tikslinga apibrėžti per struktūrizuotos, tęstinės ir pelno siekiančios grupinės nusikalstamos veiklos požymius.

1.2. Pagrindiniai organizuoto nusikalstamumo požymiai

Kaip nustatyta 1.1. skyriuje, vieningo organizuoto nusikalstamumo apibrėžimo iki šiol nėra, todėl, skirtinguose šaltiniuose skirtingi autoriai nurodo ir skirtingus organizuoto nusikalstamumo požymius. Pavyzdžiui, autorius Jay Albanese išskiria 11 organizuoto nusikalstamumo požymių: organizuota hierarchinė struktūra; racionalus pelno siekimas per nusikalstamą veiklą; jėgos arba psichologinės prievartos panaudojimas; viešųjų pareigūnų korupcija siekiant užtikrinti nebaudžiamumą; didelė visuomenės paklausa organizuoto nusikalstamumo teikiamam rezultatui (pvz.: nelegalus alkoholis); monopolinė kontrolė tam tikroje rinkoje; ribota galimybė dalyvauti organizuoto nusikalstamumo veikloje; ideologinio tikslo nebuvimas; veiklos specializacija; konspiracija (veiklos slaptumas); detalus veiklos planavimas⁴¹. Prof. dr. Aurelijus Gutauskas išskyrė 7 pagrindinius organizuoto nusikalstamumo požymius: 1. bendrininkavimas iš anksto susitarus; 2. tam tikro tipo nusikalstama veikla; 3. ekonominės naudos siekimas; 4. prievartos naudojimas (ar pasiryžimas ją naudoti); 5. hierarchinė struktūra ir pasiskirstymas funkcijomis tarp grupės narių; 6. korupcijos, protekcionizmo naudojimas savo veikloje; 7. siekimas monopolijos. Toliau šiame magistro baigiamajame darbe bus nagrinėjami šie organizuoto nusikalstamumo požymiai.

Bendrininkavimas iš anksto susitarus yra vienas esminių organizuoto nusikalstamumo požymių, kadangi kaip nustatyta ankstesniame poskyryje, iš esmės visi organizuoto nusikalstamumo apibrėžimai išskiria tai, jog organizuotas nusikalstamumas nėra atsitiktinis reiškinys – tai kryptinga bei planinga asmenų veikla, kryptingai veikianti bendro asmenų tikslo siekio. Kad organizuotas nusikalstamumas galėtų veikti, jam reikalingas asmenų bendrininkavimas iš anksto susitarus. Kaip

⁴¹ Albanese, supra note: 36.

antai, Jungtinių Tautų Ekonomikos ir socialinių reikalų taryba dar 1994 m. organizuotų nusikalstamų grupuočių dalyvius prilygino „verslininkams“, kurių vienas iš pagrindinių verslų yra nelegalių prekių ir paslaugų arba teisėtų prekių, įgytų neteisėtais būdais, pavyzdžiui, vagystės ar sukčiavimo būdu, tiekimu, todėl taryba pažymėjo, jog organizuotų nusikalstamų grupuočių veiklai reikalingas platus bendradarbiavimas ir organizuotumas, kad būtų galima tiekti nelegalias prekes ir paslaugas. Kaip ir bet kuris verslas, nusikalstamas verslas reikalauja verslumo įgūdžių, didelės specializacijos ir koordinavimo gebėjimų, be to, reikia naudoti smurtą ir korupciją, siekiant palengvinti veiklos vykdymą⁴².

Tam tikro tipo nusikalstama veika. Kaip ir nustatyta anksčiau šiame baigiamajame darbe, organizuotam nusikalstamumui yra būdingos tam tikro tipo nusikalstamos veikos. Kaip ir minėta, BK 25 straipsnyje įtvirtinta, jog tiek organizuota grupė, tiek nusikalstamas susivienijimas gali egzistuoti tik tada, kada asmenys iš anksto susitaria (susivienija) daryti apysunkius, sunkius arba labai sunkius nusikaltimus. Taigi vien iš formuojamos sąvokos tampa akivaizdu, jog organizuotas nusikalstamumas orientuojasi į sunkiausius nusikaltimus, kurie gali nešti didžiausią finansinę naudą. Prof. dr. Aurelijaus Gutausko nuomone, konstruojant patį organizuoto nusikalstamumo apibrėžimą nereikėtų jame vardinti konkrečių nusikaltimų⁴³, tačiau kaip minėta, 1998 m. gruodžio 3 d. Europos Taryba išskyrė pagrindines organizuoto nusikalstamumo daromas nusikalstamas veikas: prekyba žmonėmis; vaikų seksualinis išnaudojimas; nusikaltimai, susiję su neteisėta prekyba narkotikais; korupcija; elektroninis sukčiavimas; teroristų vykdomi nusikaltimai; aplinkos apsaugos teisės pažeidimai; nusikaltimai, daromi pasitelkiant informacines technologijas; bei su šiomis veikomis susijęs pinigų plovimas⁴⁴. 2024 m. Lietuvos kriminalinės policijos biuro ataskaitoje nurodoma, jog sunkaus ir organizuoto nusikalstamumo grėsmės labiausiai kyla šiose nusikalstamų veikų kryptyse: rinkų ir interesų persiskirstyme; nelegalioje ginklų apyvartoje/kontrabandoje; narkotikų kontrabandoje, platinime; prekyboje žmonėmis (išnaudojimas prostitucijai); pinigų plovime; bendrame nusikalstamume (vagystės, plėšimai, turto prievartavimas). Taigi nustatyta, jog organizuotas nusikalstamumas nuosekliai orientuojasi į sunkiausias nusikalstamas veikas, kurios generuoja didžiausią ekonominę naudą. Nors mokslinėje doktrinoje pabrėžiama, kad apibrėžime

42 Phil Williams ir Ernesto U. Savona, “Problems and Dangers Posed by Organized Transnational Crime in the Various Regions of the World,” *Transnational Organized Crime* 1, Nr. 3 (1995): 1–42, <https://www.ojp.gov/ncjrs/virtual-library/abstracts/problems-and-dangers-posed-organized-transnational-crime-various-0>

43 Gutauskas, supra note: 35.

44 Europos Sąjungos Taryba ir Europos Komisija, Veiksmų planas dėl geriausio Amsterdamo sutarties nuostatų įgyvendinimo kuriant laisvės, saugumo ir teisingumo erdvę, priimta 1998 m. gruodžio 3 d. Teisingumo ir vidaus reikalų taryboje, Europos Bendrijų oficialusis leidinys C 19, 1999 m. sausio 23 d., 1–15, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A31999Y0123%2801%29>

nederėtų detaliai vardyti konkrečių nusikaltimų, praktiniai Europos Tarybos ir nacionalinių teisėsaugos institucijų duomenys vis dėlto atskleidžia aiškias veikų grupes, kuriose organizuotas nusikalstamumas labiausiai orientuojasi.

Prievarta ir galimybė panaudoti jėgą, kaip organizuoto nusikalstamumo požymis.

Prievarta ir gebėjimas panaudoti jėgą yra vienas iš esminių organizuoto nusikalstamumo požymių: šis požymis vykdo esminę kontrolės funkcijas (įtvirtina „teisę“ be valstybės), užtikrina apsaugos/reketavimo sistemas, palaiko teritorinę kontrolę ir veikia kaip patikimas sankcijų mechanizmas už sutartų nusikalstamų sandorių pažeidimus. Pasak D. Gambetta, organizuoto nusikalstamumo (mafijos tipo struktūros) Italijoje teikdavo vadinamąją „apsaugą“, nors pats apsaugos teikėjas kartu ir būdavo grėsmės šaltinis (reketo forma). Be to, tokia situacija užtikrindavo asmenų paklusnumą, lojalumą, o organizuotam nusikalstamumui - pastovias pajamas. Šis modelis patvirtina, jog organizuotas nusikalstamumas savo veikloje naudoja prievartos elementą⁴⁵. F. Varese teigimu, organizuoto nusikalstamumo grupės remiasi grasinimu arba realiu jėgos panaudojimu kaip priemone užtikrinti atitinkamų susitarimų laikymąsi, pavyzdžiui, siekiant išvengti partnerių nesąžiningo elgesio ar užtikrinti nustatytų teritorinių ribų paisymą. Kadangi organizuoto nusikalstamumo atliekami bei vykdomi sandoriai nėra reguliuojami bei saugomi teisės aktų normomis, todėl dėl šios priežasties prievarta tampa esminiu įrankiu ne tik organizuoto nusikalstamumo vykdomai nusikalstamai veiklai, bet ir veiklos stabilumo užtikrinimui⁴⁶. Europos policijos biuro (Europol) duomenimis, apie 60 % Europos Sąjungoje veikiančių organizuoto nusikalstamumo grupių naudoja smurtą (bei prievartą), kaip savo nusikalstamos veiklos dalį⁴⁷. Taigi akivaizdu, jog prievarta ir jėgos panaudojimas organizuotame nusikalstamume yra esminiai elementai, užtikrinantys vidinę kontrolę bei sandorių vykdymą. Mokslinės doktrinos ir Europol duomenys patvirtina, jog smurtas organizuotoms grupėms nėra atsitiktinis reiškinys - tai nuosekli ir sistemiškai naudojama organizuoto nusikalstamumo veiklos priemonė.

Hierarchinė struktūra ir pasiskirstymas funkcijomis tarp grupės narių. Akivaizdu, jog tam, kad organizuotas nusikalstamumas klestėtų, kiekvienas nusikalstamos grupuotės narys privalo turėti aiškia funkciją, todėl tokia nusikalstama grupuotė yra susikūrusi ir hierarchinę struktūrą.

45 Diego Gambetta, *The Sicilian Mafia: The Business of Private Protection* (Cambridge, MA: Harvard University Press, 1993), <https://www.scribd.com/document/372884828/Diego-Gambetta-The-Sicilian-Mafia-Inglese>

46 Federico Varese, „What Is Organised Crime?“, *iRedefining Organised Crime: A Challenge for the European Union?*, Oxford: Hart Publishing, 2017, <https://federicovarese.com/wp-content/uploads/2019/07/varese-2017-redefining-organised-crime-03.pdf>

47 European Union Serious and Organised Crime Threat Assessment (SOCTA) 2021, The Hague: Europol, 2021, žiūrėta 2025 m. spalio 18 d., https://www.europol.europa.eu/publication-events/main-reports/european-union-serious-and-organised-crime-threat-assessment-socta-2021?utm_source=chatgpt.com

Hierarchinė struktūra ir aiškus funkcijų paskirstymas tarp nusikalstamos grupuotės narių yra vienas svarbiausių požymių, leidžiančių atskirti organizuotą nusikalstamumą nuo paprasto bendrininkavimo. Analizuojant bendrininkavimo formas Lietuvoje, buvo nustatyta, jog organizuotas nusikalstamumu galėtų būti laikoma organizuotos grupės bei nusikalstamo susivienijimo bendrininkavimo formos, o bendrininkų grupė – nepatenka į šiam baigiamajam darbe nagrinėjamo organizuoto nusikalstamumo sąvoką. Vien šių bendrininkavimo formų apibrėžimai išryškina tai, jog organizuotam nusikalstamumui yra būdinga hierarchinė struktūra: BK 25 straipsnio 2 dalyje įtvirtintame bendrininkų grupės apibrėžime nurodyta, jog bendrininkų grupė yra tada, kai bet kurioje nusikalstamos veikos stadijoje du ar daugiau asmenų susitaria nusikalstamą veiką daryti, tęsti ar užbaigti, jei bent du iš jų yra vykdytojai, tačiau BK 25 straipsnio 4 dalyje įtvirtintas organizuotos grupės apibrėžimas jau teigia, jog organizuotos grupės atveju du ar daugiau asmenų iš anksto susitaria daryti kelis nusikaltimus arba vieną apysunkį, sunkų ar labai sunkų nusikaltimą ir kiekvienas grupės narys, darydamas nusikaltimą, atlieka tam tikrą užduotį ar turi skirtingą vaidmenį. Taigi organizuotoje grupėje atsiranda hierarchinės struktūros požymis: kiekvienas organizuotos grupės narys, darydamas nusikaltimą, atlieką aiškią užduotį ar turi skirtingus vaidmenis (pagal BK 24 straipsnio 2 dalį: nusikalstamos veikos bendrininkai yra vykdytojas, organizatorius, kurstytojas ir padėjėjas). Hierarchinės struktūros požymis pastebimas ir nusikalstamo susivienijimo apibrėžime, kuris, pagal BK 25 straipsnio 5 dalį, suprantamas kai bendrai nusikalstamai veiklai – vienam ar keliems apysunkiems, sunkiems ar labai sunkiems nusikaltimams daryti – susivienija trys ar daugiau asmenų, kuriuos sieja pastovūs tarpusavio ryšiai ir vaidmenų ar užduočių pasiskirstymas. Taigi, tiek organizuotos grupės, tiek nusikalstamo susivienijimo apibrėžimuose, pastebimas aiškus hierarchinės struktūros požymis: vaidmenų, užduočių, funkcijų pasiskirstymas bei atlikimas. Hierarchinės struktūros bei funkcijų pasiskirstymo požymį išryškina ir mokslinė doktrina: Pasak D. Cressey, organizuotų nusikalstamų grupių veikla yra panaši į įmonės – joms būtina stabiliai funkcionuojanti organizacinė sistema, užtikrinanti veiklos tęstinumą nepaisant rizikų ir grupės narių kaitos⁴⁸. J. Albanese teigia, jog organizuoto nusikalstamumo hierarchija organizuotam nusikalstamumui suteikia aiškią pavaldumo grandinę ir atsakomybės pasiskirstymą, kuris leidžia efektyviai valdyti sudėtingų nusikalstamų veikų atlikimą⁴⁹ (narkotikų platinimą, prekybą žmonėmis ir pan.). Tokios

48 Donald R. Cressey, *The Function and Structure of Criminal Syndicates: A Report to the President's Commission on Law Enforcement and the Administration of Justice*, New York: Harper & Row, 1966, https://books.google.lt/books/about/The_Function_and_Structure_of_Criminal_S.html?id=pkNhtwAACAAJ&redir_esc=y

49 Jay S. Albanese, *Organized Crime in Our Times*, New York: Routledge, 2014, https://www.researchgate.net/publication/348861743_Organized_Crime_in_Our_Times

pat pozicijos laikosi ir prof. Dr. A. Gutasas teigdamas, jog „vykdant plataus masto nusikalstamą veiklą organizatoriai nesigilina į konkrečių nusikaltimų įvykdymo aplinkybes ir sąlygas, o priminėja strateginius sprendimus, nurodydami vykdytojams veiklos kryptis bei uždavinius“⁵⁰. Analizuojant teisinį reguliavimą bei mokslinę doktriną tampa akivaizdu, kad hierarchinė struktūra ir aiškus funkcijų pasiskirstymas yra esminis kriterijus, leidžiantis organizuotą nusikalstamumą atriboti nuo paprastesnių bendrininkavimo formų. Šie požymiai užtikrina nusikalstamos veiklos tęstinumą, vidinę tokios organizuotos grupės kontrolę ir efektyvų sudėtingų nusikalstamų veikų vykdymą, todėl hierarchija bei vaidmenų pasiskirstymas laikytina struktūriniu organizuoto nusikalstamumo pamatu.

Ekonominės naudos siekimas. Ekonominės naudos siekimą galima būtų laikyti esminiu organizuoto nusikalstamumo požymiu, kadangi būtent šis požymis organizuotą nusikalstamumą skiria nuo ideologiškai motyvuotų neteisėtų teroristinių ar politinių grupių. Kaip ir minėta nagrinėjant hierarchinės struktūros požymį, organizuotos nusikalstamos grupės veikia kaip įmonė, ne tik organizaciniu aspektu, tačiau ir veikiant remiantis verslo logika – siekia pelno iš nelegalių rinkų, legalizuoja pajamas („pinigų plovimas“), vykdo narkotikų prekybą verslo mastu, užsiima prekyba žmonėmis ir pan. Mokslinė doktrina teigia, jog įvairios su organizuotu nusikalstamumu susijusios struktūros yra atliekančios ekonomines funkcijas, kadangi jų nurodomas tikslas yra tiekti nelegalias prekes ir paslaugas arba pabrėžiamas jų pelno siekimas ar verslumo pobūdis⁵¹. Prof. dr. A. Gutasas teigia, jog „organizuotas nusikalstamumas yra daugiau ekonominis fenomenas. Pagrindinė organizuoto nusikalstamumo sritis yra ekonomika, nes organizuotų nusikaltėlių formuočių kūrimosi tikslas yra jų narių praturtėjimas“⁵². Taigi sutartinai pritariama, jog ekonominės naudos siekis yra fundamentalus organizuoto nusikalstamumo požymis, išryškinantis organizuoto nusikalstamumo ekonominį, o ne ideologinį pobūdį. Organizuoto nusikalstamumo grupės, akivaizdu, veikia pagal verslo logiką, orientuotą į pelno gavimą iš nelegalių rinkų ir finansinių srautų legalizavimą.

Monopolijos siekimas. Monopolijos siekimas, kaip organizuoto nusikalstamumo požymis, nurodo ne tik į ekonominį nusikalstamos veiklos pobūdį, bet ir į struktūrizuotą bei ilgalaikį grupių siekį užvaldyti tam tikras rinkas ar teritorijas. Kadangi, kaip jau nustatyta, organizuoto nusikalstamumo vienas iš pagrindinių požymių – ekonominės naudos (pelno) siekimas. Pasak dr. K. Šimkaus, „didžiausio pelno pagrindas, kaip ir legaliaame versle, yra monopolija. Įstatymų numatyti

50 Gutasas, supra note: 35.

51 Petrus C. van Duyne ir kt., The Organisation of Crime for Profit: Conduct, Law and Measurement, Colloquium serie 6, Nijmegen: Wolf Legal Publishers (WLP), 2006, <http://www.organized-crime.de/vonLampeetalOrganisedCrimeis2006.pdf>

52 Gutasas, supra note: 35.

draudimai atriboja legalaus verslo konkurenciją. Tai palengvina nusikalstamo verslo plėtrą. Organizuotas nusikalstamumas, palaikydamas ryšius su legaliu verslu, remiasi "laisvų rankų" principu. Jis ne tik taiko nesąžiningos konkurencijos metodus, bet dažnai kriminaliniais būdais išstumia legalaus verslo konkurentus⁵³. Kitų šalių mokslininkai nurodo, jog organizuotas nusikalstamumas yra pastebimas tokiose verslo srityse, kurios yra palankios monopolizavimui⁵⁴. Dalis mokslininkų teigia, jog organizuoto nusikalstamumo grupuote galima laikyti tik tokią grupuotę, kuri turi tam tikrą rinkos galią⁵⁵. Teigiama, jog nesvarbu, ar organizuotas nusikalstamumas veikia narkotikų platinimo, ar turto prievartavimo ir kt. srityse, tačiau organizuoto nusikalstamumo grupuotės visuomet vengia konkurencijos ir siekia monopolijos tam tikroje veikloje⁵⁶. Taigi, ši monopolijos siekimo, kaip organizuoto nusikalstamumo požymio, analizė leidžia daryti išvadą, kad monopolijos siekimas iš tiesų yra vienas iš esminių organizuoto nusikalstamumo požymių, tiesiogiai susijęs su nusikalstamų grupuočių ekonominiais interesais ir ilgalaikę rinkų kontrolės strategija. Mokslinėje doktrinoje akcentuojama, jog organizuotos nusikalstamos struktūros, veikdamos panašiai kaip įvairūs verslo subjektai, sistemingai šalina konkurenciją ir siekia dominuojančios padėties palankiose monopolizavimui srityse. Todėl monopolijos siekis laikytinas ne atsitiktine, bet struktūriškai būdingu organizuoto nusikalstamumo požymiu, neatsiejamu nuo grupuočių ekonominės galios ir įtakos stiprinimo.

Korupcijos, protekcionizmo naudojimas savo veikloje. Klaido Kuchalskio nuomone, organizuoto nusikalstamumo neįmanoma nagrinėti atskirai nuo korupcijos⁵⁷. Tačiau prof. dr. A. Gutauskas teigia, jog korupcija, vertinant ją kaip socialinį reiškinį, yra vienas būtinųjų organizuoto nusikalstamumo požymių⁵⁸. Kitame savo moksliniame darbe autorius teigia, jog organizuoto nusikalstamumo esmė yra didelio pelno siekimas, smurto naudojimas, korupcija, skverbimasis į valdžios sluoksnius⁵⁹. Užsienio šalių mokslinė doktrina teigia, jog organizuoto nusikalstamumo įsiskverbimas į teisėtą ekonominę veiklą lemia reikšmingą korupcinį poveikį viešosioms

53 Kęstutis Šimkus, „Organizuotas nusikalstamumas kaip grėsmė nacionaliniam saugumui“, *Jurisprudencija* Nr. 15 (7) (2000): 143–152, <https://etalpykla.lituanistika.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2000~1367178513395/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>

54 Thomas C. Schelling, „What Is the Business of Organized Crime?“ *The American Scholar* 40, Nr. 4 (1971): 643–652, <https://www.jstor.org/stable/41209902>

55 *ibid*

56 A. R. Dick, „When Does Organized Crime Pay? A Transaction Cost Analysis“, *Crime, Law and Social Change* 22, Nr. 4 (1995): 389–409, https://glc.yale.edu/sites/default/files/pdf/when_does_organized_crime_pay.pdf

57 Klaidas Kuchalskis, „Organizuotas nusikalstamumas: nauji iššūkiai ir atsakas į juos“, *Lietuvos metinė strateginė apžvalga* 16 (2018): 201–225, <https://www.lituanistika.lt/content/75558>

58 Gutauskas, *supra* note: 35.

59 Aurelijus Gutauskas, „Organizuotas nusikalstamumas Lietuvoje: faktinė padėtis ir teisėsaugos institucijų praktika“, *Jurisprudencija* 49, nr. 41 (2003): 397–418, <https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/3300>

institucijoms, ypač teisėsaugos institucijoms. Tokiose situacijose įžvelgiama abipusė nauda: korumpuoti pareigūnai ir nusikalstamų grupuočių nariai vieni kitus palaiko, siekdami abipusės naudos. Kyšininkavimas mažina nelegalių verslų veiklos kaštus, sudaro palankesnes sąlygas kapitalo pritraukimui ir skatina jų plėtrą, kartu stiprindamas korupcinių ryšių tinklą⁶⁰. Europos policijos biuras (Europol) oficialiuose šaltiniuose nurodo, jog korupcija yra neatsiejama beveik kiekvienos organizuoto nusikalstamumo veiklos dalis. Ji vyksta visuose visuomenės lygmenyse ir gali būti įvairi – nuo smulkių kyšininkavimo iki sudėtingų, milijonus eurų siekiančių korupcijos schemų⁶¹. Teigiama, jog daugelis organizuoto nusikalstamumo grupuočių korupcija naudoja tik retkarčiais, tačiau dalis nusikaltėlių tinklų užsiima dažna ir iniciatyvia korupcija, nukreipta prieš valstybės tarnautojus ar konkrečius sektorius, kaip neatsiejamą savo nusikalstamo „verslo“ strategijos dalį⁶². Taigi, atlikta analizė leidžia daryti išvadą, kad korupcija mokslo doktrinoje vertinama kaip struktūrinis ir funkciškai organizuoto nusikalstamumo elementas, užtikrinantis nusikalstamų grupuočių veiklos tęstinumą ir apsaugą nuo valstybės kontrolės bei įtakos. Įvairūs autoriai nuosekliai pabrėžia, jog organizuotą nusikalstamumo bei korupcijos subjektus sieja abipusės naudos siekimas: nusikalstamos struktūros ir korumpuoti pareigūnai palaiko vieni kitus, mažindami nelegalių verslų sąnaudas ir stiprindami jų ekonominę galią, taip prisidedami ir prie kito jau nustatyti organizuoto nusikalstamumo požymio – monopolijos siekimo. Todėl korupcija laikytina vienu iš esminių organizuoto nusikalstamumo požymių, leidžiančiu nusikalstamoms grupuotėms įsitvirtinti teisėtoje ekonomikoje ir daryti ilgalaikį poveikį viešosioms institucijoms.

Ginkluota veikla. Lietuvos Aukščiausiasis teismas 2007 m. vasario 22 d. teismų praktikos nusikalstamo susivienijimo baudžiamosiose bylose apibendrinimo apžvalgoje Nr. AB-26-2 išskyrė dar vieną organizuoto nusikalstamumo (nusikalstamo susivienijimo) požymį – nusikalstamo

60 Susan Rose-Ackerman ir Bonnie J. Palifka, „Corruption, Organized Crime, and Money Laundering,“ Institutions, Governance and the Control of Corruption, ed. Kaushik Basu ir Tito Cordella, Cham: Palgrave Macmillan, 2018, 75–111, https://d1wqtxts1xzle7.cloudfront.net/56684933/Rose-Ackerman_Susan-libre.pdf?1527617157=&response-content-disposition=inline%3B+filename%3DCorruption_Organized_Crime_and_Money_Lau.pdf&Expires=1762803149&Signature=ApRXBn3EAQ7HVSM7FZTwzUWqzEfxhfO8QIVvlpqi8qhOAzKjDPxH5FWgdk6751fzpwaoBKK8rM4umYRrRzT2UDAh3qv-pNPUyj17k0jorj8UXP9c12k0pfAtjwiAqkjqZytSg2ZL97Qox5t0MwonfRhmWwsVfOj95Ze24~rDB1Opg5slRVtlCcgz7iQCTwoLZpgrPG2VfDk3Gvtw7qHhQEPVbNeZJHieHUVy9HRzGbQdyvMPkOuduFC2iwmlZ0tZorURMUFjXxZvYli~SvDcharhQKB71jO4E~BS2-9Kk1eYQ9hUak3hgYC~qps-kGVZNXRia5qYzDQZZEaXe5TsqA_&Key-Pair-Id=APKAJLOHF5GGSLRBV4ZA

61 Europol, „Corruption“, tinklalapis, žiūrėta 2025 m. lapkričio 7 d., <https://www.europol.europa.eu/crime-areas/corruption>

62 ibid

susivienijimo ginkluotumą⁶³. Šį organizuoto nusikalstamumo reiškinį yra išskyrusi ir Jungtinių Tautų Narkotikų ir nusikalstamumo biuras (toliau – UNODC), kuris teigia, kad šaunamieji ginklai atlieka pagrindinį ir esminį vaidmenį organizuoto nusikalstamumo veikloje, nes jie natūraliai yra siejami su nusikaltimais, kuriuos paprastai daro organizuotos nusikalstamos grupuotės, pavyzdžiui, reketu ir turto prievartavimu, smurtiniais nusikaltimais ir žmogžudystėmis. Tačiau organizuotam nusikalstamumui jų taip pat reikia, kad pasiektų savo tikslus įgyti ir išlaikyti įtaką. Šios organizuotos nusikalstamumo grupuotės, kaip yra žinoma, yra įsitraukusios į įvairius neteisėtus tinklus (pavyzdžiui, narkotikai, deimantai, laukinė gamta, žmonės ir kt.) ir yra su jais susijusios. Šiuo atžvilgiu jų šaunamųjų ginklų paklausa yra didelė ir gana pastovi⁶⁴. Pasak UNODC, šaunamųjų ginklų naudojimas galios demonstravimui yra labai svarbus organizuoto nusikalstamumo grupuotėms, nors tai ne visada reiškia faktinį šių šaunamųjų ginklų naudojimą atvirose organizuoto nusikalstamumo konfliktuose. Kai kuriose situacijose, pavyzdžiui, narkotikų kartelių karuose Meksikoje, šaunamieji ginklai dažnai naudojami atvirose konfliktuose, o kitose šaunamieji ginklai atlieka didesnę atgrasomąją vaidmenį⁶⁵. Taigi, ginkluotumas laikytinas reikšmingu organizuoto nusikalstamumo požymiu, kadangi pastarasis yra naudojamas tiek organizuoto nusikalstamumo grupuočių daromoms nusikalstamoms veikoms vykdyti, tiek jų įtakai ir kontrolei užtikrinti. Vis dėlto ginklų vaidmuo ne visada pasireiškia tiesioginiu jų panaudojimu – dažnai pakanka jų kaip galios demonstravimo ir atgrasymo priemonės.

1.3. Korupcijos samprata

Korupcijos, kaip socialinio reiškinio, šaknys nėra naujovė šiuolaikiniame pasaulyje: korupcijos šaknys yra fiksuojamos net prieš 2 400 m. parengtuose tekstuose: Indijos karalius Kautila tuo laikotarpiu parašė, tikėtina, pirmą veikalą apie korupciją – *Arhashastra*, kuriame aptarė korupcijos fenomeną, pabrėžė neigiamas korupcijos pasekmes ekonomikai ir ragino su ja kovoti. Kautila rašė, jog importuojamos prekės į Indiją turi būti parduodamos kuo daugiau vietų... [ir] vietos pirkliai, kurie atgabena užsienio prekes, turi būti atleidžiami nuo mokesčių, kad galėtų gauti pelno. Karalius turi saugoti prekybos kelius nuo dvariškių, valstybės pareigūnų, vagių ir pasienio sargybinių priekabiavimo... [ir] pasienio pareigūnai privalo atsakyti už prarastas vertybes. Kaip

63 Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, „Baudžiamųjų bylų apžvalgos“, žiūrėta 2026 m. kovo 17 d. <https://www.lat.lt/lat-praktika/lat-praktikos-tam-tikrose-teises-srityse-apzvalgos/baudziamuju-byly-apzvalgos/68>

64 United Nations Office on Drugs and Crime, „Organized Crime and Organized Criminal Groups“, prieiga 2026 m. gegužės 10 d., <https://www.unodc.org/e4j/fr/firearms/module-7/key-issues/organized-crime-and-organized-criminal-groups.html>.

65 ibid

neįmanoma neragauti medaus ar nuodų, kuriuos pajunti ant liežuvio galo, taip neįmanoma, kad valstybės tarnautojas „nesuvalgytų“ bent dalies karaliaus pajamų... Yra maždaug keturiasdešimt valstybės tarnautojų pelno pasisavinimo būdų⁶⁶. Tačiau korupcija, senovės pasaulyje, anaipol neapsiribojo vien Indija - korupcija klestėjo Romoje ir Graikijoje. Manoma, kad korupcija buvo viena iš pagrindinių Romos imperijos žlugimo priežasčių. Net Atėnų (Senovės Graikijos) demokratija, garsi filosofinėmis idėjomis, nebuvo apsaugota nuo korupcijos. Tiesą sakant, korupcija buvo tokia didelė problema, kad Senovės Atėnų institucijos – Areopago tarybos – viena iš pagrindinių funkcijų buvo kova su korupciniu elgesiu⁶⁷. Taigi akivaizdu, jog korupcija, kaip reiškiny, egzistuoja išties tūkstantmečius bei egzistuoja ir šiais laikais.

Bendrinės lietuvių kalbos žodynas korupciją apibūdina kaip „neteisėtas pelnymasis naudojantis pareigomis“⁶⁸, arba „pareigūno ar politiko papirkimas“⁶⁹. Dr. G. Sakalausko teigimu, šiuolaikinės korupcijos apibrėžimo branduolys yra viešųjų interesų pažeidimas privačiais interesais arba piktnaudžiavimas tam tikra valdžia⁷⁰. Iš esmės su šia autoriaus nuomone galima sutikti, kadangi BK XXXIII skyrius, kuris reglamentuoja korupcinio pobūdžio nusikalstamas veikas, saugo aiškią vertybę: valstybės tarnybą ir viešuosius interesus. Šiame skyriuje nurodytos tokios nusikalstamos veikos, kaip kyšininkavimas (225 straipsnis), prekyba poveikiu (226 straipsnis), papirkimas (227 straipsnis), piktnaudžiavimas (228 straipsnis), tarnybos pareigų neatlikimas (229 straipsnis) ir t.t., todėl sutiktina, jog korupcija yra kėsiamasi į viešųjų interesų pažeidimą privačiais interesais arba piktnaudžiavimu valdžia. J. Piliponytė nurodė, jog primityviausiu būdu aiškinant korupcijos esmę būtų galima teigti, jog korupcija – netinkamas valstybės tarnautojų elgesys⁷¹. Nors, vertinant kitus mokslinėje doktrinoje nurodytus korupcijos apibrėžimus, J. Piliponytės pateikta idėja itin plati, tačiau negalima nesutikti ir su tokia bendrine korupcijos sąvoka. Kriminalistiniu požiūriu korupcijos sąvoką apibrėžė G. Šatienė teigdama, jog „korupcija kriminalistine prasme turėtų būti suprantama kaip grupė korupcinio pobūdžio nusikalstamų veikų, daromų valstybės tarnyboje, viešojo administravimo sektoriuje arba teikiant viešąsias paslaugas, kurias sieja nusikalstamų veikų darymo

66 Mark J. Farrales, „What Is Corruption?: A History of Corruption Studies and the Great Definitions Debate,“ Social Science Research Network Working Paper (2005), https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1739962

67 Farrales, supra note: 57.

68 „Korupcija“ Bendrinės lietuvių kalbos žodynas, [ekalba.lt](https://ekalba.lt/bendrines-lietuviu-kalbos-zodynas/korupcija?paieska=korupcija&i=a1c55b2d-0060-4e71-93e2-43ebe8385772), <https://ekalba.lt/bendrines-lietuviu-kalbos-zodynas/korupcija?paieska=korupcija&i=a1c55b2d-0060-4e71-93e2-43ebe8385772>

69 ibid

70 Gintautas Sakalauskas, Registruotas ir latentinis nusikalstamumas Lietuvoje: tendencijos, lyginamieji aspektai ir aplinkos veiksniai, Vilnius: Teisės institutas, 2011, <https://teise.org/wp-content/uploads/2011/12/Registruotas-ir-latentinis-nusikalstamumas.pdf>

71 Jolanta Piliponytė, „Korupcija: teoriniai bandymai apibrėžti ir paaiškinti“, Sociologija. Mintis ir veiksmas, 2004/2, ISSN 1392-3358, <https://www.zurnalai.vu.lt/sociologija-mintis-ir-veiksmas/lt/article/view/5965/4873>

būdai, pėdsakų susidarymo mechanizmas, nusikalstamas sau ar kitiems asmenims naudos siekimas ir šių nusikalstamų veikų atliekamas tyrimas“⁷². Autorius M. Philip korupcijos apibrėžimą aiškina taip: korupcijos atvejis yra tada, kai valstybės tarnautojas (A), veikdamas siekdamas asmeninės naudos, pažeidžia valstybės tarnybos normas ir kenkia visuomenės interesams (B), kad būtų naudingas trečiajai šaliai (C), kuri atlygina (A (valstybės tarnautojui)) už galimybę gauti prekių ar paslaugų, kurių (C (trečioji šalis)) kitaip nebūtų gavęs⁷³. Taigi, galima išvada, jog korupcijos samprata mokslinėje doktrinoje formuojama ties esminiu elementu – viešųjų interesų pažeidimu dėl privačių interesų tenkinimo, kuris pasireiškia piktnaudžiavimu viešosiomis pareigomis ar valstybės tarnybos normų pažeidimu. Nepaisant skirtingų formuluočių ir apibrėžimų apimties, daugumos minėtų autorių pozicijas vienija bendra bruožas, jog korupcija yra korupcinio pobūdžio veikų visuma, kuria siekiama neteisėtos naudos, kartu pažeidžiant valstybės tarnybos principus ir visuomenės interesus.

Universalios, vieningos korupcijos sąvokos nepateikia ir joks tarptautinės teisės dokumentas. 2003 m. spalio 31 d. Jungtinių Tautų Konvencijoje prieš korupciją nurodoma, jog korupcija kelia rimtas problemas ir grėsmes visuomenės stabilumui ir saugumui, kenkiančių demokratinėms institucijoms ir vertybėms, etinėms vertybėms ir teisingumui bei keliančių pavojų tvariai plėtrai ir teisinei valstybei⁷⁴, tačiau konkretaus korupcijos apibrėžimo nepateikia. Tačiau ši konvencija, panašiai kaip jau minėtame dr. G. Sakalausko korupcijos definicijos branduolio apibrėžime, korupciją apibrėžia per korupcinio pobūdžio nusikalstamų veikų kriminalizavimą: apibrėžia pagrindines korupcines nusikalstamas veikas, už kurias konvenciją pasirašiusios valstybės privalo numatyti teisinę atsakomybę. Taip galima teigti, jog teisiniai dokumentai taip pat įtvirtina tai, jog korupcijos sampratos ašis yra viešųjų interesų pažeidimas privačiais interesais ir piktnaudžiavimas tam tikra valdžia. Pažymėtina, jog pastebima panaši situacija ir su Europos Tarybos 1999 m. sausio 27 d. baudžiamosios teisės konvencija dėl korupcijos, kuri taip pat

72 Gintarė Šatienė, „Kriminalistinio korupcijos apibūdinimo ypatumai“, *Jurisprudencija* 65, nr. 57 (2005): 113–121, <https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/3118>

73 Mark Philip, “Corruption Definition and Measurement.” *Measuring Corruption*, 2006, https://dlwqtxts1xzle7.cloudfront.net/30926987/0754624056-libre.pdf?1392079679=&response-content-disposition=inline%3B+filename%3DCorruption+definition+and+measurement.pdf&Expires=1762876875&Signature=XAsP5xtim-n0teVb243F8aMhNQHG4UIQDhyWDDzPCZR3cDTKNeHu5DJHlzl-kBXtP9XRxlRIWBS~1eMh6e-osFaej4KGBxFKCMGKpWs0Mf35JdeW~Cx37NpyCwC8SX5l3p2IntMfz6QdBJwt8g-rrJfiNao7aXxNRrdzckfnNmu48HMJ5b0lhqMpUNiga6Xo19Wwl~6Ec2D8Ddgi5vb5I3n5EE0n57LM2iXrHoCcN1bJx5zBfloCk05JnTxr9j7BycX06AhfDFw2H4mGwaW07WgBiYwL0ySe--ssRl-u0TspirrEUpPKpSdW4Zg8Cul~z2wGIJGQjiJYVmkgMImg_&Key-Pair-Id=APKAJLOHF5GGSLRBV4ZA#page=62

74 Jungtinių Tautų konvencija prieš korupciją, Lietuvos Respublikos įstatymas Nr. TAIS.289015, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.289015>

nepateikia aiškios korupcijos sąvokos, tik įtvirtina korupcinio pobūdžio nusikalstamas veikas, kurias valstybės narės privalo taikyti teisinę atsakomybę⁷⁵. Kiti tarptautiniai teisės aktai, kaip antai 2017 m. liepos 5 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2017/1371 dėl kovos su Sąjungos finansiniams interesams kenkiančiu sukčiavimu baudžiamosios teisės priemonėmis tik nurodo, jog korupcija kelia ypač didelę grėsmę Europos Sąjungos finansiniams interesams, o korupcijos apibrėžtis turėtų apimti „kyšių davimą siekiant padaryti poveikį valstybės pareigūno sprendimui ar veiksmų laisvei ir tokių kyšių ėmimą, neatsižvelgiant į taikytinus konkretaus pareigūno valstybės įstatymus ir kitus teisės aktus ar į atitinkamas tarptautines organizacijas“⁷⁶, tačiau konkrečios korupcijos sąvokos ši direktyva nepateikia. Taigi, tarptautinė teisė taip pat nepateikia vieningos korupcijos sąvokos, tačiau jos turinį tarptautinės teisės šaltiniai apibrėžia kriminalizuojamų veikų sąrašu, kuriame korupcija suprantama kaip viešųjų interesų pažeidimas pasitelkiant privačių interesų siekimą ir piktnaudžiavimą valdžia. Todėl tarptautiniais dokumentais korupcijos esmė formuojama ne per konkrečią ir aiškią korupcijos sąvoką, o per valstybių pareigą bausti konkrečias korupcinio pobūdžio veikas.

Apibendrinant galima teigti, jog korupcija, kaip socialinis reiškiny, yra istoriškai pastebimas fenomenas, nuosekliai siejamas su valdžios (valstybės tarnautojų) piktnaudžiavimu ir viešųjų interesų pažeidimu. Nepaisant skirtingų mokslinės doktrinos pateikiamų apibrėžimų, doktrinoje vyrauja bendra nuomonė, kad korupcija iš esmės reiškia neteisėtą privačių interesų tenkinimą pažeidžiant valstybės tarnybos normas. Nacionalinėje Lietuvos Respublikos teisėje ši samprata įtvirtinama per korupcinio pobūdžio nusikalstamų veikų kriminalizavimą, saugantį valstybės tarnybos skaidrumą ir visuomenės interesus. Tarptautiniu lygmeniu korupcijos sąvoka taip pat nėra apibrėžta, tačiau jos turinys formuojamas kriminalizuojant tipines korupcines veikas ir nustatant valstybių pareigą kaltus asmenis bausti. Tai leidžia daryti išvadą, kad korupcijos esmė tarptautinėje ir nacionalinėje teisėje grindžiama tuo pačiu principu – piktnaudžiavimu valdžia siekiant privačios naudos, pažeidžiant visuomenės interesus.

1.4. Korupcijos rūšys ir paplitimas

1.4.1. Korupcijos rūšys

75 „Baudžiamosios teisės konvencija dėl korupcijos“, Lietuvos Respublikos įstatymas Nr. TAIS.161366, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.161366>

76 2017 m. liepos 5 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2017/1371 dėl kovos su Sąjungos finansiniams interesams kenkiančiu sukčiavimu baudžiamosios teisės priemonėmis, Europos Sąjungos oficialusis leidinys L 198: 29–41, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/lt/ALL/?uri=CELEX:32017L1371>

Kaip jau nustatyta 1.3. poskyriuje – vieningo korupcijos apibrėžimo nėra suformuota, todėl natūralu, kad mokslinėje doktrinoje korupcija yra taip pat skirstoma ir į keletą rūšių. Klasikinis korupcijos skirstymas susideda iš trijų atskirų kriterijų, pagal kuriuos ji klasifikuojama:

Kiekybinis kriterijus. Tai klasikinis korupcijos skirstymas į „smulkiają“ korupciją bei „stambiają“ korupciją. Smulkioji korupcijos forma tradiciškai yra apibrėžiama kaip nedideli, „smulkūs“ mokėjimai, skatinimai tikintis sulaukti įtakingo asmens paslaugos įgyvendinant tam tikrus sprendimus, o „stambioji“ korupcija pasireiškia aukščiausiuose valstybės sluoksniuose, kuomet aukščiausieji valdžios sluoksniai naudojami savo privilegijomis ir tai jiems padeda stipriai praturtėti⁷⁷. Pažymėtina, kad šio skirstymo pradininke yra laikoma viena žymiausių šiuolaikinių korupcijos tyrėjų - Susan Rose-Ackerman, kuri viena pirmųjų atskyrė „didelę“ ir „smulkia“ korupciją. Pastaroji išskyrė dvi kyšių rūšis: kyšiai, kuriuos piliečiai moka žemesnio lygio pareigūnams, kad paspartintų paslaugų teikimą arba papirktų pareigūnus, kad šie apeitų taisykles, ir kyšiai didelėmis pinigų sumomis, kuriomis dažnai atsiskaito tarptautinės korporacijos⁷⁸. Šis šios autorės skirstymas tapo tradiciniu korupcijos skirstymu į „didelę“ ir „smulkia“ korupcijas. Kristina Čimova pateikia atskiras šių korupcijos rūšių sąvokas:

1. Didžioji korupcija – tai piktnaudžiavimas valdžia ir (arba) politikos ar išteklių iškraipymas aukščiausiu viešųjų paslaugų valdymo lygmeniu, siekiant, kad naudos gautų nedaugelis daugumos sąskaita.

2. Mažoji korupcija - kasdieniai, įprasti kyšių mokėjimai ar kitos materialios ir nematerialios priemonės, skirtos paskatinti pareigūnus keisti savo elgesį, siekiant užtikrinti aukštesnę paslaugų kokybę arba greitesnį jų suteikimą.

Taigi, klasikinis korupcijos skirstymas išskiria smulkiają korupciją, pasireiškiančią kasdieniais nedideliais kyšiais siekiant paspartinti ar palengvinti paslaugų teikimą, ir stambiają korupciją, kuri būdinga aukščiausiesiems valdžios sluoksniams bei susijusi su reikšmingu piktnaudžiavimu valdžia ir didelės vertės sandoriais.

Laiko kriterijus. Pagal šį kriterijų korupcija yra skirstoma į epizodinę (trunkamąją) ir sistemine (tęstinę). Pasak Aidos Raudonienės, „epizodinė korupcija yra tuomet, kai vyrauja sąžiningas elgesys, o korupcinė veika yra išimtis, ir nesąžiningas valstybės tarnautojas

77 Aida Raudonienė, „Korupcijos kategorijų analizė“, *Jurisprudencija* 41 (33) (2003): 81–90 <https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/3426/3221>

78 Susan Rose-Ackerman, *Corruption and Government: Causes, Consequences, and Reform* (Cambridge: Cambridge University Press, 1999), [https://institutes.abu.edu.ng/idr/public/assets/docs/Corruption%20and%20Government_%20Causes,%20Consequences,%20and%20Reform%20\(%20PDFDrive%20\).pdf](https://institutes.abu.edu.ng/idr/public/assets/docs/Corruption%20and%20Government_%20Causes,%20Consequences,%20and%20Reform%20(%20PDFDrive%20).pdf)

sudrausminamas išaiškinus jo neteisėtą veiką. Sisteminė korupcija atsiranda tada, kai korupciniai teisės pažeidimai įgauna sisteminių požymių, tampa asmens ar visos įstaigos veikimo norma⁷⁹. Panašiai pagal šį kriterijų išskiriamą korupciją apibūdina ir Jolanta Palidauskaitė teigdama, kad „epizodinė korupcija yra daugiau atsitiktinis, pavienis elgesys, kai organizacijoje vyrauja aukšti veiklos standartai. Nesąžiningas darbuotojas sudrausminamas ir taip operatyviai užkertamas kelias sisteminei korupcijai tarpti. Sisteminės korupcijos atveju sąžininga, principinga veikla yra išimtis, korupciniai pažeidimai tampa asmens, visuomenės ar visos įstaigos veikimo norma“⁸⁰. Panašiai epizodinę bei sisteminę korupciją apibūdina ir Vytautas Gavelis teigdamas, kad mažos aprėpties korupcija pasireiškia tada, kai kyšį duodančio asmens aktualios problemos sprendimas korupciniu keliu gali priklausyti tik nuo vieno ar kelių korumpuotų asmenų, o jei tam tikros problemos sprendimas pasitelkiant korupciją yra visai organizacijai būdingas bruožas, o į korupcinio sprendimo priėmimą yra įtraukiamos kelios organizacijos grandys (pvz., kelių departamentų, skyrių darbuotojai), tai tokia korupcija laikytina sistetine⁸¹. Apibendrinant galima teigti, kad mokslinėje doktrinoje epizodinė korupcija pasireiškia kaip pavienis neigiamas reiškiny, kuris paprastai yra greitai identifikuojamas ir neutralizuojamas. Tuo tarpu sisteminė korupcija reiškia situaciją, kai korupciniai veiksmai tampa įprasta organizacine praktika ir apima platesnę organizacijos struktūrą, įtraukdami kelis asmenis ar net visą instituciją.

Korupcinio sandorio vertės kriterijus. Pagal šį kriterijų autorius Vytautas Gavelis korupciją skiria į smulkiają ir stambiają korupciją, o pastarąsias išskiria į dar smulkesnius kriterijus:

Smulkioji korupcija skirstoma:

a) Prisitaikomuosius. Ši smulkiosios korupcijos kriterijus pasireiškia sferose, kuriose asmeniui (fiziniam bei juridiniam) reikia prisitaikyti prie aplinkybių, siekiant gauti palyginti nebrangią paslaugą (mediko, mokytojo, savivaldybės darbuotojo ir kt.);

b) Atsiperkamuosius. Šis smulkiosios korupcijos kriterijus pasireiškia tada, kai asmuo (fizinis ar juridinis) siekia atsisakyti įstatymo reglamentuotos, bet jėga primetamos paslaugos, kuri yra jam nenaudinga (pvz., policininko, priešgaisrinės tarnybos, mokesčių inspekcijos skirtos baudos)⁸².

Tuo tarpu stambiają korupciją Vytautas Gavelis skiria į dar dvejus papildomus kriterijus:

79 Raudonienė, supra note: 77

80 Vytautas Gavelis, „Korupcijos klasifikacija ekonominių santykių kontekste“, *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos* Nr. 1 (2010): 51–56, <https://epublications.vu.lt/object/elaba:6167377/>.

81 ibid

82 ibid

a) Administracinę. Šis stambiosios korupcijos požymis pasireiškia tuomet, kai sandorį su paperkančiuoju sudarantis valstybės tarnautojas remiasi tik savo atstovaujamos institucijos administraciniais, materialiniais ir finansiniais ištekliais. Šiuo atveju aukščiau pagal pavaldumą esančių organizacijų ar įstatymų leidėjo įsikišimas nėra reikalingas.

b) Politinę. Šis stambiosios korupcijos požymis pasireiškia politinių valstybės sluoksnių dalyvavimu korupciniuose sandoriuose. Šios korupcijos rūšies sandoriai apskritai gali būti įgyvendinti tik gavus politinį pritarimą ar priėmus specialius teisės normų pakeitimus⁸³.

Hierarchinis kriterijus. Pagal šį kriterijų autorė Aida Raudonienė korupciją skirsto į aukštutinę (respektabiliąją) ir žemutinę⁸⁴. Aukštutinė (respektabilioji) korupcija galėtų būti suprantama kaip korupcija aukščiausiuose valdžios ar valdymo lygmenyse (politikai, aukšto rango pareigūnai), dažniausiai susijusi su esminiais strateginiais sprendimais, viešaisiais pirkimais, teisėkūra ar didelės vertės sandoriais. Tuo tarpu žemutinė korupcija galėtų būti suprantama kaip korupcija žemesniuose administraciniuose lygmenyse (pvz., eiliniai valstybės tarnautojai), pasireiškianti kasdienėse situacijose, kai siekiama paspartinti ar palengvinti paslaugų suteikimą.

1.4.2. Korupcijos paplitimas

Nagrinėjant korupcijos, kaip reiškinių, paplitimą, visų pirma būtina atsižvelgti į korupcijos specifiką, kuri jau buvo aptarta ankstesniuose šio baigiamojo darbo skyriuose. Kaip buvo nustatyta, korupcija pasižymi itin latentiniu pobūdžiu – ji yra slapta bei sunkiai identifikuojama, kadangi abi tokio neteisėto korupcinio susitarimo pusės paprastai gauna tam tikrą naudą, todėl nėra suinteresuotos atskleisti tokio pobūdžio veikų ar pranešti apie esamą korupciją. Dėl šios priežasties reikšmingai mažėja tikimybė, kad apie korupcinius pažeidimus bus pranešta teisėsaugos institucijoms. Atsižvelgiant į tai, darytina išvada, kad oficiali statistika, grindžiama išaiškintais ir užregistruotais korupcinio pobūdžio nusikaltimais, neatspindi realaus korupcijos masto, o tik tokio masto dalį. Kitaip tariant, egzistuoja vadinamasis „tamsusis“ korupcijos skaičius, kuris lieka už oficialios apskaitos ribų. Todėl korupcijos paplitimo analizė negali apsiriboti vien formaliais statistiniais rodikliais – ji turi būti grindžiama platesniu požiūriu, apimančiu tiek empirinius tyrimus, tiek suvokimo indeksus bei kitus netiesioginius vertinimo metodus.

Svarbu paminėti, kad pasauliniu mastu pripažinta asociacija „Transparency International“ kiekvienais metais skelbia Korupcijos suvokimo indeksą (Corruption Perceptions Index - CPI).

83 ibid

84 Raudonienė, supra note: 77

Pagal šį indeksą vertinamos ir reitinguojamos šalys, pagal jų suvokiamą viešojo sektoriaus korupcijos lygį, kurį įvertina ekspertai ir privataus sektoriaus atstovai. Pagal šį indeksą yra reitinguojamos 182 pasaulio šalys pagal suvokiamą viešojo sektoriaus korupcijos lygį. Rezultatai pateikiami skalėje nuo 0 (labai korumpuota) iki 100 (labai švari). Kaip skelbia „Transparency International“, 2025 metų korupcijos suvokimo indeksas rodo, kad korupcija išlieka rimta grėsmė visame pasaulyje, nors ir matyti nedidelė pažanga šioje srityje⁸⁵. 2025 m. Lietuva buvo įvertinta 65 iš 100 balais, t. y. iš 182 valstybių Lietuva užėmė 28 vietą. Šalia Lietuvos buvo įvertinta Prancūzija (27 vieta), o Lietuvą aplenkė Jungtinės Amerikos Valstijos (29 vieta). Tarp Baltijos valstybių Lietuva liko viduryje – Latvija užėmė 37 vietą (60 balų), o Estija 12 vietą (76 balai)⁸⁶. Lietuvoje korupcijos paplitimą ir jos mastą vertina Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnyba (toliau – STT), kuri kiekvienais metais visuomenei pateikia Lietuvos korupcijos žemėlapi. Šiame tyrime yra tiriamos dvi tikslinės grupės: Lietuvos gyventojai ir valstybės tarnautojai. 2025 metais iš viso buvo apklausti 2001 Lietuvos gyventojas ir 500 valstybės tarnautojų⁸⁷. Tyrimo duomenys rodo, kad 81% apklaustų gyventojų ir 54% valstybės tarnautojų sutiko su teiginiu, kad korupcija yra Lietuvoje paplitęs reiškinys. 22% gyventojų ir 8% valstybės tarnautojų teigia, kad per 12 mėn. korupcijos mastai padidėjo, ir, atitinkamai, 21% ir 47% – kad sumažėjo. Tik 1% valstybės tarnautojų nurodė, kad korupcija yra labai paplitusi jų darbovietėje, 18% – kad iš dalies paplitusi. 11% apklaustų gyventojų nurodė, kad per 12 mėn. jiems teko duoti kyšį (tai maždaug tiek pat, kiek ir 2019-2024 m.). Beveik visais atvejais jis buvo paimtas, dažniausia kyšio forma buvo pinigai. 16% apklaustųjų per trejus metus pasinaudojo asmeniniais ryšiais, kad greičiau gautų viešąsias paslaugas, 6% – kad įsidarbintų privačiame sektoriuje, 4% – kad įsidarbintų viešajame sektoriuje. 36% nurodė, kad ryšiai yra labai svarbu norint greičiau gauti viešąsias paslaugas, 40% – labai svarbu norint įsidarbinti viešajame sektoriuje, o 33% – privačiame sektoriuje. 50% apklaustų tarnautojų teigia girdėję apie atvejus, kai asmenys ar organizacijos siekė daryti įtaką sprendimų priėmimui, teisės aktų leidybai. Iš jų 52% teigia, kad tais atvejais buvo siekiama įtaką daryti ir teisėtu, ir neteisėtu būdu, 23% - kad buvo naudoti neteisėti būdai. Tik 15% nurodė, kad tai buvo teisėti būdai. Dažniausiai girdėję apie tokius atvejus teigia, kad įtaka sprendimų priėmimui daroma šiuose sektoriuose: statybų (76%),

85 Transparency International, „Corruption Perceptions Index 2025“, Transparency International, paskelbta 2026 m. vasario 10 d., žiūrėta 2026 m. sausio 6 d. https://www.transparency.org/en/cpi/2025?gad_source=1&gad_campaignid=23552156524&gbraid=0AAAAADud0D_yijVltmjCjPdO3hUbgvWRS&gclid=CjwKCAjwhqfPBhBWEiwAZo196gD88miJ87Kv8oT1kRwYoiILO4jWlyiiTUFfiF5p_xOEAN0j5YIqsyhoCupsQAvD_BwE

86 Transparency International, „Corruption Perceptions Index 2025: Lithuania“, Transparency International, paskelbta 2026 m. vasario 10 d., žiūrėta 2026 m. sausio 6 d. <https://www.transparency.org/en/cpi/2025/index/ltu>

87 Lietuvos korupcijos žemėlapis, Specialiųjų tyrimų tarnyba, žiūrėta 2026 m. balandžio 10 d. <https://www.stt.lt/analitine-antikorupcine-zvalgiba/lietuvos-korupcijos-zemelapis/7437>

energetikos (72%), sveikatos apsaugos (62%), farmacijos (60%). Apklaustųjų nuomone, įtaką dažniausiai daro lobistai (65%), asociacijos (49%) ir įmonės (42%). Dažniausiai tai daroma dalyvaujant neoficialiuose susitikimuose (81%), paremiant politines partijas (70%), pasinaudojant pažintimis (75%)⁸⁸.

Apibendrinimui pateikiamos trumpos lentelės su statistiniais korupcijos paplitimo duomenimis:

Rodiklis	Gyventojai (%)	Valstybės tarnautojai (%)
Korupcija laikoma paplitusia	81	54
Korupcija per 12 mėn. padidėjo	22	8
Korupcija per 12 mėn. sumažėjo	21	47
Davė kyši per 12 mėn.	11	–
Naudojo asmeninius ryšius (per 3 m.)	16	–
Ryšiai svarbūs viešosioms paslaugoms gauti	36	–
Girdėjo apie įtaką sprendimų priėmimui	–	50
Iš jų – neteisėta įtaka	–	23
Iš jų – mišri (teisėta ir neteisėta) įtaka	–	52

Kategorija	Reikšmė (%)
Statybų sektorius	76
Energetikos sektorius	72
Sveikatos apsauga	62
Farmacijos sektorius	60
Lobistai kaip įtakos subjektai	65
Asociacijos	49
Įmonės	42
Neoficialūs susitikimai	81
Pažintys	75
Politinių partijų rėmimas	70

88 ibid

* Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnyba, „Lietuvos korupcijos žemėlapis“, 2025 m.

Svarbu paminėti ir tai, kad palyginus skirtingų valstybių statistiką, susijusią su organizuotu nusikalstamumu ir korupcija matyti, kad šalys, kuriose fiksuojamas aukštas korupcijos suvokimo lygis, dažniausiai pasižymi ir didesniu organizuoto nusikalstamumo paplitimu. Tokia tendencija leidžia daryti prielaidą apie šių reiškinių struktūrinę tarpusavio priklausomybę:

Valstybė	Korupcijos supratimo indeksas (CPI)	Organizuoto nusikalstamumo indeksas	Tendencija
Italija	vidutinis (53)	aukštas (6.37)	sutampa
Ukraina	aukštas (36)	aukštas (6.45)	stiprus ryšys
Rusija	aukštas (22)	aukštas (6.92)	stiprus ryšys
Meksika	aukštas (27)	aukštas (7.68)	stiprus ryšys
Danija	labai žemas (89)	žemas (4.10)	silpnas ryšys

Tokia lyginamoji analizė leidžia teigti, kad organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšys pasireiškia sistemiškai, nors tiesiogiai oficialioje statistikoje dažnai nėra fiksuojama.

Svarbu paminėti ir tai, kad valstybėse, kuriose pastebima didelė turto koncentracija ir stipri verslo bei politinės valdžios sąveika – oligarchija, paprastai fiksuojami prastesni korupcijos kontrolės rodikliai ir didesnis organizuoto nusikalstamumo paplitimas. Remiantis lietuvių kalbos žodynų, oligarchija - nedidelės grupės žmonių (ekonomiškai galingiausių) viešpatavimas; šių valdančių asmenų grupė⁸⁹. Vadovaujantis oficialia „Pasaulio gyventojų apžvalgos“ vedama statistika, pasaulyje išskiriamos 6 pagrindinės valstybės, kurios yra laikomos kaip oligarchinės: Rusija, Kinija, Filipinai, Iranas, Ukraina ir Kambodža. Kaip ir minėta, oligarchinėse valstybėse yra pastebimas ir stipresnis organizuoto nusikalstamumo bei korupcijos ryšys:

Valstybė	Korupcijos supratimo indeksas (CPI)	Oligarchinė valstybė	Organizuoto nusikalstamumo indeksas	Tendencija
-----------------	--	-----------------------------	--	-------------------

89 Lietuvių kalbos žodynas (Vilnius: Lietuvių kalbos institutas), „oligarchija“, prieiga per internetą, žiūrėta 2026 m. gegužės 5 d., <http://www.lkz.lt/?zodis=oligarchija&id=21003080000>

Rusija	labai aukštas (22)	Taip	aukštas (6.92)	stiprus ryšys
Ukraina	labai aukštas (36)	Taip	aukštas (6.45)	stiprus ryšys
Kinija	aukštas (43)	Taip	aukštas (6.32)	stiprus ryšys
Filipinai	labai aukštas (32)	Taip	aukštas (6.57)	stiprus ryšys
Iranas	labai aukštas (23)	Taip	aukštas (6.88)	stiprus ryšys
Kambodža	labai aukštas (20)	Taip	aukštas (7.02)	stiprus ryšys

Sugretinus šiuos duomenis tampa akivaizdu, kad valstybėse, kurios yra laikomos oligarchinėmis, pastebimas ir aukštas korupcijos ir organizuoto nusikalstamumo egzistavimas bei jų tarpusavio ryšys.

2. ORGANIZUOTO NUSIKALSTAMUMO IR KORUPCIJOS TARPUSAVIO RYŠIO PRIEŽASTYS IR ĮTAKA VISUOMENEI

2.1. Organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos sąveikos priežastys ir mechanizmai

Kaip nustatyta ankstesniuose šio baigiamojo darbo skyriuose, tradiciškai organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšys yra suvokiamas gana siaurai – korupcija yra laikoma kaip pagalbinė organizuoto nusikalstamumo priemonė, kurios dėka yra užtikrinamas organizuotų nusikalstamų grupių veiklos stabilumas ir neliečiamumas. Klasikinis šios organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos sąveikos požiūris rėmėsi prielaida, kad organizuotas nusikalstamumas veikia kaip slapta hierarchinė sistema, o korupcija yra viena iš jos veikimo sąlygų, leidžianti išvengti atsakomybės bei palengvinti tokių organizuotų grupių veikimo laisvę. Tokiu būdu korupcija buvo traktuojama ne kaip savarankiškas ar lygiavertis reiškinys, bet kaip organizuotam nusikalstamumui padedanti funkcija. Tačiau kaip jau pavyko nustatyti ankstesniuose šio baigiamojo darbo skyriuose, šiuolaikinėje teisės doktrinoje organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšys vis dažniau vertinamas ne kaip atsitiktinis (pagalbinis) reiškinys, bet kaip struktūrinis dëmuo, kuriame korupcija veikia kaip būtina ir viena iš svarbiausių sąlyga organizuotoms nusikalstamoms struktūroms infiltruotis į legalią valstybės rinką.

Organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšys, kaip reiškinys, savaime egzistuoti negali – šiam ryšiui reikalingos palankios sąlygos organizuotam nusikalstamumui veikti. Išskiriamos trys pagrindinės organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšio veiksmų grupės, stiprinančios šių reiškinų ryšį⁹⁰:

Istoriniai veiksniai: didelės, neformalios ekonomikos ir nusikalstama saugumo tarnybų transformacija Rytų Europoje atsirado dėl ekonominių perėjimų ir privatizacijos procesų; smurtiniai nepriklausomybės judėjimai Prancūzijoje (Korsikoje), Ispanijoje (Baskų krašte) ir Jungtinėje Karalystėje (Šiaurės Airijoje). Reikia pabrėžti, kad organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos sąveikos intensyvumas daugelyje Europos Sąjungos regionų yra glaudžiai susijęs su tam tikrų sistemų transformacijomis. Rytų Europoje, po Sovietų Sąjungos žlugimo, vyko intensyvūs privatizacijos procesai, kurie sudarė palankias sąlygas neformalios ekonomikos plėtrai (šešėliniai ekonomikai), nes valstybės kontrolės mechanizmai buvo silpni – valstybės dar tik kūrė savo politinę bei teisinę sistemas, o posovietinių valstybių teisinė bazė buvo nepakankamai išvystyta. Šis reiškinys glaudžiai siejamas su plataus masto politine korupcija, kuriai priskiriamas sisteminis

90 Philip Gounev ir Tihomir Bezlov, Examining the Links between Organised Crime and Corruption (Briuselis: Europos Parlamentas, 2010),
https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/libe/dv/report_csd_/report_csd_en.pdf

teisėsaugos ir saugumo tarnybų dalyvavimas organizuotame nusikalstamume. Kaip teigiama, komunistinės specialiosios tarnybos ir vidaus reikalų ministerijos pareigūnai užmezgė įvairias bendradarbiavimo formas su organizuotu nusikalstamumu. Teisėsaugos pareigūnų ir policijos informatorių skaičius Rytų Europoje iki 1990 m. buvo visiškai kitoks nei Vakarų Europoje, t. y. ženkliai didesnis. Iširus Sovietų Sąjungai, o su ja – ir Sovietų Sąjungos slaptosios policijos tarnyboms, daugelis jų ėmėsi įvairios nusikalstamos veiklos (pvz., apsaugos reketo, kontrabandos per sieną ir lėšų pasisavinimo masinio privatizavimo procese). Šie nusikalstami tinklai, susikūrę 1990-aisiais, galiausiai prarado savo galią, tačiau virto privačių bendrovių tinklais, kurie šiuo metu sugeba daryti įtaką tiek oficialiai valstybių ekonomikai, tiek įvairioms pilkosioms nusikalstamos ekonomikos sritims, abiem atvejais aktyviai griebdamiesi korupcijos. Per pastaruosius du dešimtmečius šių asmenų kilmė iš komunistinės eros teisėsaugos srityje suteikė jiems teisėsaugos ryšių, kurie leido išvengti baudžiamojo persekiojimo⁹¹. Tokiu būdu posovietinėse valstybėse įsišaknijo sisteminė korupcija, kuri yra glaudžiai susijusi su organizuotu nusikalstamumu.

Ekonominiai veiksniai: skirtingi nelegalių rinkų dydžiai ir pajamų skirtumai. Vienas svarbiausių veiksnių, lemiančių organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšio tvirtumą, yra ekonominis valstybių išsivystymas ir valstybinių institucijų tvarumas. Atlikto tyrimo metu buvo nustatyta, kad ekonominiai netolygumai sudaro prielaidas korupcijai, nes mažesnes pajamas gaunantys valstybės tarnautojai yra labiau linkę įsitraukti į korupcines veiklas. Didelių ekonomikų šalys, tokios kaip Prancūzija, Vokietija ar Jungtinė Karalystė, dėl aukšto vartojimo lygio sukuria didelę paklausą nelegalioms prekėms ir (ar) paslaugoms. Tuo tarpu mažesnės, nors ir turtingos valstybės, dėl ribotos rinkos yra mažiau patrauklios organizuotam nusikalstamumui. Vis dėlto, mažesnėse valstybėse valstybinio sektoriaus resursai yra labiau koncentruoti (mažesnis skaičius asmenų turi didesnę įtaką valstybės resursų valdyme), todėl įprastai organizuoto nusikalstamumo korupcijos siekis yra nukreiptas į siauresnį valstybės tarnautojų ratą. Reikšmingą vaidmenį atlieka tarptautinių korporacijų veikla, kuri dažnu atveju siejama su politinės korupcijos rizika (vienas iš pavyzdžių – MG Baltic politinės korupcijos byla). Skirtinga mokesčių sistema bei ekonomikos sektorių struktūra (ypač turizmas, statyba ir transportas) taip pat skatina šešėlinės ekonomikos plėtrą, o pastaroji yra glaudžiai susijusi su organizuotu nusikalstamumu ir korupcija⁹². Svarbu paminėti ir naujausią Lietuvos Respubliką sudrebinusį skandalą dėl baudžiamosios bylos, kurioje įtarimai dėl kyšininkavimo buvo pareikšti buvusiam Seimo nariui, taip pat buvusiam Lietuvos

91 Gounev ir Bezlov, supra note: 90

92 ibid

Respublikos žemės ūkio ministrui Kaziui Starkevičiui. Toje pačioje baudžiamojoje byloje įtarimai buvo pareikšti ir buvusiam ministrui pirmininkui, buvusiam generaliniam komisarui Sauliui Skverneliui. Taip pat ikiteisminiame tyrime įtarimai buvo pareikšti ir Valstybinės augalininkystės tarnybos prie Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos (VAT ŽŪM) vadovams, darbuotojams ir kitiems asmenims, galimai veikusiems organizuotoje grupėje. Kaip nurodo Generalinė prokuratūra, ikiteisminio tyrimo turimais duomenimis, iš augalus ir augalinius produktus gabenančių įmonių atstovų sistemingai buvo reikalaujami ir gaunami didelės vertės kyšiai už šių krovinių gabentojams išduodamus fitosanitarinius sertifikatus. Įtariama, kad bendra kyšių suma galėjo siekti ne mažiau kaip 1 mln. 112 tūkstančių eurų. Šis ikiteisminis tyrimas tik parodo, kad organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšys gali pasireikšti ne tik nusikalstamų veikų, tokių kaip kontrabanda ar prekyba narkotinėmis medžiagomis daryme, bet ir aukščiausiuose valstybės valdymo bei viešojo administravimo lygmenyse. Šis atvejis rodo, jog korupcija gali būti sistemiškai naudojama organizuotai veikiančių asmenų grupių ekonominei naudai užtikrinti.

Socialiniai ir kultūriniai veiksniai: skirtingi nelegalių rinkų dydžiai ir pajamų skirtumai; skirtingas imigracijos dydis ir specifiskumas; uždari profesiniai tinklai (pvz., teismų) arba elitiniai tinklai; socialinių santykių ne formalumo lygis arba šeimos ryšių svarba. Mokslinėje doktrinoje pažymima, kad socialinis ir kultūrinis veiksnys yra sudėtingiausiai identifikuojamas veiksnys iš aukščiau išvardintų, tačiau jų reikšmė organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos tarpusavio ryšiui yra esminė. Nors tyrimai tik dalinai gali atskleisti šeimos, etninių ar socialinių struktūrų įtaką organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšiui, šie elementai formuoja neformalius ryšius, kurie gali būti (ir kaip rodo praktika – yra) išnaudojami nusikalstamų tinklų veikloje. Pietų ir Rytų Europos valstybėse šeimos ir artimųjų tinklai neretai tampa pamatu daryti korupcinio pobūdžio įtaką teisėsaugos institucijoms, vietos valdžiai ar teismų sistemai. Demografiniai pokyčiai, ypač migracijos procesai, taip pat daro reikšmingą įtaką organizuoto nusikalstamumo struktūrai ir sparčiai plėtrai. Migracijos veiksnys organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšį veikia tiek kaip nusikalstamų tinklų formavimosi veiksnys, tiek kaip terpė jų tarptautinei plėtrai. Vakarų Europos valstybėse susiformavusios imigrantų bendruomenės gali lengviau veikti etniniu pagrindu organizuotos nusikalstamos grupės. Šios grupės dažnai pasižymi transnacionaliniu pobūdžiu ir palaiko ryšius su nusikalstamais tinklais kituose regionuose, o jų veiklos koordinavimas neretai vyksta iš aukštesnio korupcijos lygio valstybių. Tuo tarpu mažesnio korupcijos lygio šalyse dėl didesnės rizikos ir didesnių papirkinėjimo kaštų dažniausiai veikia žemesnio lygmens nusikalstamų tinklų nariai. Pastebėtina, kad net tradiciškai žemo nusikalstamumo lygio valstybėse imigrantų

bendruomenių viduje gali formuotis naujos nelegalios rinkos, didinančios įtaką valstybės tarnautojams. Galiausiai, kai kuriose valstybėse vietinės nusikalstamos grupuotės ar net buvusios separatistinės organizacijos perima tarpininkų vaidmenį tarp imigrantų nusikalstamų tinklų ir valstybės institucijų, taip dar labiau stiprindamos organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšį⁹³.

Lietuvoje vienas iš ryškiausių organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšio realaus pasireiškimo dar 2014 m. pradėta baudžiamoji byla, kuri buvo pradėta dėl nusikalstamo susivienijimo organizavimo ir dalyvavimo jo veikloje, neteisėto laisvės atėmimo, turto prievartavimo, kyšininkavimo, piktnaudžiavimo tarnyba bei kitų nusikaltimų. Baudžiamojoje byloje buvo nustatyta, kad 2011 metais, ne vėliau kaip nuo lapkričio mėnesio, Šiauliuose, būdami policijos pareigūnai: Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato Organizuoto nusikalstamumo tyrimo biuro (toliau - VPK ONTB) pareigūnai (viršininkas, vyriausieji tyrėjai, tyrėjai), dėl savanaudiškų paskatų susitarė ir bendrai ilgalaikiai nusikalstamai veiklai vykdyti susibūrė į nusikalstamą susivienijimą, iki 2013 m. kovo mėnesio veikusį Lietuvos Respublikoje, kurio narius siejo pastovūs tarpusavio ryšiai, vaidmenų, užduočių pasiskirstymas, skirtą daryti labai sunkiems, sunkiems, apysunkiems, nesunkiems nusikaltimams, nustatytiems BK 146, 178, 183, 187, 225, 226, 228, 235, 260, 263, 300 straipsniuose, t. y. neteisėtai atimti žmonėms laisvę, grobti svetimą turtą, pasisavinti svetimą turtą, kyšininkauti, daryti tarpininko kyšininkavimus, piktnaudžiauti tarnybine padėtimi ir viršyti įgaliojimus, klastoti tikrus dokumentus, susijusius su jų, kaip policijos pareigūnų, tarnybinėmis funkcijomis, organizuoti melagingų parodymų davimą, tyčia sugadinti svetimą turtą, neteisėtai įgyti, laikyti, gabenti, parduoti ar kitaip platinti įvairius narkotinių ir psichotropinių medžiagų kiekius, pasisavinti jiems patikėtus įvairius kiekius narkotinių, psichotropinių medžiagų, jas parduoti ir taip iš nusikalstamų veikų neteisėtai praturtėti⁹⁴. Nusikalstamo susivienijimo nariai (policijos pareigūnai) tiek tiesiogiai, tiek ryšio priemonėmis – mobiliojo ryšio telefonais su SIM kortelėmis – palaikė glaudžius ir ilgalaikius tarpusavio ryšius, veikė pasiskirstę vaidmenimis bei užduotimis. Šioje byloje kasacinis teismas išaiškino, kad valdžios institucijų korupcija papirkinėjant ar perkant valstybės pareigūnų paslaugas yra bendras organizuoto nusikalstamumo veiklos požymis, naudojamas siekiant nebaudžiamumo arba prasiskverbti į legalią ekonomiką ir viešąsias institucijas bendram nelegaliam verslui daryti. Tam pasitelkiami korumpuoti politikai, valstybės tarnautojai, saugumo ir žvalgybos pajėgos, kariuomenės pareigūnai, finansų sektoriaus vadovai, teisininkai, advokatai, pramonininkai, bankų darbuotojai, žurnalistai ir žiniasklaidos savininkai arba jų šeimos

93 Gounev ir Bezlov, supra note: 90

94 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2023 m. birželio 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-38-1073/2023

nariai ir artimi giminaičiai. Paprastai tai yra procesas, kurio metu kiekviena pusė rūpinasi kita⁹⁵. Tokia situacija rodo, kad organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšys Lietuvos praktikoje gali pasireikšti ne tik per teorinius korupcinius ryšius, bet ir per pačias teisėsaugos institucijas, kai valstybės pareigūnai tampa organizuoto nusikalstamo susivienijimo dalimi, ar net patys tokį susivienijimą sukuria. Tokiu atveju organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšys veikia kaip sistemos dalis, leidžianti organizuotam nusikalstamumui užsitikrinti nebaudžiamumą, kontroliuoti teisėsaugos surinktą bei disponuojamą informaciją ir vykdyti tiek tradicines, tiek ekonominio pobūdžio nusikalstamas veikas. Aptariama Šiaulių policijos pareigūnų suburto nusikalstamo susivienijimo byla atskleidžia, kad organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšys gali pasiekti aukščiausią pavojingumo lygį tada, kai teisėsaugos institucijos vietoj kovos su nusikalstamumu tampa jo dalimi. Be to, kasacinio teismo išaiškinimai patvirtina, kad korupcija yra vienas esminių organizuoto nusikalstamumo veikimo požymių ar sudėtinių dalių, leidžiantis jam įsitvirtinti ir viešajame sektoriuje.

Stereotipiškai manoma, kad organizuotas nusikalstamumas veikia tik tokiose srityje, kaip narkotikų prekyba, prekyba žmonėmis, kontrabanda, transporto priemonių vagystės, reketas ir pan., tačiau šiuolaikinis organizuotas nusikalstamumas labiau suprantamas kaip „baltųjų apykaklių“ organizuotas nusikalstamumas, t. y. organizuotas „baltųjų apykaklių“ nusikalstamumas atlieka finansines, ekonomines, informacinių technologijų nusikalstamas veikas. Toliau aptariamas „baltųjų apykaklių“ organizuoto nusikalstamumo daromas pagrindines nusikalstamas veikas:

Pinigų plovimas. Pinigų plovimas – tai procesas, kurio metu neteisėtai gautos lėšos pateikiamos kaip teisėtos, taip palengvinant neteisėtą veiklą ją slepiant. UNODC apskaičiavo, kad 2,7 % pasaulinio BVP yra „prieinama“ pinigų plovimui, įskaitant 1,5 % pasaulinio BVP, legalizuotų neteisėtų lėšų, susijusių su prekyba narkotikais ir organizuotu nusikalstamumu⁹⁶. Ofšoriniai bankai yra atsakingi už didelius legalizuotų pinigų kiekius. Dideli JAV ir Europos komerciniai bankai taip pat užsiima pinigų plovimu. Po didelio pinigų plovimo skandalo, susijusio su Londono banku HSBC Meksikoje (HBMX), buvo teigiama, kad HBMX buvo atsakingas už 60–70 % išplautų lėšų Meksikoje. HSBC dukterinė įmonė Meksikoje iš Meksikos ir Kolumbijos narkotikų kartelių išplovė apie 881 mln. JAV dolerių⁹⁷. Nors, kaip yra žinoma, organizuoto nusikalstamumo pelnas ir yra

95 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2023 m. birželio 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-38-1073/2023

96 United Nations Office on Drugs and Crime, Estimating Illicit Financial Flows Resulting from Drug Trafficking and Other Transnational Organized Crimes (Vienna: United Nations, 2011), https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/Studies/Illicit_financial_flows_2011_web.pdf

97 Iatt, Stephen. 2015. Criminal Capital: How the Finance Industry Facilitates Crime. New York: Palgrave MacMillan.

pagrindinis plaunamų lėšų šaltinis, daugelyje mažų besivystančių šalių korupcija yra pats svarbiausias pinigų plovimo šaltinis, t. y. kai kurios pinigų plovimo metu legalizuojamos lėšos yra pelnas, gautas iš kyšių, sumokėtų valstybės tarnautojams. Tiek patys kyšiai, tiek neteisėtas pelnas, gautas iš jų, gali būti plaunami per pinigų centrus, o tai gali turėti rimtų pasekmių valstybėms, susiduriančioms su šiais neteisėtais pinigų nutekėjimais. Korupcija, pelnas iš organizuoto nusikalstamumo ir pinigų plovimas vienas kitą papildo ir turi būti sprendžiami vienu metu⁹⁸. Chaikin ir Sharman teigimu, didelės korupcijos pajamos patenka į tarptautinius finansų centrus, tokius kaip Niujorkas, Londonas, Ciurichas ir Ženeva. Savo, bendrininkų ar fiktyvių įmonių vardu korumpuoti aukšto rango valstybės tarnautojai atidaro sąskaitas tarptautiniuose bankuose ir gauna indėlius bankiniu pavedimu. Viešųjų pirkimų pareigūnai, policijos viršininkai, įstatymų leidžiamosios valdžios nariai ir valstybių vadovai gali gauti didelius grynųjų pinigų kiekius ir kitų „dovanų“ mainais už savo įtaką⁹⁹. Mokslinė doktrina teigia, kad organizuotas nusikalstamumas, korupcija ir pinigų plovimas yra neatsiejami reiškiniai, su kuriais kovoti būtina kompleksiskai. Susan Rose-Ackerman teigimu, įvesti teisės aktus, skirtus kovai su šiais reiškiniais, yra būtina, tačiau nepakankama. Autorės nuomone, jei teismų sistema yra korumpuota, jokie teisės aktai ar policijos atkakli veikla nesumažins neteisėtos veiklos. Todėl labai svarbu imtis priemonių, kad teismų sistema būtų profesionali ir patikima, o teisminiai procesai būtų skaidresni. Profesionalios policijos pajėgos, apmokytos visose šiose trijose srityse, bus geriau pasirengusios rinkti įrodymus, kuriuos galės panaudoti valstybės kaltintojai. Autorė mano, kad daugelis kovos su korupcija strategijų taip pat padės kovoti su pinigų plovimu ir organizuotu nusikalstamumu. Apibendrinant darytina išvada, kad pinigų plovimas, korupcija ir organizuotas nusikalstamumas sudaro vientisą sistemą, kuri leidžia neteisėtoms lėšoms integruotis į valstybių ekonomiką. Akivaizdu, kad vien tik teisinių priemonių, kovoje su šiais reiškiniais, nepakanka – efektyvus šių reiškinų užkardymas įmanomas tik stiprinant institucijų, ypač teismų ir teisėsaugos, skaidrumą, profesionalumą ir nepriklausomumą. Todėl šių reiškinų prevencija turi būti įgyvendinama kompleksiskai, apimant tiek teisinį reguliavimą, tiek valstybės institucijų darbuotojų švietimą.

Viešieji pirkimai. Viešieji pirkimai pripažinti labai didelės rizikos sritimi, nes joje dažnai didelės valstybinių lėšų sumos patenka į privatų sektorių, remiantis valstybės tarnautojų

98 Chaikin, David and J.C. Sharman. 2009. Corruption and Money Laundering: A Symbiotic Relationship. New York: Palgrave MacMillan.

99 Chaikin, David and J.C. Sharman. 2009. Corruption and Money Laundering: A Symbiotic Relationship. New York: Palgrave MacMillan.

sprendimais¹⁰⁰. Kaip teigia mokslinė doktrina, organizuotas nusikalstamumas viešųjų pirkimų srityje veikia itin rafinuotai, kuriame organizuoto nusikalstamumo grupuotės gali bendradarbiauti ir veikti kartu su profesionaliais ekonomistais, finansininkais ir pan. Pasak Caterinos Mazza, šioje srityje veikiantys verslininkai dažnai susijungia su kitais šios srities profesionalais tam, kad įkurtų nusikalstamas grupuotes, kurios, skirtingai nei tradicinės nusikalstamos grupuotės, retai naudoja smurtą ar prievartą. Tokio tipo nusikalstamos grupuotės paprastai linkusios naudoti korupcinius metodus savo tikslams pasiekti. Be to, tokios nusikalstamos grupuotės strategiškai naudoja naujas technologijas tokiai neteisėtai veiklai vykdyti¹⁰¹. Nusikalstamas įmonės, valdomas nusikalstamų grupuočių, nuo legalių skiria trys elementai:

- konkurencijos slopinimas bauginant (kas kartais veda prie nusikalstamos tam tikrų ekonomikos sektorių monopolizavimo);
- darbo užmokesčio mažinimas, paprastai įgyvendinamas vengiant mokėti socialinio draudimo mokesčius ir nemokant už viršvalandžius;
- didelis finansinis likvidumas, gaunamas iš neteisėtos veiklos¹⁰².

Taip pat išskiriamos 4 priežastys, dėl kurių organizuoto nusikalstamumo grupuotės renkasi veikti būtent viešųjų pirkimų srityje:

- Viešųjų sutarčių skiriamos pajamos sudaro didelę valstybės ekonomikos dalį, ypač ten, kur privatus sektorius dar nėra pakankamai išvystytas;
- Su viešaisiais pirkimais susijusių nusikalstamų veikų tyrimai yra pakankamai sudėtingi, valstybei nešantys didelę ekonominę naštą. Viešajame sektoriuje daromas nusikaltimas veikas yra sunkiau aptikti ir įrodyti nei kitas organizuoto nusikalstamumo daromas nusikalstamas veikas, pavyzdžiui, prekybą narkotikais ir kt.
- Viešojo administravimo silpnumas bei neefektyvumas ženkliai prisideda prie organizuoto nusikalstamumo sėkmingo dalyvavimo viešuosiuose pirkimuose.
- Nusikalstamų organizuotų grupių dalyvavimas viešuosiuose pirkimuose turi ir strateginę reikšmę kaip teritorinės kontrolės priemonė, padedanti prasiskverbti į teritorijos (savivaldybės, valstybės) socialines, ekonomines ir institucines struktūras¹⁰³.

100 Michael Levi ir Peter Reuter, „Money Laundering“, *Crime and Justice* 34, nr. 1 (2006): 289–375, https://escholarship.org/content/qt7wf424p5/qt7wf424p5_noSplash_561d1e841feba6852ca47b59438a106f.pdf

101 Caterina Mazza, „How Criminals Infiltrate Public Procurement: Organised Crime and Corruption in Legal Markets and Public Sectors“, *Central European Journal of International and Security Studies* (2016), <https://iris.unito.it/bitstream/2318/1561610/1/Criminal%20Infiltration2016.pdf>

102 Mazza, supra note: 101

103 ibid

Svarbu paminėti tai, kad analizuojant organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšį yra būtina ne tik nustatyti šių reiškinių priklausomybę nuo vienas kito, bet ir identifikuoti pagrindinius finansinius šio ryšio šaltinius. Būtent įplaukų generavimo mechanizmai leidžia suprasti, kodėl korupcija tampa esmine sąlyga organizuoto nusikalstamumo veiklos plėtrai ir stabilumui. Kaip jau minėta, stereotipiškai manoma, kad organizuotas nusikalstamumas veikia tik tokiose srityje, kaip narkotikų prekyba, prekyba žmonėmis, kontrabanda, transporto priemonių vagystės, reketas ir pan. Taip, nors ir didelė dalis iš organizuoto nusikalstamumo gaunamo pelno yra kilę būtent iš šių sričių, mokslinėje doktrinoje vis dažniau pastebima, kad organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšį nagrinėjantys mokslininkai išskiria, kad didelė dalis organizuotų nusikalstamų grupuočių pelno yra gaunamas iš legalios veiklos, labiausiai - iš viešųjų pirkimų. Skirtingai nei tradiciškai suprantami organizuoto nusikalstamumo modeliai, orientuoti į akivaizdžiai neteisėtą veiklą, šiuolaikinės organizuoto nusikalstamumo grupės vis dažniau integruojasi į teisėtas veiklas, o viešieji pirkimai tampa viena iš pagrindinių priemonių generuoti dideles bei legalias pajamas. Mokslinė doktrina teigia, kad organizuoto nusikalstamumo dalyvavimas viešuosiuose pirkimuose organizuoto nusikalstamumo grupuotėms yra papildomas pajamų srautas, didinantis pelną. Taip pat organizuoto nusikalstamumo grupuotės gali nelegalų pelną perkelti į legalią ekonomiką – pavyzdžiui, vėjo jėgainių statyba tapo svarbia mafijos pinigų plovimo galimybe¹⁰⁴. Tai tik patvirtina tai, kad viešieji pirkimai organizuoto nusikalstamumo grupuotėms yra itin svarbus bei reikšmingas pajamų šaltinis.

Organizuotos nusikalstamos grupuotės daugiausia naudoja du būdus infiltracijai į viešuosius pirkimus: a) tiesioginį infiltravimąsi į viešųjų pirkimų procesą tiesiogiai kontroliuojant privačias įmones; b) netiesioginius veiksmus, kai organizuoto nusikalstamumo grupuotė veikia kaip tarpininkas tarp įmonių, politikų ir viešojo administravimo institucijų, naudodamasi ryšiais, korupcija ar net bauginimu. Korupcija viešuosiuose pirkimuose naudojama siekiant gauti viešojo pirkimo sutartį. Kyšiai daugiausia naudojami siekiant paveikti valstybės tarnautojų sprendimus, gauti konfidencialią informaciją apie konkretų viešąjį pirkimą bei įgyti institucinę apsaugą. Toks organizuoto nusikalstamumo grupuočių įtakos darymas viešojo pirkimo lėšų skyrimui padidina įmonės, valdomos organizuoto nusikalstamumo grupuočių, galimybes gauti valstybės skirtas lėšas. Tai įmanoma tik korumpuotam valstybės pareigūnui pasinaudojus galutinio sprendimo priėmimo teise, kad padėtų organizuotam nusikalstamumui mainais už kyšį. Be to, organizuoto nusikalstamumo grupuotės, dalyvaujančios viešajame pirkime, korupcijos pagalba gali padidinti

104 Gianmarco Daniele ir Gemma Dipoppa, Fighting Organized Crime by Targeting Their Revenue: Screening, Mafias and Public Funds, BAFFI CAREFIN Centre Research Paper No. 2018-98 (2022), prieiga per internetą, žiūrėta 2026 m. kovo 27 d., <https://doi.org/10.2139/ssrn.3299552>

savo sėkmės galimybes iš anksto žinodami institucinius sprendimus ar kitų konkurentų pasiūlymus. Techninės ar komercinės informacijos apie viešajame pirkime pateiktus pasiūlymus mainai gali vykti tiesiogiai tarp privataus verslininko ir valstybės pareigūno arba tarpininkaujant tarpininkams¹⁰⁵.

Apibendrinant darytina išvada, kad organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšys nėra tik pagalbinis, kaip buvo suprantama kai kurioje mokslinėje doktrinoje, tačiau toks ryšys yra būtinas, sudarantis esminę šių abiejų reiškinių veikimo sąlygą. Šio poskyrio metu buvo nustatyta, kad be korupcijos mechanizmų organizuotos nusikalstamos grupuotės negalėtų efektyviai veikti legaliosios ekonomikos sąlygomis, ypač viešųjų pirkimų sistemoje, kur reikalinga valstybinių institucijų įtaka ir valstybės tarnautojų priimamų sprendimų kontrolė. Be to, šiuolaikinės „baltųjų apykaklių“ organizuoto nusikalstamumo formos dar labiau išryškina korupcijos, kaip struktūrinio elemento, svarbą. Atsižvelgiant į tai darytina išvada, kad organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos reiškiniai yra tarpusavyje neatskiriami, o jų efektyvi kontrolė įmanoma tik kompleksiškai vertinant ir šalinant šio būtinojo ryšio veikimo sąlygas.

2.2. Ryšio tarp organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos padariniai visuomenei

Atsižvelgiant į ankstesniame po skyriuje padaryta išvadas akivaizdu tai, kad organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšys yra neatsiejamas, šio ryšio padariniai pasireiškia ne pavieniais pažeidimais, bet sisteminiu poveikiu visai valstybei, jos ekonomikai bei teisinei sistemai, iš esmės iškreipiant valstybės valdymo tikslus ir silpninant teisinės valstybės principus.

Pasak Jan Van Dijk, svarbiausias neigiamas organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšio poveikis yra žalingas jo poveikis valstybės valdymui. Organizuotas nusikalstamumas linkęs silpninti valstybės tarnautojų, įskaitant ir tuos, kurie atsakingi už teisinės valstybės principo palaikymą, sąžiningumą. Ten, kur organizuotos nusikalstamos grupuotės yra įsitvirtinusios, įstatymų leidyba, politikos formavimas ir teisiniai sprendimai nebetarnauja bendram visuomenės interesui, o tenkinta tik mažumos interesus. Dėl visur esančio įstatymų leidybos, politinių sprendimų ir jurisprudencijos šališkumo mažėja valstybės rinkos efektyvumas, o tiek vietos, tiek ir užsienio investuotojai praranda pasitikėjimą valstybės teisinėmis funkcijomis ir dėl to savo investicijas nukreipia į kitas, patikimesnes valstybes. Valstybės ekonominio augimo strategija, kurioje yra

105 Mazza, supra note: 101

toleruojamas organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšys, yra ekonomiškai save žalojanti. Laikantis tokios politikos, nė viena šalis niekada nepasieks tvaraus vystymosi¹⁰⁶.

Mokslinė doktrina išskiria ir dar viena organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšio padarinį visuomenei – nelygybės didinimas tarp skirtingų socialinių grupių. Kyšiai dažniausiai mokami ne žemesnei socialinei grupei priklausančiam asmeniui, o privilegijuotiesiems (valstybės tarnautojams, verslininkams ir pan.), kadangi jie turi galimybes kyšio davėjui pasiūlyti atitinkamą paslaugą. Todėl tokių asmenų pajamos didėja, o žemesnio socialinio sluoksnio asmenys negauna jokie pelno. Be to, kyšiai dažnai yra mokami sektoriuose, kuriuose valstybė siūlo paslaugą nemokamai arba už mažesnę nei rinkos vertę¹⁰⁷.

Išskiriamas ir dar vienas organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšio sukeltas padarinys – užsienio prekybos iškraipymas ir suprastėjimas. Daugelis įmonių susiduria su konkurencinėmis problemomis tarptautinėje prekyboje su korumpuotomis šalimis. Tokios įmonės arba turi mokėti didelius kyšius, kad galėtų įvežti savo produktus į šalį, kurioje klesti korupcija, arba atsisako mokėti kyšius, o korumpuotas pareigūnas neleidžia joms patekti į rinką¹⁰⁸. Tuo tarpu organizuoto nusikalstamumo grupuotėmis tokia situacija gali būti naudinga tuo požiūriu, kad tokioje situacijoje susidaro atitinkama monopolija – užsienio įmonės praranda galimybę laisvai prekiauti, kai tuo tarpu organizuoto nusikalstamumo grupuotė užima atitinkamų prekių rinką ir į valstybę tiekia reikalingas prekes. Tokiu atveju visuomenė netenka galimybės dėl teikiamų prekių kainos konkurencingumo, už gaunamas prekes tenka mokėti ženkliai daugiau.

Iš ankstesnių skyrių pastebėtina, kad organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšys akivaizdžiai silpnina vieną iš esminių baudžiamosios teisės principų – baudžiamosios atsakomybės neišvengiamumą. Kaip nustatyta, korupciniai ryšiai gali lemti selektyvų teisės taikymą, kai tam tikri asmenys išvengia baudžiamojo persekiojimo arba jiems taikomos švelnesnės teisinės pasekmės. Tokiu būdu iškreipiami teisingumo vykdymo principai, pažeidžiamas teismų nepriklausomumas. Kaip pažymima mokslinėje doktrinoje, net ir efektyviai suformuluoti teisės aktai negali užtikrinti realios kovos su organizuotu nusikalstamumu ir korupcija, jeigu pačios teisėsaugos ir teismų institucijos yra paveiktos korupcijos. Dėl to teisinė sistema tampa neefektyvi ir išnaudojama nusikalstamų grupuočių interesų tenkinimui.

106 Jan J. van Dijk, „Mafia Markers: Assessing Organized Crime and Its Impact upon Societies“, Trends in Organized Crime 10, nr. 4 (2007): 39–56, <https://link.springer.com/content/pdf/10.1007/s12117-007-9013-x.pdf>

107 Christian Melis ir Ernesto U. Savona, Assessing the Risk of Organised Crime Infiltration in the Legitimate Economy: The Construction Sector in Italy (Cologne: IW Consult, 2017), <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/157204/1/IW-Report-2017-02.pdf>

108 Melis, supra note: 107

Svarbu atkreipti į dar vieną labai svarbų organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšio sukeltą neigiamą padarinį visuomenei – pasitikėjimo valstybinėmis institucijomis mažėjimas. Kai organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšys tampa sisteminis, visuomenė pradeda nepasitikėti valstybės institucijomis bei visa teisingumo sistema. Susiformuoja teisinio nihilizmo apraiškos - visuomenė teisės normas pradeda suvokti tik kaip formaliai egzistuojančias, tačiau realiai neveikiančias arba taikomas selektyviai, t. y. mažai visuomenės daliai. Tokia aplinka skatina toleranciją korupcijai, kuri palaipsniui gali būti pradedama vertinti kaip „normali“ ar neišvengiama viešojo sektoriaus dalis.

Apibendrinant galima daryti išvadą, kad organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšio padariniai visuomenei yra sisteminiai. Šių reiškinių ryšys lemia viešojo intereso subordinavimą siauriems interesams, mažina valstybės institucijų efektyvumą. Kartu didėja socialinė nelygybė, iškraipoma konkurencija ir tarptautinė prekyba, o visuomenė patiria tiesioginius neigiamus ekonominius padarinius. Kaip nustatyta, yra silpninamas baudžiamosios atsakomybės neišvengiamumo principas, iškreipiami valstybės teisingumo vykdymo pagrindai ir mažinamas teismų nepriklausomumas. Be to, formuojasi visuomenės nepasitikėjimas valstybe ir teise, skatinantis teisinį nihilizmą bei korupcijos toleravimą. Todėl darytina išvada, kad šio ryšio padariniai ne tik daro ilgalaikę žalą visuomenei, bet ir sudaro prielaidas tolesniam organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšio stiprėjimui bei evoliucionavimui.

3. ORGANIZUOTO NUSIKALSTAMUMO IR KORUPCIJOS TARPUSAVIO RYŠYS TEISĖSAUGOS PAREIGŪNŲ BEI EKSPERTŲ POŽIŪRIU: EMPIRINIS TYRIMAS

3.1. Tyrimo metodologija

Siekiant įvertinti organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšį bei pasiekti baigiamajame darbe iškeltą darbo tikslą, buvo atliktas empirinis tyrimas – struktūrizuotas ekspertų interviu. Šiame empiriniame tyrime dalyvavo 5 ekspertai:

1. Dailius Dargis - kriminalinių knygų autorius, rašytojas, žurnalistas, kuris specializuojasi kriminalinėse naujienose. Yra parašęs daugelį knygų apie Lietuvos Respublikoje (ir Baltijos šalyse) veikusias ir veikiančias nusikalstamas grupuotes.;
2. Egidijus Jurgelis - Šiaulių apygardos prokuratūros Organizuotų nusikaltimų ir korupcijos tyrimo skyriaus vyriausiasis prokuroras;
3. Vaidas Pupelis – Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybos Šiaulių valdybos viršininkas.
4. Vitalijus Gailius - politikas, teisininkas, buvęs Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybos prie VRM direktorius, vidaus tarnybos generolas, buvęs vyresnysis policijos komisaras;
5. Vytautas Lukošius – Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato Kriminalinės policijos Organizuoto nusikalstamumo tyrimo valdybos viršininkas;

Empirinio tyrimo metodologija yra grindžiama kokybine anketine apklausa, skirta išanalizuoti ekspertų požiūrį į organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšį. Šio empirinio tyrimo tikslas – nustatyti, kaip ekspertai vertina korupcijos vaidmenį organizuotų nusikaltimų grupuočių veikloje, kokias rizikas ir tendencijas jie mato praktikoje. Anketa sudaroma remiantis teorine organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos analize, pateikiami atviri klausimai, leidžiantys identifikuoti tiek teorines organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšio nuostatas, tiek ir praktines išvalgas. Gavus empirinio tyrimo duomenis (ekspertų pateiktus atsakymus), taikoma aprašomoji statistika, taip pat analizuojamos sąsajos tarp kintamųjų, pvz., korupcijos svarbos vertinimo. Atviri atsakymai analizuojami siekiant išryškinti dažniausiai minimas rizikas ir sisteminės problemas. Tyrimo rezultatai interpretuojami siejant praktines išvalgas su teorine literatūra apie organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos sąveiką. Rezultatai pateikiami apibendrinta forma, laikantis etikos principų ir asmens duomenų apsaugos reikalavimų.

3.2. Tyrimo rezultatai

Ekspertams buvo užduotas pirmasis klausimas: **kaip Jūs, remdamasis (-i) savo profesine patirtimi, apibūdintumėte organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšį Lietuvoje?**

Analizuojant anksčiau minėtų penkių ekspertų atsakymus į klausimą apie organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšį Lietuvos Respublikoje, visų pirma pastebėtina tai, kad visi apklaustieji ekspertai praktiškai vieningai pripažįsta organizuoto nusikalstamumo ir tarpusavio ryšį, tačiau šį ryšį aiškina skirtingais požiūriu „kampais“ – nuo tiesioginio šių reiškinių ryšio suvokimo, iki labiau diferencijuoto. Tokie ekspertų atsakymai leidžia teigti, kad jų požiūriu organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšys nėra vienodas, t. y. organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšys yra kintantis, o jo kitimas yra priklausantis nuo istorinio laikotarpio, teisėsaugos institucijų atsparumo bei pačių organizuotų nusikalstamų grupuočių veikimo modelių. Iš pateiktų ekspertų atsakymų galima išskirti kelias požiūrio kryptis: istorinę organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšio raidą Lietuvoje, korupcijos funkcinį vaidmenį organizuotame nusikalstamume, labiausiai pažeidžiamas valstybės sritis bei šio ryšio keliamą grėsmę valstybiniu mastu.

Vieną išsamiausių atsakymų pateikia ekspertas D. Dargis, kuris organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšį analizuoja per konkrečių institucijų – teismų, prokuratūros ir bausmių vykdymo sistemos – prizmę. D. Dargio teigimu, organizuoto nusikalstamo pasaulio atstovai kryptingai ieško ryšių būtent tose institucijose, kurios lemia šių organizuoto nusikalstamo pasaulio atstovų teisinės atsakomybės pritaikymo ir veiklos galimybes, t. y. kur sprendžiama dėl šių asmenų atsakomybės bei bausmių vykdymo sąlygų. Šiame kontekste, pasak D. Dargio, korupcija pasireiškia ne tik kaip priemonė išvengti atsakomybės, bet ir kaip būdas užtikrinti palankias sąlygas net ir jau atliekant bausmę. Kartu D. Dargis pažymi, kad intensyviausiai organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšis būtent Lietuvoje apsireiškė 1990–2015 m. laikotarpiui, o vėliau situacija sparčiai keitėsi, ypač po rezonansinių politinės korupcijos bylų. Tokiu atveju galima padaryti išvadą, kad organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšys nėra nekintamas, o jis reaguoja į teisėsaugos tuometinį efektyvumą bei valstybės politinės sistemos skaidrumą, pokyčius.

Ekspertas V. Gailius organizuotą nusikalstamumą apibūdina kaip „nusikalstamą verslą“, kuriame organizuoto nusikalstamumo grupuotės sistemingai investuoja į savo saugumą, naudodamiesi turimais korupciniais ryšiais. Šio eksperto pateikti praktiniai pavyzdžiai apie bandymus infiltruoti su organizuotu nusikalstamumu susijusius asmenis į teisėsaugos institucijas, taip pat apie planuotus institucinius sprendimus, galėjusius ženkliai susilpninti kovą su organizuotu nusikalstamumu, leidžia organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšį suvokti kaip strategiškai iš

anksto planuojamą veiklą. Remiantis tuo galima daryti išvadą, kad tokiu požiūriu korupcija nebėra tik pavienė, atskirai vertinama nusikalstama veika – ji tampa investicija, kuri leidžiančia organizuotam nusikalstamumui tiesiogiai mažinti riziką būti patrauktiems atsakomybėn, daryti įtaką jų interesus tenkinantiems politiniams sprendimams, taip sau sukuriant saugesnę bei tvirtesnę konkurencinę aplinką.

E. Jurgelio teigimu, ypač aukštesnio lygio organizuoto nusikalstamumo grupuotės beveik neišvengiamai siejasi su korupcija, nes per ryšius su korumpuotais pareigūnais ar valstybės tarnautojais sukuriamos palankesnės organizuoto nusikalstamumo grupuočių veikimo sąlygos, ko pasekoje užsitikrinama organizuoto nusikalstamumo grupuočių apsauga nuo baudžiamosios atsakomybės. Tačiau viena iš svarbiausių šio eksperto įžvalga yra ta, kad šis ryšys yra itin sunkiai nustatomas, todėl jo mastas nėra tiksliai atvaizduojamas oficialioje valstybės nusikalstamumo statistikoje. Tokiu būdu išryškinamas paradoksas – nors organizuoto nusikalstamumo dalis bendroje nusikalstamumo struktūroje gali atrodyti nedidelė, jo sąveika su korupcija turi didelį poveikį valstybės valdymui, saugumui ir visuomenės pasitikėjimui valstybinėmis institucijomis.

Tuo tarpu V. Lukošius pateikia labiausiai teoriškai diferencijuotą požiūrį, siūlydamas aiškiai atriboti šiuos du reiškinius: organizuotą nusikalstamumą nuo korupcijos. Eksperto V. Lukošiaus vertinimu, šie reiškiniai nėra tapatūs – korupcija yra organizuoto nusikalstamumo naudojamas įrankis, leidžiantis pasiekti konkrečius, organizuoto nusikalstamumo gyvavimui būtinus, tikslus – išvengti baudžiamosios atsakomybės. Tokia šio eksperto nuomonė gali paaiškinti tai, kodėl organizuotas nusikalstamumas gali egzistuoti ir be nuolatinių korupcinių ryšių, nors praktikoje organizuoto nusikalstamumo grupuotės dažnai jais naudojasi. Ši eksperto išreikšta pozicija yra svarbi, nes leidžia organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos santykį vertinti kaip galimą, bet nebūtinai neatsiejamą sąveiką su organizuotu nusikalstamumu.

Eksperto V. Pupelio atsakymas gali būti vertinamas kaip kategoriškas – teiginys, kad „ten kur organizuotas nusikalstamumas, ten ir korupcija“, tik parodo neišvengiamą organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšio egzistavimą. Nors eksperto pateiktas vertinimas neišplėtoja konkrečių detalių, jis atspindi praktinį požiūrį į šių reiškinių ryšį, pagal kurį korupcija suvokiama kaip natūralus organizuoto nusikalstamumo reiškinys. Šis požiūris sutampa su kitų aukščiau nurodytų ekspertų pateiktomis įžvalgomis.

Lyginant visų ekspertų atsakymus, galima išskirti keletą bendrų šių ekspertų požiūrių sąlyčio taškų. Visų pirma pažymėtina, kad ekspertai bendrai sutaria, kad egzistuoja organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšys, tik skiriasi šio reiškinio pobūdžio ekspertų vertinimas. Antra,

ekspertai bendrai akcentavo organizuoto nusikalstamumo nuolatinį siekį daryti įtaką valstybės institucijoms – ypač teisėsaugai, teismams, politikams. Trečia, ekspertai praktiškai vieningai nurodo, kad organizuotas nusikalstamumas siekia apsaugos nuo atsakomybės, o tai rodo, kad korupcija pirmiausia naudojama apsisaugoti nuo neigiamų pasekmių. Ketvirta, organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšys ekspertų yra suvokiamas kaip latentiškas ir sudėtingai identifikuojamas, o tai apsunkina šio ryšio kontrolės galimybes. Penkta, tarp ekspertų pateiktų atsakymų aiškiai matomas organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšio dinamiškumas. Tai reiškia, kad šis ryšys kinta priklausomai nuo valstybės institucijų stiprumo, politinių pokyčių. Kartu tarp ekspertų atsakymų išryškėja ir besiskiriantis požiūris į šių reiškinių ryšį. Viena vertus, dalis ekspertų (ypač V. Pupelis, taip pat iš dalies D. Dargis, V. Gailius ir E. Jurgelis) linkę įžvelgti itin glaudų bei neatsiejamą organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšį. Kita vertus, ekspertas V. Lukošius siūlo labiau diferencijuotą teorinį požiūrį, kadangi ekspertas nurodo, kad korupcija yra tik viena iš organizuoto nusikalstamumo veikimo priemonių, o ne jo būtinoji sėkmingo veikimo dalis.

Apibendrinant ekspertų atsakymus galima teigti, kad organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšys Lietuvoje yra pripažįstamas, daugiausia pasireiškiantis per organizuotų nusikalstamų grupių siekį paveikti valstybės institucijas, teisėsaugą, teismus ir politinius sprendimus. Didžioji dalis ekspertų korupciją suvokia kaip veiksnį, kurio dėka užtikrinamas organizuoto nusikalstamumo grupuočių veiklos tęstinumas bei nepertraukiamumas. Taip pat ekspertų pateiktuose atsakymuose išryškėja tai, kad organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšys yra itin latentiškas, ko pasėkoje ženkliai sunkiau nustatomas bei apskritai aptinkamas. Nors dalis ekspertų pabrėžia, kad organizuotas nusikalstamumas ir korupcija nėra visiškai tapatūs reiškiniai. Be to, interviu atsakymų metu gauti duomenys leidžia teigti, kad praktikoje korupcija labai dažnai tampa vienu svarbiausių organizuoto nusikalstamumo veikimo elementų.

Apibendrinus ekspertų pateiktus atsakymus galima daryti išvadą, kad Lietuvoje organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšys pasireiškia kaip dažnai pasitaikanti šių reiškinių sąveika, kurioje korupcija yra naudojama kaip priemonė nusikalstamų struktūrų interesams apsaugoti. Tai leidžia konstatuoti, kad korupcija yra viena iš esminių organizuoto nusikalstamumo efektyvaus veikimo priemonių. Nors šio ryšio formos gali kisti, pats organizuoto nusikalstamumo poreikis naudotis korupciniais ryšiais išlieka stabilus, todėl veiksminga kova su šiuo reiškiniu neatsiejama nuo sisteminio institucijų atsparumo korupcijai stiprinimo.

Ekspertams buvo pateiktas antrasis klausimas: **kokiose veiklos srityse ar situacijose, Jūsų patirtimi, organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos sąveika pasireiškia ryškiausiai?**

Analizuojant visų penkių apklaustų ekspertų atsakymus į klausimą pastebėtina, kad ekspertai pakankamai vieningai identifikuoja konkrečias „rizikos zonas“, kuriose organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšys gali būti ryškiausias. Nors ekspertų pateikti atsakymai skiriasi savo detalizacija bei apibrėžtumu, tačiau bendras ekspertų atsakymų turinys leidžia išskirti kelias pagrindines sritis, kuriose organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšys yra stipriausias: teisėsaugos ir teisingumo sistemą, viešuosius pirkimus bei nusikalstamo „verslo“ sektorius, tokius kaip kontrabanda, narkotikų prekyba. Todėl organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšys pirmiausia stiprėja ten, kur ekonominė nauda susiduria su valstybės tarnautojų sprendimų priėmimo galia.

Iš ekspertų pateiktų atsakymų matyti, kad dalis ekspertų akcentuoja teisėsaugos sistemos pažeidžiamumą. D. Dargis pabrėžia, kad kriminalinio pasaulio atstovai per tarpininkus siekia užmegzti ryšius teismuose, policijoje ir prokuratūroje, jog gautų palankius sprendimus jų atžvilgiu ar išvengtų griežtesnės atsakomybės. Jo pateiktos įžvalgos leidžia daryti išvadą, kad korupcija šiose srityse naudojama ne tik kaip apsaugos nuo baudžiamosios atsakomybės priemonė, bet ir kaip mechanizmas manipuliuoti pačiu teisingumo vykdymu. Panašios pozicijos laikėsi ir ekspertas V. Lukošius. Pastarasis nurodė, kad organizuoto nusikalstamumo atstovai siekia turėti ryšių valstybinėse institucijose, prokuratūroje ir teismuose, o ypač su asmenimis, galinčiais viešajame sektoriuje priimti įvairius sprendimus. Tai leidžia identifikuoti, kad kritinis veiksnys šiose srityse yra ne tik siekis papirkti valstybės tarnautojus ir (ar) teisėsaugos pareigūnus, bet ir jų galimybės dalyvauti sprendimų priėmime.

Kita reikšminga nusikalstamų veikų darymo sritis yra nusikalstamos veiklos, kurios organizuotam nusikalstamumui galėtų nešti didelį pelną. Ekspertas V. Gailius savo atsakyme nurodo, kad ryšys tarp organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryškiausias yra būtent ten, „kur didžiausi pinigai“. Prie tokių didelį pelną nešančių nusikalstamų veikų ekspertas išskiria kontrabandą, kaip vieną pagrindinių didelį pelną nešančių nusikalstamų veikų. Eksperto V. Gailiaus pateikti pavyzdžiai signalizuoja tai, kad korupcija, eksperto vertinimu, veikia kaip investicija į nusikalstamų organizuotų grupių saugumą – papirkinėjami muitinės, pasienio pareigūnai, o sėkmingas papirkimas užtikrina nepertraukiamą nelegalių prekių judėjimą per valstybės sieną. Šis požiūris leidžia suprasti, kad korupcijos mastas yra tiesiogiai susijęs su nusikalstamos veiklos pelningumu. Tai reiškia, kad esant kuo didesnei ekonominei naudai, gaunamai iš nusikalstamų veikų, tuo intensyvesnis organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšys.

Eksperto E. Jurgelis požiūris papildo šią analizę išplečiant organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšio lauką ir į viešųjų pirkimų bei politinio lygmens sferas. Eksperto E. Jurgelio teigimu, organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšys ryškiai pasireiškia ne tik teisėssaugoje, bet ir viešuosiuose pirkimuose, kur organizuotos nusikalstamos grupės siekia tiek legalizuoti nelegaliai gautas lėšas, tiek pasipelnyti iš valstybės finansuojamų projektų. Ekspertas taip pat pažymi, kad organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšys gali pasireikšti ir centrinėse valdžios institucijose, kur politikai ar aukšto rango valstybės tarnautojai priima įvairius sprendimus, palankius organizuotam nusikalstamumui. Tokiu būdu korupcija peržengia tradicinės kriminalinės teisės saugos ribas ir tampa įrankiu lemti teisėkūros bei viešojo valdymo procesus.

V. Pupelis pateikia koncentruotą, tačiau aiškiai struktūruotą atsakymą, išskirdamas dvi pagrindines sritis – teisės saugą ir viešuosius pirkimus. Eksperto V. Pupelio atsakymas sutampa su kitų ekspertų identifikuotomis rizikomis. Šis eksperto atsakymas patvirtina bendrą ekspertų požiūrį apie tai, kad šios dvi sritys yra kritinės organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos sąveikos kontekste.

Lyginant visų ekspertų atsakymus, galima išskirti kelis esminius panašumus: pirma, ryškiausios sąveikos sritys yra tos, kuriose koncentruojasi sprendimų priėmimo galia – teisės sauga, teismai, viešasis administravimas. Antra, ekspertų teigimu, svarbios yra organizuoto nusikalstamumo grupuočių veiklos sritys, kuriose generuojamas didelis pelnas - kontrabanda ar narkotikų prekyba. Būtent šiose organizuoto nusikalstamumo veikimo srityse atsiranda ekonominis naudingumas pasitelkti korupciją. Galiausiai, vadovaujantis ekspertų atsakymais tampa akivaizdu, kad nelegalios veiklos sektoriai (kontrabanda) yra tiesiogiai priklausomi nuo korupcinių ryšių teisės saugoje ar pasienio kontrolės institucijose.

Išanalizavus ekspertų atsakymus galima daryti išvadą, kad organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšys ryškiausiai pasireiškia srityse, kuriose egzistuoja reali galimybė bei siekiamybė paveikti sprendimų priėmimą. Taip pat ir didelės ekonominės naudos gavimo galimybės. Išskirtinos kelios sritys - teisės saugos ir teisingumo sistema (policija, prokuratūra, teismai), kur korupcija yra naudojama siekiant daryti įtaką procesiniams pareigūnų sprendimams ar išvengti teisinės atsakomybės. Kita reikšminga bei praktiškai esminė sritis yra viešieji pirkimai. Būtent viešųjų pirkimų procesuose organizuotos nusikalstamos grupuotės per korupcinius ryšius siekia gauti finansinę naudą iš valstybės lėšų. Apklausti ekspertai nurodo, kad organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšys labiausiai pasireiškia pelningose nusikalstamo „verslo“ srityse, tokiose kaip kontrabanda ar narkotikų prekyba. Be to, organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšys

pasireiškia ir valstybės politinėje sistemoje, kur priimami strateginiai sprendimai gali būti įtakoti organizuoto nusikalstamumo interesų. Taigi, esminės rizikos zonos yra tos, kur susikerta valdžios sprendimų diskrecija ir didelės finansinės paskatos.

Ekspertams buvo pateiktas trečiasis klausimas: **kaip, Jūsų nuomone, korupcija prisideda prie organizuoto nusikalstamumo veiklos tęstinumo ar efektyvumo?**

Analizuojant ekspertų atsakymus į klausimą apie korupcijos vaidmenį organizuoto nusikalstamumo veiklos tęstinume ir efektyvume, galima išvelgti tai, kad visi respondentai iš esmės sutaria dėl vieno esminio dalyko – korupcija atlieka kritinę, funkcinį požiūriu reikšmingą rolę, leidžiančią organizuotam nusikalstamumui ne tik išlikti, bet ir efektyviai plėsti savo įtakos zonas bei didinti pelningumą. Skiriasi tik šio vaidmens vertinimas: vieni ekspertai korupciją apibūdina kaip tiesioginę nebaudžiamumo prielaidą, kiti – kaip platesnį strateginį mechanizmą, leidžiantį optimizuoti nusikalstamo „verslo“ veiklą.

Dalis ekspertų korupcijos vaidmenį aiškina per nebaudžiamumo fenomeną. V. Pupelis tiesiogiai nurodo, kad korupcija skatina nebaudžiamumą, o tai savo ruožtu skatina organizuotą nusikalstamumą veikti. Panašią poziciją išreiškia ir V. Lukošius, pažymėdamas, kad korupcija sudaro sąlygas nebaudžiamumui, kuris tampa vienu iš pagrindinių veiksnių, užtikrinančių organizuoto nusikalstamumo veiklos tęstinumo galimybę. Šiuose atsakymuose korupcija suvokiama kaip mechanizmas, neutralizuojantis baudžiamosios teisės poveikį, t. y. jei rizika būti nubaustam pasinaudojus korupciniais ryšiais yra ženkliai mažesnė, vykdyti nusikalstamas veikas tampa ženkliai patraukliau.

Kiti iš apklaustųjų ekspertų organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšio santykį analizuoja plačiau, išryškindami korupcijos vaidmens strateginę funkciją. V. Gailius organizuotą nusikalstamumą apibūdina kaip nusikalstamą „verslą“, kuris siekia veikti „greitai, saugiai ir pelningai“, todėl investuoja į savo saugumą pasinaudodamas turimais korupciniais ryšiais. Eksperto V. Gailiaus teigimu, korupcija leidžia išvengti didesnių nuostolių, gauti išankstinius perspėjimus, apsaugą ir taip padidinti pelną. Šiame kontekste korupcija organizuotame nusikalstamume tampa ne tik gynybine, bet ir aktyvia nusikalstamos veiklos optimizavimo priemone, leidžiančia organizuotam nusikalstamumui veikti ženkliai efektyviau, nei kitomis sąlygomis. Be to, svarbi šio eksperto įžvalga yra ta, kad didėjant pelnui stiprėja ir pats organizuotas nusikalstamumas – plečiasi organizuoto nusikalstamumo tinklai, didėja įtaka valstybiniame sektoriuje, o kartu ir korupcinių ryšių mastas. Taigi, tarp organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos susiformuoja tvirtas ryšys, kuriame korupcija ir organizuotas nusikalstamumas vienas kitą sustiprina.

Ekspertas E. Jurgelis akcentuoja korupcijos, kaip daugiafunkcinės priemonės, vaidmenį. Ekspertas nurodo, jog korupcijos dėka ne tik palengvinamas nusikalstamų veikų vykdymas, bet ir nusikalstamu būdu įgytų lėšų legalizavimas bei įtakos politiniams sprendimams darymas. Šio eksperto pateiktame požiūryje į organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšį, korupcija tampa instrumentu, apimančiu tiek kriminalinį, tiek ekonominį bei politinį lygmenį. Ypač reikšminga įžvalga yra ta, kad korupcija gali padėti organizuotam nusikalstamumui transformuoti savo veiklą į sunkiai atskiriamą nuo teisėto verslo veiklos, taip dar labiau apsunkinant organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšio identifikavimą ir kontrolę.

D. Dargis savo atsakyme pateikia empirinį šio mechanizmo pagrindimą pažymėdamas, kad papirkinėjant teisėjus, prokurorus ar tyrėjus galima pasiekti palankius procesinius sprendimus, išvengti bausmių ar netgi nutraukti jau pradėtus tyrimus. D. Dargio teigimu, praktikoje korupcija tiesiogiai veikia baudžiamojo proceso eigą. Korupcijos įtaka baudžiamojo proceso eigai organizuotam nusikalstamumui padeda išvengti neigiamų teisinių pasekmių. Ši D. Dargio pozicija leidžia teigti, kad korupcija yra vienas iš pagrindinių įrankių organizuotame nusikalstamume, kurios dėka sumažinama valstybės kontrolė organizuotam nusikalstamumui.

Lyginant visų ekspertų pateikiamus atsakymus galima išskirti kelis dėsningumus. Visų pirma, korupcija apklaustųjų ekspertų vertinama kaip priemonė, mažinanti organizuoto nusikalstamumo grupuočių baudžiamosios atsakomybės riziką. Korupcijos dėka yra stiprinamas organizuoto nusikalstamumo nebaudžiamumas. Antra, korupcija leidžia didinti organizuoto nusikalstamumo gaunamų pajamų pelningumą. Trečia, korupcijos dėka yra sudaromos palankios sąlygos organizuotam nusikalstamumui plėstis. Ketvirta, ekspertų pateiktuose atsakymuose pažymima tai, kad korupcija organizuoto nusikalstamumo gali būti naudojama ne tik apsaugos tikslais, bet ir aktyviai siekiant daryti įtaką valstybės tarnautojų sprendimų priėmimui, taip susikuriant sau palankią aplinką veikti bei laisvai daryti nusikalstamas veikas.

Apibendrinant ekspertų atsakymus galima išvada apie tai, kad korupcija organizuotam nusikalstamumui yra esminė sąlyga, leidžianti laisvai veikti. Esant organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšiui yra užtikrinamas organizuoto nusikalstamumo veiklos tęstinumas, mažinamos rizikos teisinei atsakomybei kilti. Šių reiškinių ryšys yra naudojamas tiek kaip apsaugos mechanizmas nuo teisėsaugos neigiamo poveikio, tiek kaip strateginė priemonė, leidžianti optimizuoti nusikalstamą veiklą ir didinti jos pelningumo apimtis.

Iš ekspertų pateiktų atsakymų darytina išvada, kad korupcija organizuoto nusikalstamumo kontekste yra struktūriškai būtina, nes be jos nusikalstamų grupių veikla būtų žymiai labiau

pažeidžiama, mažiau efektyvi, o tai reiškia, kad efektyvi kova su organizuotu nusikalstamumu neišvengiamai turi apimti ir sistemingą kovą su korupcija.

Ekspertams buvo pateiktas ketvirtasis klausimas: **kokius pagrindinius veiksnius Jūs laikytumėte labiausiai stiprinančiais organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos tarpusavio ryšį Lietuvoje?**

Analizuojant ekspertų atsakymus į klausimą apie veiksnius, stiprinančius organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšį Lietuvoje pastebėtina, kad apklaustieji ekspertai išskiria trijų rūšių aspektus: a) struktūrinius (institucinius ir teisinius); b) ekonominius; c) socialinius aspektus. Analizuojant visų penkių ekspertų atsakymus pastebimi keli esminiai dėsningumai: didelės finansinės naudos siekis, teisinės sistemos spragos ar neveiksmingumas, institucinis silpnumas bei visuomenės tolerancija ar pasyvumas korupcijos atžvilgiu. Tai leidžia teigti, kad organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšys yra sistemingai palaikomas įvairių tarpusavyje susijusių šalutinių veiksmų.

Ekspertų pateiktuose atsakymuose vienas iš dažniausiai akcentuojamų veiksmų yra finansinė nauda. D. Dargis pabrėžia, kad pagrindinis šį ryšį stiprinantis elementas yra dideli pinigai ir kyšiai, kurie gali siekti dešimtis ar net šimtus tūkstančių eurų, o tai leidžia nusikalstamoms grupėms daryti įtaką teismų sprendimams. Panašios nuomonės laikosi ir ekspertas V. Pupelis, kuris savo pateiktame atsakyme materialinę naudą bei atsakomybės išvengimą nurodo kaip esminius organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšio stiprinimo veiksnius. Šių ekspertų įžvalgos leidžia daryti išvadą, kad korupcija organizuotam nusikalstamumui yra ekonomiškai naudinga „investicija“, kuri leidžia apsaugoti ir didinti nusikalstamu būdu gaunamą pelną.

Pažymėtina, kad kiti apklausti ekspertai savo atsakymuose didesnę dėmesį skiria instituciniams ir teisiniams veiksniams. Ekspertas V. Gailius išskiria istorinį kontekstą nurodydamas, kad organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšį ypač stiprino anksčiau vyravusi silpna teisinė sistema, nepakankamas institucijų aprūpinimas ir ribotos kovos su nusikalstamumu priemonės. Eksperto teigimu, būtent šie veiksniai sudarė prielaidas organizuotam nusikalstamumui plėstis ir kurti korupcinius ryšius. Valstybė neturėjo pakankamų instrumentų efektyviai reaguoti į šią grėsmę. Šio eksperto nurodyta pozicija rodo, kad teisinės sistemos stiprumas ar silpnumas yra vienas iš kertinių elementų, lemiančių organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšio intensyvumą.

Ekspertas E. Jurgelis savo pateiktame atsakyme išskiria valstybinę viešųjų pirkimų sistemą kaip vieną iš esminių sričių. Eksperto E. Jurgelio teigimu, šioje srityje organizuotas nusikalstamumas siekia tiek finansinės naudos, tiek nusikalstamu būdu gautų lėšų legalizavimo. Be

to, ekspertas taip pat akcentuoja ir visos visuomenės vaidmenį organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšyje, kadangi eksperto nuomone, nepakankamas piliečių aktyvumas bei nenoras pranešti apie korupciją ar baimė dėl galimų pasekmių taip pat prisideda prie organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšio stiprinimo.

V. Lukošius nurodo, kad organizuotas nusikalstamumas korupcija naudojasi pagal tuometinį poreikį, siekdamas užtikrinti tam tikrų asmenų veikimą ar neveikimą. Ekspertas teigia, kad teisinio reguliavimo spragos ar institucinis neveiksmingumas gali būti išnaudojami ir be tiesioginės korupcijos, tačiau aukštesnio lygio organizuotas nusikalstamumas gali netgi siekti šias spragas kurti pats, savomis jėgomis, todėl galima teigti, kad organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšys gali būti ne tik teisinės sistemos silpnumo padarinys, bet ir aktyvi ji formavimo forma.

Analizuojant ekspertų pateiktus atsakymus yra pastebimos tam tikros bendros tendencijos. Dauguma apklaustų ekspertų akcentavo, kad organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšį pirmiausia stiprina finansinė nauda, o būtent ji ir tampa pagrindiniu motyvu palaikyti tokius neteisėtus ryšius. Taip pat pažymėta, kad nepakankamai efektyvus teisinis reguliavimas bei praktinis teisės normų pritaikymas sudaro sąlygas organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšiui plėtotis. Ekspertų vertinimu, svarbią reikšmę turi ir įvairūs valstybės institucijų veiklos trūkumai. Būtent dėl valstybės tarnautojų noro pasipelnyti didėja korupcijos pasireiškimo tikimybė. Atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad dalis ekspertų atkreipė dėmesį į visuomenės abejingumą ar toleranciją korupcinio pobūdžio veikoms. Kai kuriuose ekspertų atsakymuose taip pat buvo minima tai, kad organizuoto nusikalstamumo grupuotės neapsiriboja vien esamų sistemos spragų išnaudojimu – tam tikrais atvejais jos aktyviai siekia daryti įtaką valstybės valdymo procesams, kurių dėka tokios spragos nebūtų ištaisomos.

Apibendrinant ekspertų atsakymus galima teigti, kad organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšio stiprinimą Lietuvoje lemia ne vienas atskiras veiksnys, bet jų visuma. Ekspertai išskyrė tokius šį ryšį stiprinančius veiksnius kaip ekonominės naudos siekis, teisės sistemos spragos, nepakankamai efektyvi valstybės institucijų veikla bei visuomenės pasyvumas korupcijos atžvilgiu. Šių aplinkybių tarpusavio susipynimas bei visuma sudaro sąlygas organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšiui plėstis įvairiose valstybės srityse.

Darytina išvada, kad organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšio stiprumas tiesiogiai priklauso nuo valstybės gebėjimo užtikrinti efektyvią teisinę sistemą, valstybinių institucijų

skaidrumą ir visuomenės netoleranciją korupcijai, todėl šių veiksmų stiprinimas yra būtinas silpninant organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšį.

Ekspertams buvo pateiktas penktasis klausimas: su kokiais didžiausiais sunkumais teisėsaugos institucijos susiduria tirdamos nusikalstamas veikas, kuriose persipina organizuotas nusikalstamumas ir korupcija?

Analizuojant ekspertų atsakymus į klausimą apie pagrindinius sunkumus, su kuriais susiduria teisėsaugos institucijos tirdamos organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos nusikalstamas veikas, matyti, kad respondentai vieningai pabrėžia šių tyrimų išskirtinį sudėtingumą. Ekspertų pateiktuose atsakymuose išryškėja keli esminiai iššūkiai: įrodinėjimo sudėtingumas ir tokias nusikalstamas veikas atliekančių asmenų konspiracijos laikymasis, teisėsaugos institucijų tarpusavio bendradarbiavimo problemos, korupcijos daromas poveikis pačiam tyrimo procesui bei technologiniai ir pareigūnų kompetenciniai iššūkiai. Tai leidžia teigti, kad nusikalstamų veikų, kuriose egzistuoja organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšys, tyrimai, yra vieni sudėtingiausių baudžiamojo proceso kontekste, reikalaujantys teisinių, organizacinių ir kitų gebėjimų.

Vienas iš dažniausiai ekspertų atsakymuose akcentuojamų sunkumų yra įrodinėjimo sudėtingumas. Ekspertas E. Jurgelis pažymi, kad tiek organizuoto nusikalstamumo veikla, tiek organizuoto nusikalstamumo grupuočių asmenų ryšiai su korumpuotais pareigūnais yra visiškai slapti, t. y. siekiant užmaskuoti organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšį yra naudojamos pažangios technologijos, pareigūnų specialiosios žinios, sudėtingos finansinės schemos, o kyšiai maskuojami kaip teisėtos operacijos. Be to, nusikalstamos veikos, kuriose egzistuoja organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšys, dažnai turi tarptautinį elementą, todėl tokiuose tyrimuose yra būtinas bendradarbiavimas su užsienio institucijomis, kas dar labiau apsunkina tyrimą. Atsižvelgiant į tai galima teigti, kad tradiciniai įrodinėjimo metodai ir būdai tokiuose tyrimuose dažnai yra nepakankami, o tyrimus atliekantiems tyrėjams yra reikalingos specializuotos žinios ir aukšta kvalifikacija.

Kitas svarbus interviu metu išryškėjęs organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšio nustatymo sudėtingumo aspektas – tarp institucinio ir tarptautinio bendradarbiavimo problemos. Ekspertas V. Gailius pabrėžia, kad kuo daugiau institucijų ir valstybių įsitraukia į tyrimą, tuo didesnė rizika susidurti su informacijos nutekiniu ar korupcija. Ekspertų vertinimu, viena iš reikšmingų problemų išlieka nepakankamas pasitikėjimas tarp skirtingų valstybės institucijų ar net tos pačios institucijos pareigūnų. Ekspertas E. Jurgelis be kita ko pažymi, kad institucijų veikla neretai išlieka fragmentiška, o tarp institucinis bendradarbiavimas nėra pakankamai efektyvus. Tokia eksperto

pozicija leidžia daryti išvadą, kad organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšio prevencija bei kontrolė priklauso ne tik nuo atskirų institucijų pajėgumo bei galimumo kovoti prieš organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšį, bet ir nuo gebėjimo užtikrinti tinkamą, pasitikėjimu grįstą tarpusavio bendradarbiavimą.

Ekspertų atsakymuose taip pat išryškėja problema, susijusi su korupcijos daroma įtaka pačiam atliekamo tyrimo procesui. Eksperto V. Lukošiaus teigimu, vienu didžiausių iššūkių tampa situacijos, kai būtina įveikti korumpuotų sprendimus priimančių asmenų daromą poveikį. Tokia situacija yra tiesiogiai susijusi su įrodinėjimo sudėtingumu ir bendradarbiavimo trūkumais. Ši eksperto V. Lukošiaus įžvalga atskleidžia esminę problemą – kai korupcija egzistuoja pačiose institucijose, kurios turi tirti nusikalstamas veikas, tyrimo efektyvumas akivaizdu, jog nebus pavyzdinis. Ekspertas V. Gailius šį aspektą dar labiau išplečia nurodydamas, kad informacijos nutekimas ar jos pardavimas gali visiškai sužlugdyti tyrimą, nes nusikalstamos grupės gauna informaciją apie teisėsaugos planuojamus atlikti veiksmus arba surinktus kriminalinės žvalgybos duomenis.

D. Dargis savo atsakyme akcentuoja nusikalstamų struktūrų uždarumą. Jo teigimu, organizuotų grupių nariai dažniausiai laikosi tylos, o tai apsunkina įrodymų rinkimą ir gali lemti tyrimų žlugimą. Be to, ekspertas atkreipia dėmesį, kad tyrimų eigą tam tikrais atvejais gali paveikti išoriniai veiksniai, pavyzdžiui, žiniasklaidos dėmesys ar institucijų siekis kuo greičiau parodyti rezultatą, o tai gali turėti neigiamos įtakos tyrimų kokybei. V. Pupelis taip pat išskiria technologinio pasirengimo problemas bei nuolat kintančią teismų praktiką, dėl kurių teisėsaugos institucijos priverstos nuolat prisitaikyti prie besikeičiančių aplinkybių. Eksperto vertinimu, technologinis atsilikimas gali tapti reikšmingu veiksnium, apsunkinančiu efektyvų nusikalstamų veikų tyrimą.

Analizuojant visų ekspertų atsakymus matyti keli bendri, ekspertų atsakymuose nurodomi aspektai. Pirmiausia, organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšys pasižymi gana aukštu konspiracijos lygiu, dėl ko tyrimo metu sudėtingėja įrodymų rinkimas. Taip pat pažymima, kad korupcinio pobūdžio poveikis gali pasireikšti ir pačių teisėsaugos institucijų viduje, taip kompromituojant tyrimo procesą. Ekspertai bendrai atkreipia dėmesį ir į tai, kad tokių veikų tyrimas neįmanomas be glaudaus institucijų bei net tarptautinio bendradarbiavimo, tačiau praktikoje pasitaiko atvejų, kai bendradarbiavimo metu yra nutekinama jautri informacija, kurios nutekimas iš esmės pakenkia atliekamam tyrimui. Be to, papildomų sunkumų sukelia sparčiai tobulėjančios technologijos, kuriomis naudojasi nusikalstamos grupės, taip pat jų uždarumas bei nenoras bendradarbiauti su teisėsauga.

Apibendrinant ekspertų pateiktas išvalgas galima teigti, kad tyrimus, kurių metu nustatinėjamas organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšys, apsunkina ši ryši palaikančių asmenų veiklos sudėtingumas, jų konspiratyvus pobūdis bei korupcijos, kaip reiškinių, gebėjimas daryti poveikį pačiam tyrimo procesui, įskaitant ir teisėsaugos institucijų vidinę veiklą.

Darytina išvada, kad efektyvi kova su organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšiu reikalauja stiprių teisinių instrumentų, aukšto lygio institucinio skaidrumo, pažangių technologinių priemonių, kvalifikuotų specialistų bei efektyvaus tarp institucinio ir tarptautinio bendradarbiavimo, nes tik šių elementų visuma leidžia įveikti minėtus tyrimų sunkumus.

Ekspertams buvo pateiktas šeštasis klausimas: **kaip vertinate teisėsaugos institucijų tarpusavio bendradarbiavimą sprendžiant organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos problemas?**

Analizuojant ekspertų atsakymus į šį klausimą matyti, kad šioje srityje išryškėja viena didžiausių nuomonių nesutapimų tarp apklaustų ekspertų. Skirtingai nei ankstesniuose klausimuose, kur dominavo bendras ekspertų sutarimas dėl problemų pobūdžio, šiuo atveju ekspertų vertinimai svyruoja nuo pozityvaus iki kritiškai neigiamo. Tai leidžia teigti, kad institucinio bendradarbiavimo efektyvumas priklauso nuo konkrečių situacijų, todėl yra nevienodas.

Dalis apklaustųjų ekspertų pripažįsta, kad bendradarbiavimo teisinis ir formalus pagrindas egzistuoja. Ekspertas V. Lukošius pažymi, kad tarp institucinis bendradarbiavimas yra reglamentuotas įstatymais, o jo efektyvumas priklauso nuo konkrečių pareigūnų kompetencijos, patirties ir atsakingumo. Tokia pozicija rodo, kad problema nėra norminiame reguliavime, o praktiniame jo įgyvendinime. Tai reiškia, jog net ir turint tinkamą teisinį reguliavimą, realus bendradarbiavimas gali būti neefektyvus dėl žmoniškųjų veiksnių. Vis dėlto tas pats ekspertas pateikia ir kritinių pavyzdžių, kuomet skirtingų institucijų veiksmai nėra tinkamai derinami, o atliktas tyrimas, kurio metu buvo nustatytas organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšys, neįgauna tinkamo tęstinumo teisme ar prokuratūroje. Tokia situacija leidžia daryti išvadą, kad formalus bendradarbiavimas nebūtinai reiškia efektyvų rezultatą.

Apklausiamas ekspertas E. Jurgelis pateikė itin kritišką požiūrį į teisėsaugos institucijų bendradarbiavimo klausimą teigdamas, kad institucijų bendradarbiavimas šiuo metu nėra pakankamai koordinuotas ir glaudus. Eksperto teigimu, skirtingos institucijos dažnai orientuojasi į savo funkcijas ir tikslus, o informacijos dalijimasis nėra sisteminga teisėsaugos institucijų praktika. Be to, ekspertas pažymi, kad organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšių tyrimas reikalauja finansinių nusikaltimų tyrimo kompetencijų, tačiau koordinuotas visų institucijų darbas šioje srityje

Lietuvoje dar nėra pakankamai išplėtotas. Tai leidžia daryti išvadą, kad viena iš esminių problemų yra ne tik bendradarbiavimo stoka, bet ir teisėsaugos institucijų specializacijos bei kompetencijų trūkumas.

Ekspertas V. Gailius pateikia kompleksinę perspektyvą, iš esmės perkeldamas bendradarbiavimo problematiką į pasitikėjimo lygmenį. Nors tiesioginis šios problemos vertinimas eksperto yra nepateikiamas, iš eksperto anksčiau išsakytų minčių galima suprasti, kad tarp institucinis bendradarbiavimas praktikoje susiduria su esamomis papildomomis korupcijos rizikomis. Didėjant į tyrimą įtrauktų institucijų skaičiui, didėja ir tikimybė, kad informacija gali būti nutekinta arba panaudota prieš patį tyrimą, taip pakenkiant šio tyrimo sėkmei. Tai leidžia daryti išvadą, kad bendradarbiavimo efektyvumą mažina ne tik organizaciniai trūkumai, bet ir nepakankamas pasitikėjimas tarp įvairių institucijų.

D. Dargis savo atsakyme taip pat pažymi, kad viešai deklaruojami sėkmingi tyrimai ne visada pasiekia laukiamų rezultatų teisminėje proceso stadijoje. D. Dargio vertinimu, skirtingų institucijų požiūriai bei nevienodas problemos vertinimas gali lemti koordinavimo trūkumus ir mažinti organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšį tiriančių tyrimų efektyvumą. Tačiau kartu jis pripažįsta, kad tam tikrais atvejais institucijos sugeba susivienyti ir pasiekti reikšmingų rezultatų rezonansinėse bylose. Tai rodo, kad bendradarbiavimas Lietuvoje nėra visiškai silpnas, tačiau pasižymi fragmentiškumu ir priklauso nuo konkrečių bylų svarbos.

Tuo tarpu V. Pupelis pateikia išskirtinai pozityvų vertinimą, teigdamas, kad teisėsaugos institucijų bendradarbiavimas yra „labai glaudus ir betarpiškas“. Šis eksperto atsakymas leidžia daryti prielaidą, kad bendradarbiavimo vertinimas gali priklausyti ir nuo individualios profesinės patirties.

Lyginant visų ekspertų atsakymus, galima išskirti kelis esminius dėsningumus, susijusius su teisėsaugos institucijų bendradarbiavimu tiriant organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšį. Pirma, egzistuoja aiškus skirtumas tarp formalaus ir faktinio bendradarbiavimo. Antra, teisėsaugos institucijų bendradarbiavime tiriant organizuoto nusikalstamumo ryšį egzistuoja esanti pasitikėjimo problema, kuri neretai reikšmingai apsunkina informacijos (ypač surinktos kriminalinės žvalgybos metu) mainus. Trečia, skirtingų institucijų prioritetų ir požiūrių nesutapimas gali lemti neefektyvius galutinius rezultatus. Ketvirta, nors tam tikrais atvejais bendradarbiavimas gali būti sėkmingas, jis dažnai nėra nuoseklus.

Apibendrinus ekspertų pateiktus vertinimus nagrinėjamu klausimu matyti, kad teisėsaugos institucijų bendradarbiavimas Lietuvoje yra numatytas teisės aktuose ir praktikoje taikomas, tačiau

jo veiksmingumas nėra vienareikšmiškai vienodas. Ekspertų nuomone, bendradarbiavimo rezultatai dažnai priklauso ne tik nuo pačių institucijų, bet ir nuo konkrečių pareigūnų požiūrio bei tarpusavio komunikacijos.

Tuo pagrindu galima daryti išvadą, kad efektyvi kova su organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšiu reikalauja ne tik formalaus teisinio reglamentavimo, bet ir realiai veikiančio tarpinstitucinio bendradarbiavimo. Šis tarpinstitucinis bendradarbiavimas privalo būti paremtas pasitikėjimu bei nuosekliu informacijos apsikeitimu. Tik tokiu būdu galima pasiekti nuoseklius ir efektyvius rezultatus organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšio užkardyme.

Ekspertams buvo pateiktas septintasis klausimas: **jūsų nuomone, ar galiojantis teisinis reguliavimas sudaro pakankamas prielaidas veiksmingai kovoti su organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšiu? Kodėl?**

Analizuojant ekspertų atsakymus į klausimą apie galiojančio teisinio reguliavimo pakankumą kovojant su organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšiu pastebėtina, kad respondentų pozicijos šiuo klausimu išsiskiria, tačiau kartu papildo viena kitą atskleidžiant esminę problemą – formalus teisinės bazės pakankumas nebūtinai reiškia jos efektyvų taikymą praktikoje. Atsakymuose ryškėja dvi pagrindinės kryptys: viena vertus pripažįstama, kad Lietuvoje sukurta pakankamai išplėtotą ir moderni teisinė sistema, kita vertus akcentuojama, kad jos praktinis įgyvendinimas neretai susiduria su esminėmis problemomis, kurios mažina kovos su organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšiu, efektyvumą.

Pozityviausią vertinimą pateikia ekspertas V. Gailius nurodydamas, kad galiojantis teisinis reguliavimas yra pakankamas ir net išskirtinis kitų valstybių kontekste. Eksperto teigimu, Lietuva turi unikalius teisinius instrumentus, tokius kaip kriminalinės žvalgybos įstatymas ar organizuoto nusikalstamumo kontrolės mechanizmai, taip pat galimybę taikyti atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės (padedant išaiškinti organizuoto nusikalstamumo nusikalstamas veikas) institutą, kuris padeda išaiškinti organizuoto nusikalstamumo grupuotes. Šis požiūris leidžia daryti išvadą, kad teisinė bazė Lietuvoje yra pakankamai pažangi ir sudaro realias prielaidas efektyviai kovai su organizuotu nusikalstamumu ir korupcija.

Panašią poziciją išreiškia ir ekspertas E. Jurgelis, kuris taip pat pripažįsta teisinio reguliavimo pakankumą, tačiau kartu atkreipia dėmesį į įstatymų leidybos proceso problematiką. E. Jurgelio teigimu, tam tikros iniciatyvos, susijusios su baudžiamosios atsakomybės švelninimu ar tam tikrų veikų pavojingumo mažinimu gali ženkliai silpninti kovą su organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšiu.

Kita ekspertų grupė šiuo klausimu pateikia labiau kritinį vertinimą. Ekspertai akcentuoja praktinio teisinio reguliavimo taikymo problemas. Ekspertas V. Lukošius teigia, kad teisinė bazė iš dalies yra pakankama, tačiau jos efektyvumą mažina pernelyg ilgi ikiteisminiai tyrimai ir teisminiai procesai bei per daug švelnios bausmės, kurios neatlieka vienos iš esminių bausmių funkcijų - atgrasymo funkcijos. Taip pat ekspertas išskiria ir kitus praktinius trūkumus – perteklinius ir nepagrįstus reikalavimus tyrimams bei nepakankamai nusistovėjusią teismų praktiką, kuri gali sudaryti palankias sąlygas nusikalstamo pasaulio atstovams. Ši pozicija atskleidžia, kad net ir turint pakankamą teisinį reguliavimą, tokio reguliavimo netinkamas taikymas ar per didelis sudėtingumas gali iš esmės panaikinti tokio teisinio reguliavimo efektyvumą.

D. Dargis taip pat pateikia kritišką vertinimą pabrėždamas, kad kovos su organizuotu nusikalstamumu rezultatai dažnai nuvilia visuomenę. D. Dargio teigimu, rezonansinių bylų dalyviai neretai gauna palyginti švelnias bausmes, o realus jų buvimas įkalinimo įstaigose būna trumpalaikis, t. y. jie yra paleidžiami į laisvę anksčiau laiko ir pan. Tokia situacija formuoja visuomenėje nusivylimą ir kelia abejonių dėl teisinės sistemos efektyvumo. Tai leidžia daryti išvadą, kad problema slypi ne tiek norminėje bazėje, kiek jos praktiniame taikyme ir egzistuojančios bausmių politikos efektyvume.

V. Pupelis pateikia glaustą, tačiau aiškią poziciją. Ekspertas nurodo, kad teisinė bazė yra pakankama, nes sudaro galimybes taikyti visas reikalingas kovos priemones. Tačiau kartu ekspertas pažymi, kad praktikoje šios galimybės nėra išnaudojamos, ypač dėl to, kad teismai gali skirti mažesnes nei įstatyme numatytas bausmes. Tai dar kartą patvirtina bendrą tendenciją, kad pagrindinė problema yra ne teisinio reguliavimo trūkumas, o jo taikymo praktika.

Lyginant visų ekspertų atsakymus, galima išskirti kelis esminius dėsningumus. Pirma, dauguma ekspertų sutaria, kad Lietuvoje egzistuoja pakankamai išplėtotą teisinę bazę kovai su organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšiu. Antra, pagrindinės problemos kyla praktiniame šios bazės taikyme (nevienoda teismų praktika, per daug ilgi ikiteisminiai tyrimai). Trečia, dalis ekspertų atkreipia dėmesį į galimą teisėkūros procesų pažeidžiamumą korupcijai. Ketvirta, ekspertų pateiktuose atsakymuose taip pat atsiskleidžia ryšys tarp teisinės sistemos veiksmingumo ir visuomenės pasitikėjimo valstybės institucijomis.

Apibendrinus pateiktas įžvalgas galima teigti, kad šiuo metu Lietuvoje galiojantis teisinis reguliavimas iš esmės yra pakankamas kovai su organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšiu. Vis dėlto praktikoje šios kovos efektyvumą mažina praktinio pritaikymo sunkumai, dėl kurių teisinių priemonių pakankamumas nėra pilnai išnaudojamas.

Išanalizavus ekspertų atsakymus darytina išvada, kad siekiant veiksmingesnės kovos būtina ne tik tobulinti teisinį reguliavimą, bet ir užtikrinti nuoseklų jo taikymą praktikoje, formuoti vienodesnę teismų praktiką bei stiprinti bausmių neišvengiamumo ir prevencinio poveikio principų įgyvendinimą.

Ekspertams buvo pateiktas aštuntasis klausimas: **kaip, Jūsų vertinimu, organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšys veikia visuomenės pasitikėjimą valstybe ir teisėsaugos institucijomis?**

Analizuojant ekspertų pateiktus atsakymus matyti aiški vienybė šiuo klausimu – visi ekspertai pabrėžia neigiamą šio ryšio poveikį. Skirtingų nuomonių beveik nėra. Ekspertų atsakymai vienas kitą papildo ir leidžia teigti, kad šis ryšys silpnina teisinės valstybės pagrindus.

Dalis ekspertų pabrėžia tiesioginį poveikį. V. Pupelis ir V. Lukošius nurodo, kad korupcija mažina pasitikėjimą institucijomis, o kartu su organizuotu nusikalstamumu šis efektas dar stiprėja. Kuo labiau institucijos laikomos korumpuotomis, tuo mažiau jomis pasitikima. Kiti ekspertai analizuoja platesnes pasekmes, kaip pavyzdžiui ekspertas E. Jurgelis pažymėdamas, kad korupcija iškreipia konkurenciją, kuria nebaudžiamumo įspūdį ir mažina pasitikėjimą visomis valdžios grandimis. Be to, mažėjant pasitikėjimui, žmonės gali dažniau nesilaikyti priimtų įstatymų.

Ekspertas V. Gailius akcentuoja praktinę patirtį. Jei nutekinamos pranešėjų pateiktos informacijos ar daromas spaudimas, pasitikėjimas teisėsauga smarkiai krenta. Tai veikia ne tik visuomenę, bet ir konkretų asmenį. D. Dargis išskiria rezonansinių bylų poveikį. Kai bylos baigiasi švelniomis bausmėmis, visuomenė ima abejoti teisingumu. Tai dar labiau mažina pasitikėjimą institucijomis.

Apibendrinant galima teigti, kad visi ekspertai sutaria, kad šis ryšys mažina pasitikėjimą. Tai vyksta per institucijų diskreditavimą ir nebaudžiamumo įspūdį. Iš ekspertų pateiktų atsakymų galima daryti išvadą, kad organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšys daro stiprų neigiamą poveikį pasitikėjimui valstybe ir teisėsauga.

Ekspertams buvo pateiktas devintasis klausimas: **kokias priemones ar pokyčius, Jūsų nuomone, reikėtų įgyvendinti siekiant sumažinti organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos tarpusavio ryšį?**

Analizuojant ekspertų atsakymus apie priemones, kurios galėtų sumažinti organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšį, matyti, kad siūlomas platus sprendimų spektras. Ekspertai kalba ne tik apie teisę, bet ir apie institucijas bei visuomenę. Jų siūlymai apima teisinės sistemos tobulinimą, institucijų stiprinimą ir socialinius pokyčius. Nors akcentai ir šiek tiek skiriasi, tačiau

bendra pozicija yra aiški. Akivaizdu, kad vien baudžiamosios teisės priemonių nepakanka - reikalingas platesnis, sisteminis požiūris, kuris apimtų visą valstybės veikimą. Dalis ekspertų daugiausia dėmesio skiria teisėsaugos stiprinimui. Kaip antai, ekspertas E. Jurgelis pabrėžia, kad kovai su organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšiu yra būtinas tinkamas finansavimas. Pasak eksperto, taip pat svarbu diegti modernias technologijas ir pritraukti kvalifikuotus specialistus. Jo teigimu, stiprios institucijos gali efektyviau atskleisti nusikaltimus, o tai padeda išaiškinti tiek nusikalstamas grupes, tiek korumpuotus pareigūnus. Toks efektyvumas kartu turi ir atgrasomąjį poveikį. Panašiai pasisako ir ekspertas V. Gailius akcentuodamas pareigūnų pasirengimą, motyvaciją ir profesionalumą. Eksperto nuomone, kovai su organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšiu būtini aukštos kvalifikacijos specialistai. Jie turi gebėti dirbti su sudėtingomis bylomis ir konkuruoti su organizuotomis nusikalstamomis struktūromis. Kiti ekspertai išskiria baudžiamosios politikos svarbą.

Pavyzdžiui, ekspertas V. Pupelis teigia, kad praktikoje organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšiu besinaudojantiems asmenims teismų skiriamos bausmės dažnai yra per švelnios. Dėl to jos neatgraso nuo nusikaltimų darymo. Ekspertas pabrėžia, kad atsakomybė turi būti didesnė nei gaunama nauda, nes eksperto nuomone, siekiant susilpninti organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšį yra ypač svarbus finansinis aspektas (silpninti organizuotas grupuotes finansiškai). Ekspertas V. Lukošius šią temą papildė kitu kampu. Jis siūlo peržiūrėti bausmių sistemą, ragindamas atsisakyti perteklinių reikalavimų. Eksperto nuomone, ilgi procesai ir sudėtingos procedūros trukdo tyrimams, kurių metu nustatinėjamas organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšys. Tai gali sukurti nebaudžiamumo įspūdį.

Ekspertas V. Lukošius pabrėžia visuomenės požiūrio reikšmę, todėl jo teigimu būtina mažinti toleranciją korupcijai. Šie reiškiniai teisinėje valstybėje negali būti laikomi norma. Tai rodo, kad problemos sprendimas priklauso ne tik nuo institucijų - didelę reikšmę turi ir visuomenės vertybės. D. Dargis pateikia kiek kitokį požiūrį pažymėdamas, kad bausmės ne visada turi būti tik griežtos. Kai kuriais atvejais jos gali būti per didelės. Jo nuomone, svarbu vertinti realią žalą, kartu atsižvelgiant į nusikaltimo priežastis. D. Dargis pabrėžia resocializacijos svarbą. Tokia pozicija parodo, kad baudžiamoji politika privalo būti subalansuota.

Analizuojant ekspertų atsakymus galima pastebėti kelias pagrindines kryptis. Didžioji dauguma ekspertų akcentuoja būtinybę stiprinti teisėsaugos institucijų pajėgumus bei jų veiklos efektyvumą. Taip pat ekspertų atsakymuose yra pabrėžiama baudžiamosios politikos svarba, nors ekspertų nuomonės dėl bausmių griežtinimo reikšmės nėra visiškai vienodos. Ekspertai ne mažiau

svarbiu aspektu laiko institucijų tarpusavio bendradarbiavimą bei gebėjimą koordinuotai veikti. Ekspertai taip pat atkreipia dėmesį į visuomenės požiūrio reikšmę. Ekspertų nuomone, korupcijos netoleravimas visuomenėje yra labai svarbi prevencinė priemonė. Iš pateiktų ekspertų atsakymų matyti, kad organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšio mažinimas reikalauja plataus valstybės požiūrio ir kelių tarpusavyje derinamų priemonių.

Apibendrinant galima teigti, kad galimybė mažinti organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšį Lietuvoje yra siejama su teisėsaugos stiprinimu, su baudžiamosios politikos tobulinimu bei teisinio reguliavimo tobulinimu. Ekspertų nuomone, labai svarbus yra ir visuomenės požiūrio formavimas bei korupcijos netoleravimo stiprinimas.

Iš ekspertų pateiktų atsakymų darytina išvada, kad efektyvi kova su organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšiu negali apsiriboti viena priemone – būtinas kompleksinis skirtingų priemonių derinimas. Privaloma stiprinti institucijas, gerinti baudžiamąją politiką ir didinti visuomenės sąmoningumą. Tik toks kompleksinis veikimas gali duoti ilgalaikį rezultatą, kuris sumažintų organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšį.

Ekspertams buvo pateiktas dešimtas klausimas: **kokius pagrindinius nelegalių finansinių įplaukų šaltinius, Jūsų profesine patirtimi, galima išskirti organizuotoms nusikalstamoms grupėms ir su jomis susijusiems korumpuotiems asmenims?**

Analizuojant ekspertų atsakymus apie pagrindinius nelegalių finansinių įplaukų šaltinius matyti, kad ekspertai išskiria tiek tradicines organizuoto nusikalstamumo nelegalias pajamas generuojančias veiklas, tiek sudėtingesnius finansavimo modelius, susijusius su legalia veikla, siekiant integruotis į legalias rinkas. Ekspertų atsakymuose pastebimos dvi pagrindinės kryptys – klasikinės nusikalstamos veikos, tokios kaip kontrabanda, narkotikų prekyba ar prekyba žmonėmis; valstybės lėšų pasisavinimas pasinaudojant korupcinėmis schemomis, ypač viešųjų pirkimų srityje. Tai leidžia teigti, kad organizuoto nusikalstamumo finansavimo būdai tampa vis įvairesni ir labiau prisitaikę prie šiuolaikinių ekonominių procesų.

Dalis ekspertų didžiausią dėmesį visgi skiria tradiciniams nelegalių pajamų šaltiniams. Ekspertas V. Gailius pagrindinėmis organizuoto nusikalstamumo finansavimo sritimis įvardija kontrabandą, narkotikų prekybą, prekybą žmonėmis bei neteisėtą prekybą ginklais. Šio eksperto vertinimu, anksčiau nurodytos veiklos išlieka itin pelningos organizuoto nusikalstamumo grupuotėms ir dažnai neatsiejamos nuo korupcinių ryšių su valstybės institucijomis, kurie reikalingi organizuoto nusikalstamumo neteisėtos veiklos tęstinumui užtikrinti. Toks eksperto atsakymas parodo tradicinį organizuoto nusikalstamumo supratimo modelį, grindžiamą nelegalių prekių ir

paslaugų rinkomis. Kiti ekspertai taip pat pažymi, kad tokio pobūdžio veiklos dažnai vykdomos tarptautiniu mastu ir yra susijusios su ženkliai sunkiau identifikuojamais nusikalstamais tinklais.

Kita svarbi ekspertų išskiriama kryptis yra susijusi su valstybės lėšų pasisavinimu, ypač viešųjų pirkimų srityje. Ekspertas V. Pupelis vienu pagrindinių finansavimo šaltinių įvardija neteisėtas pajamas iš viešųjų pirkimų. Jo teigimu, praktikoje gali būti dirbtinai didinamos projektų sąmatos, o gautas viršpelnis panaudojamas korupciniams ryšiams palaikyti. Ši įžvalga rodo, kad organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšys pasireiškia ne tik tradicinėse nusikalstamose veikose, bet ir legaliose rinkose.

Ekspertas E. Jurgelis savo atsakyme pažymi nusikalstamu būdu įgytų lėšų legalizavimą. E. Jurgelio vertinimu, viešieji pirkimai, investiciniai projektai ar kitos valstybės finansuojamos veiklos gali būti naudojamos ne vien tik pelnui gauti, bet ir neteisėtoms pajamoms integruoti į teisėtą ekonomiką. Tai rodo, kad organizuoto nusikalstamumo grupuotės siekia ne vien tiesioginio pelno, bet ir ilgalaikio finansinio stabilumo.

D. Dargis savo atsakyme pabrėžia organizuoto nusikalstamumo gebėjimą prisitaikyti prie besikeičiančių sąlygų. D. Dargio teigimu, organizuoto nusikalstamumo grupuotės nuolat ieško naujų finansavimo galimybių įvairiuose ekonomikos sektoriuose. Šios veiklos gali būti ir akivaizdžiai neteisėtos (kontrabanda, narkotikų prekyba ir pan.), ir formaliai atitinkančios teisėtą verslo modelį. Tokiu būdu organizuotas nusikalstamumas plečia savo veikimo ribas ir siekia maksimaliai išnaudoti visas galimo verslo sritis.

Ekspertas V. Lukošius papildomai pažymi, kad organizuotas nusikalstamumas gali veikti ir skirtingais lygmenimis. Vienu atveju dominuoja tradicinės kriminalinės veikos, kitu – ryšiai su politikais ar valstybės institucijų atstovais. Tai leidžia suprasti, kad finansavimo mechanizmai gali skirtis priklausomai nuo veiklos pobūdžio – nuo tiesioginių nusikalstamų pajamų iki sudėtingų finansinių schemų, susijusių su valstybės lėšomis.

Lyginant ekspertų atsakymus galima išskirti kelis bendrus sutarimus. Pirmiausia, organizuoto nusikalstamumo finansavimas grindžiamas tiek tradicinėmis nusikalstamomis veikomis, tiek modernesnėmis schemomis, susijusiomis su teisėta ekonomika. Antra, viešieji pirkimai ekspertų vertinami kaip viena rizikingiausių sričių, kuriose gali būti generuojamos nelegalios pajamos pasitelkiant korupcinius ryšius. Trečia, svarbią reikšmę turi neteisėtai įgytų lėšų legalizavimas ir jų integravimas į teisėtą valstybės finansų sistemą. Ketvirta, organizuotas nusikalstamumas pasižymi dideliu lankstumu ir gebėjimu prisitaikyti prie besikeičiančių sąlygų. Galiausiai, ekspertai sutaria,

kad korupcija išlieka vienu pagrindinių veiksnių, leidžiančių užtikrinti tokių veiklų tęstinumą ir stabilumą.

Apibendrinant galima teigti, kad organizuoto nusikalstamumo finansiniai šaltiniai Lietuvoje yra įvairialypiai ir apima tiek tradicinius nusikalstamus verslus, tiek sudėtingas schemas, susijusias su valstybės sektoriumi. Viešasis sektorius, ypač viešųjų pirkimų sistema, ekspertų vertinimu, gali tapti terpe ne tik neteisėtoms pajamoms generuoti, bet ir joms maskuoti ar net jas legalizuoti.

Todėl darytina išvada, kad organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšys finansiniu požiūriu veikia kaip tarpusavyje susijusi sistema, kurioje nelegalios pajamos naudojamos nusikalstamos veiklos tęstinumui užtikrinti. Dėl šios priežasties veiksminga kova su tokiu reiškiniu turi apimti ne tik tradicinių nusikaltimų kontrolę, bet ir didesnę viešųjų finansų skaidrumą.

Išanalizavus ekspertų atsakymus galima daryti išvadą, kad organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšys Lietuvoje pasižymi tarpusavio priklausomybe. Ekspertų vertinimu, korupcija dažnai tampa priemone, padedančia organizuotam nusikalstamumui užtikrinti veiklos tęstinumą. Taip pat išvengti baudžiamosios atsakomybės ar kitų teisinių padarinių. Ryškiausiai šis ryšys pasireiškia tose srityse, kuriose egzistuoja didelė ekonominė nauda ir galimybė daryti įtaką sprendimų priėmimui, ypač viešųjų pirkimų srityse. Nors Lietuvoje egzistuoja teisinis reguliavimas, skirtas kovai su organizuotu nusikalstamumu ir korupcija, ekspertai pažymi, kad pagrindiniai sunkumai kyla praktiniame jo taikyme. Taip pat atkreipiamas dėmesys į šio reiškinio latentiskumą – organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšį dažnai sudėtinga nustatyti bei objektyviai įvertinti, todėl oficiali statistika ne visada atspindi tikrąją problemos mastą. Ekspertų nuomone, toks reiškinys neigiamai veikia visuomenės pasitikėjimą valstybės institucijomis ir teisėsauga. Dėl šios priežasties veiksminga kontrolė negali apsiriboti vien formalių teisinių priemonių egzistavimu – būtinas nuoseklus jų įgyvendinimas praktikoje.

IŠVADOS

1. Išnagrinėjus nacionalinėje ir tarptautinėje teisės doktrinoje pateikiamas organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos sampratas nustatyta, kad organizuotas nusikalstamumas yra savo struktūrą, tęstinumą turinti grupinė nusikalstama veikla, siekianti pelno, o korupcija – piktnaudžiavimas valdžia siekiant privačios naudos. Nors vieningo šių reiškinių apibrėžimo nėra, abu jie sistemiškai pažeidžia viešąjį interesą ir silpnina valstybės institucijų veiklą.
2. Nustatyta, kad organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšį stiprina ekonominė nauda, teisinio reguliavimo spragos, nepakankamai efektyvi valstybės institucijų kontrolė bei galimybė daryti įtaką valstybės tarnautojų priimamiems sprendimams. Tyrimo metu taip pat nustatyta, kad korupcija sudaro sąlygas organizuotam nusikalstamumui veikti legalios ekonomikos srityse, ypač viešųjų pirkimų, kontrabandos ir finansinių nusikaltimų veiklose.
3. Nustatyta, kad organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšys pasižymi dideliu latentiškumu, todėl oficiali registruotų nusikalstamų veikų statistika Lietuvos Respublikoje neatspindi realaus šio ryšio masto. Valstybėse, kuriose korupcijos lygis yra aukštesnis, dažniausiai stebimas ir didesnis organizuoto nusikalstamumo paplitimas. Empirinio tyrimo metu nustatyta, kad šis ryšys Lietuvoje ryškiausiai pasireiškia teisėsaugos, viešųjų pirkimų, kontrabandos bei finansinių nusikaltimų srityse ir daro sisteminį neigiamą poveikį visuomenės pasitikėjimui valstybės institucijomis bei baudžiamosios atsakomybės neišvengiamumo principui.
4. Nustatyta, kad Lietuvos Respublikos teisinė bazė kovai su organizuotu nusikalstamumu ir korupcija iš esmės yra pakankama, tačiau pagrindinės problemos kyla praktiniame teisinių priemonių taikyme, bei nusikalstamos veikos gauto turto paieškos bei konfiskavimo srityje. Siekiant efektyviau užkirsti kelią organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšiui būtina stiprinti institucijų tarpusavio bendradarbiavimą, didinti viešųjų pirkimų skaidrumą ir užtikrinti veiksmingesnę korupcijos prevencijos priemonių įgyvendinimą praktikoje.

PASIŪLYMAI

1. Siekiant susilpninti organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšį, didžiausias dėmesys turėtų būti skiriamas ne vien bausmių griežtinimui, bet efektyvesniam nusikalstamu būdu įgyto turto nustatymui, paieškai, areštui ir konfiskavimui. Be to, tikslinga stiprinti korupcijos prevencijos priemones viešųjų pirkimų, teisėsaugos ir kitose didžiausios rizikos srityse, didinant veiklos skaidrumą, kontrolės mechanizmų efektyvumą bei ankstyvą galimų korupcinių ryšių identifikavimą.
2. Norint susilpninti organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšį, būtina tobulinti institucijų tarpusavio bendradarbiavimą, kuriant efektyvius informacijos mainus tarp teisėsaugos institucijų, kartu stiprinant tarptautinį bendradarbiavimą.
3. Didinti viešųjų pirkimų skaidrumą, stiprinant jų kontrolės mechanizmus, siekiant sumažinti galimybes organizuotam nusikalstamumui naudotis korupcinėmis schemomis.
4. Siekiant veiksmingiau mažinti organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšį, būtina stiprinti nusikalstamu būdu įgyto turto paieškos, arešto bei konfiskavimo procesus, kad organizuotas nusikalstamų veikų darymas taptų ekonomiškai nenaudingas.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. „Baudžiamosios teisės konvencija dėl korupcijos.“ Lietuvos Respublikos įstatymas Nr. TAIS.161366.
2. „Korupcija“. Bendrinės lietuvių kalbos žodynas. ekalba.lt.
3. 2017 m. liepos 5 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2017/1371 dėl kovos su Sąjungos finansiniams interesams kenkiančiu sukčiavimu baudžiamosios teisės priemonėmis.“ Europos Sąjungos oficialusis leidinys L 198 (2017 m. liepos 28 d.): 29–41.
4. Albanese, Jay S. *Organized Crime in Our Times*. 6th ed. New York: Routledge, 2014.
5. Albanese, Jay S. *Organized Crime in the 21st Century: Motivations, Opportunities and Constraints*. Edited by H. Nelen and D. Siegel. New York: Routledge, 2014.
6. Beare, Margaret E. *Critical reflections on transnational organized crime, money laundering and corruption*. University of Toronto Press, 2003.
7. Bogojević, Rade, ir Tatjana Skakavac. „Corruption as an Obstacle to European Integrations“. *Facta Universitatis, Series: Law and Politics* 16, nr. 1 (2018): 57–67. <https://casopisi.junis.ni.ac.rs/index.php/FULawPol/article/viewFile/2606/1689>
8. Bundeskriminalamt (BKA). *Organised Crime – National Situation Report 2022*. Wiesbaden: BKA, 2023.
9. Campbell, Liz. ‘Corruption by Organised Crime’—A Matter of Definition?. *Current legal problems* 69, 1 (2016): 115-141.
10. Cressey, Donald R. *The Function and Structure of Criminal Syndicates: A Report to the President’s Commission on Law Enforcement and the Administration of Justice*. New York: Harper & Row, 1966.
11. Daniele, Gianmarco, ir Gemma Dipoppa. *Fighting Organized Crime by Targeting Their Revenue: Screening, Mafias and Public Funds*. BAFFI CAREFIN Centre Research Paper No. 2018-98. 2022. Prieiga per internetą. <https://doi.org/10.2139/ssrn.3299552>.
12. Dapšys, Antanas. Organizuotas nusikalstamumas ir korupcija: prevencijos ir kontrolės sistemos kūrimo Lietuvoje prielaidos bei perspektyvos. *Teisės problemos* 4 (1997): 61-71.
13. de Andrade Filho, Luiz. The dynamics of drug-related organised crime and corruption in Brazil from a development perspective. *Journal of Financial Crime* 15, 1 (2008): 49-59.
14. Dick, A. R. „When Does Organized Crime Pay? A Transaction Cost Analysis.“ *Crime, Law and Social Change* 22, Nr. 4 (1995): 389–409.

15. Duyne, Petrus C., Almir Maljevic, Maarten van Dijck, Klaus von Lampe ir James L. Newell, red. *The Organisation of Crime for Profit: Conduct, Law and Measurement*. Colloquium serie, Nr. 6. Nijmegen: Wolf Legal Publishers (WLP), 2006.
16. European Union Serious and Organised Crime Threat Assessment (SOCTA) 2021. The Hague: Europol, 2021.
17. Europos Sąjungos Taryba ir Europos Komisija. *Tarybos ir Komisijos veiksmų planas dėl geriausio Amsterdamo sutarties nuostatų įgyvendinimo kuriant laisvės, saugumo ir teisingumo erdvę*. Priimta 1998 m. gruodžio 3 d. Teisingumo ir vidaus reikalų taryboje. **OL C 19** (1999 m. sausio 23 d.): 1–15.
18. Europos Sąjungos Taryba ir Europos Komisija. Veiksmų planas dėl geriausio Amsterdamo sutarties nuostatų įgyvendinimo kuriant laisvės, saugumo ir teisingumo erdvę. Priimta 1998 m. gruodžio 3 d. Teisingumo ir vidaus reikalų taryboje. Europos Bendrijų oficialusis leidinys C 19 (1999 m. sausio 23 d.): 1–15.
19. Europos Sąjungos Taryba. *2008 m. spalio 24 d. Tarybos pamatinis sprendimas 2008/841/TVR dėl kovos su organizuotu nusikalstamumu*. Europos Sąjungos oficialusis leidinys L 300 (2008 m. lapkričio 11 d.): 42–45.
20. Farrales, Mark J. „What Is Corruption?: A History of Corruption Studies and the Great Definitions Debate.“ Social Science Research Network Working Paper, 2005.
21. Fioroni, Tamara, Andrea Mario Lavezzi, and Giovanni Trovato. Organized Crime, Corruption, and Economic Growth. *Journal of Regional Science* 65, 2 (2025): 535-560.
22. Gambetta, Diego. *The Sicilian Mafia: The Business of Private Protection*. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1993.
23. Gavelis, Vytautas. „Korupcijos klasifikacija ekonominių santykių kontekste“. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*, Nr. 1 (2010): 51–56.
<https://epublications.vu.lt/object/elaba:6167377/>.
24. Gounev, Philip, ir Tihomir Bezlov. Examining the Links between Organised Crime and Corruption. Briuselis: Europos Parlamentas, 2010.
https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/libe/dv/report_csd_/report_csd_en.pdf
25. Gutauskas, Aurelijus. „Organizuotas nusikalstamumas Lietuvoje: faktinė padėtis ir teisėsaugos institucijų praktika.“ *Jurisprudencija* 49, nr. 41 (2003): 397–418.

26. Gutauskas, Aurelijus. „Organizuotas nusikalstamumas Lietuvoje: faktinė padėtis ir teisėsaugos institucijų praktika.“ *Jurisprudencija* 49, nr. 41 (2003): 397–418.
27. Gutauskas, Aurelijus. *Organizuotas nusikalstamumas ir jo baudžiamasis teisinis vertinimas*. Daktaro disertacija. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2002.
28. Gutauskas, Aurelijus. Organizuotas nusikalstamumas Lietuvoje: faktinė padėtis ir teisėsaugos institucijų praktika. *Jurisprudencija* 49, 41 (2003): 5-18.
29. Jungtinių Amerikos Valstijų Senatas. „Specialusis komitetas organizuotam nusikalstamumui tarpvalstybinėje prekyboje tirti (Kefauverio komitetas)“. Žiūrėta 2026 m. kovo 8 d. <https://www.senate.gov/about/powers-procedures/investigations/kefauver.htm>.
30. Jungtinių Tautų konvencija prieš korupciją. Lietuvos Respublikos įstatymas Nr. TAIS.289015.
31. Jungtinių Tautų Konvencija prieš korupciją. *Žin.*, 2006-12-14, Nr. 136-5145. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.289015>
32. Jungtinių Tautų konvencija prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą. *Žin.*, 2002-05-22, Nr. 51-1933. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.166679>
33. Justickis, Viktoras. Organizuotas nusikalstamumas. Ekonominiai pagrindai. *Jurisprudencija* 20 (2001): 23-39.
34. Kuchalskis, Klaidas. „Organizuotas nusikalstamumas: nauji iššūkiai ir atsakas į juos.“ Lietuvos metinė strateginė apžvalga 16 (2018): 201–225.
35. Levi, Michael, and Nicholas Lord. Links between corruption and organised crime and research gaps. *Non-state actors in asset recovery* (2011): 39-61.
36. Levi, Michael, ir Peter Reuter. „Money Laundering“. *Crime and Justice* 34, nr. 1 (2006): 289–375.
https://escholarship.org/content/qt7wf424p5/qt7wf424p5_noSplash_561d1e841feba6852ca47b59438a106f.pdf
37. Lietuvių kalbos žodynas. „Oligarchija.“ Vilnius: Lietuvių kalbos institutas. Žiūrėta 2026 m. gegužės 5 d. <http://www.lkz.lt/?zodis=oligarchija&id=21003080000>.
38. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas. „Baudžiamųjų bylų apžvalgos“. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika. Žiūrėta 2026 m. vasario 26 d. <https://www.lat.lt/lat-praktika/lat-praktikos-tam-tikrose-teises-srityse-apzvalgos/audziamuju-byly-apzvalgos/68>

39. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas. „Baudžiamųjų bylų apžvalgos“. Žiūrėta 2026 m. kovo 17 d. <https://www.lat.lt/lat-praktika/lat-praktikos-tam-tikrose-teises-srityse-apzvalgos/baudziamuju-byly-apzvalgos/68>.
40. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. *Valstybės žinios*, 2000 m. rugpjūčio 8 d., Nr. 89-2741.
41. Mazza, Caterina. „How Criminals Infiltrate Public Procurement: Organised Crime and Corruption in Legal Markets and Public Sectors“. *Central European Journal of International and Security Studies*, 2016. <https://iris.unito.it/bitstream/2318/1561610/1/Criminal%20Infiltration2016.pdf>
42. Melis, Christian, ir Ernesto U. Savona. Assessing the Risk of Organised Crime Infiltration in the Legitimate Economy: The Construction Sector in Italy. Cologne: IW Consult, 2017. <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/157204/1/IW-Report-2017-02.pdf>
43. Palidauskaitė, Jolanta. „Korupcijos ir atsakomybės problema viešojo administravimo sistemoje“. *Viešojo politika ir administravimas*, nr. 13 (2005). <https://cris.mruni.eu/server/api/core/bitstreams/16e20127-2c1f-4f15-a3ba-2b34d22095d5/content>
44. Philp, Mark. “Corruption Definition and Measurement.” *Measuring Corruption*, 2006.
45. Raudonienė, Aida. „Korupcijos kategorijų analizė“. *Jurisprudencija* 41 (33) (2003): 81–90. <https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/3426/3221>
46. Raudonienė, Aida. Modernėjanti klasikinio korupcijos apibrėžimo Lietuvoje kaita. *Jurisprudencija* 32, 24 (2002): 114-121.
47. Rose-Ackerman, Susan, ir Bonnie J. Palifka. „Corruption, Organized Crime, and Money Laundering.“ In *Institutions, Governance and the Control of Corruption*, edited by Kaushik Basu and Tito Cordella, 75–111. Cham: Palgrave Macmillan, 2018.
48. Sakalauskas, Gintautas, Registruotas ir latentinis nusikalstamumas Lietuvoje: tendencijos, lyginamieji aspektai ir aplinkos veiksniai. Vilnius: Teisės institutas, 2011.
49. Schelling, Thomas C. „What Is the Business of Organized Crime?“ *The American Scholar* 40, Nr. 4 (1971): 643-652.
50. Specialiųjų tyrimų tarnyba. „Lietuvos korupcijos žemėlapis“. Žiūrėta 2026 m. balandžio 10 d. <https://www.stt.lt/analitine-antikorpucine-zvalgyba/lietuvos-korupcijos-zemelapis/7437>

51. Stevanović, Milutin. „Corruption and Organized Crime as Factors of Instability in Society“. *Facta Universitatis, Series: Law and Politics* 15, nr. 3 (2017): 163–174. Žiūrėta 2026 m. vasario 22 d. <https://casopisi.junis.ni.ac.rs/index.php/FULawPol/article/viewFile/2606/1689>.
52. Susan Rose-Ackerman. *Corruption and Government: Causes, Consequences, and Reform*. Cambridge: Cambridge University Press, 1999. [https://institutes.abu.edu.ng/idr/public/assets/docs/Corruption%20and%20Government_%20Causes,%20Consequences,%20and%20Reform%20\(%20PDFDrive%20\).pdf](https://institutes.abu.edu.ng/idr/public/assets/docs/Corruption%20and%20Government_%20Causes,%20Consequences,%20and%20Reform%20(%20PDFDrive%20).pdf)
53. Šatienė, Gintarė. „Kriminalistinio korupcijos apibūdinimo ypatumai.“ *Jurisprudencija* 65, nr. 57 (2005): 113–121.
54. Šimkus, Kęstutis. „Organizuotas nusikaltamumas kaip grėsmė nacionaliniam saugumui.“ *Jurisprudencija* Nr. 15 (7) (2000): 143–152.
55. Transparency International. „Corruption Perceptions Index 2025: Lithuania“. Transparency International. Paskelbta 2026 m. vasario 10 d. Žiūrėta 2026 m. sausio 6 d. <https://www.transparency.org/en/cpi/2025/index/ltu>
56. Transparency International. „Corruption Perceptions Index 2025“. Transparency International. Paskelbta 2026 m. vasario 10 d. Žiūrėta 2026 m. sausio 6 d. <https://www.transparency.org/en/cpi/2025>
57. United Nations Office on Drugs and Crime. „Organized Crime and Organized Criminal Groups“. UNODC E4J. Žiūrėta 2026 m. vasario 26 d. <https://www.unodc.org/e4j/fr/firearms/module-7/key-issues/organized-crime-and-organized-criminal-groups.html>
58. United Nations Office on Drugs and Crime. „Organized Crime and Organized Criminal Groups“. Žiūrėta 2026 m. gegužės 10 d. <https://www.unodc.org/e4j/fr/firearms/module-7/key-issues/organized-crime-and-organized-criminal-groups.html>.
59. United Nations Office on Drugs and Crime. *Estimating Illicit Financial Flows Resulting from Drug Trafficking and Other Transnational Organized Crimes*. Vienna: United Nations, 2011. https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/Studies/Illicit_financial_flows_2011_web.pdf
60. United States Senate. „Kefauver Committee“. U.S. Senate. Žiūrėta 2026 m. vasario 25 d. <https://www.senate.gov/about/powers-procedures/investigations/kefauver.htm>

61. van Dijk, Jan J. „Mafia Markers: Assessing Organized Crime and Its Impact upon Societies“. *Trends in Organized Crime* 10, nr. 4 (2007): 39–56.
<https://link.springer.com/content/pdf/10.1007/s12117-007-9013-x.pdf>
62. Van Duyne, Petrus C. Organized crime, corruption and power. *Crime, Law and Social Change* 26 (1996): 201-238.
63. Williams, Phil, ir Ernesto U. Savona. “Problems and Dangers Posed by Organized Transnational Crime in the Various Regions of the World.” *Transnational Organized Crime* 1, nr. 3: 1–42. Prieiga per U.S. Department of Justice NCJRS Virtual Library.

ANOTACIJA

Noreikaitė G. Organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšys / Teisės ir ikiteisminio proceso magistro baigiamasis darbas. Vadovas prof. dr. Gediminas Bučiūnas. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Viešojo saugumo akademija, 2026.

Magistro baigiamajame darbe išanalizuotas ir įvertintas organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšys. Pirmojoje darbo dalyje buvo atliekama organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos teorinių prielaidų bei pamatinių sąvokų apžvalga. Antrajame skyriuje buvo išnagrinėtas organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos tarpusavio ryšys, jų priežastys ir įtaka visai visuomenei. Trečiajame skyriuje buvo atliktas organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos tarpusavio ryšys teisėsaugos pareigūnų bei kitų ekspertų požiūriu empirinis tyrimas, aptariant jo metodologiją, taip pat pateikiant bei interpretuojant gautus rezultatus. Darbo pabaigoje, remiantis visų trijų skyrių išvadomis ir gautais tyrimo rezultatais, suformuluojamos galutinės išvados, skirtos patikrinti ginamąjį teiginį, bei pateikiami rekomendacinio pobūdžio siūlymai tolesniems tyrimams ir praktiniam teisinio reguliavimo tobulinimui.

Pagrindiniai žodžiai: organizuotas nusikalstamumas, korupcija, organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšys, organizuoto nusikalstamumo grupuotė, kyšis, neteisėtos lėšos.

ANNOTATION

Noreikaitė G. The relationship between organized crime and corruption / Master's thesis in law and pre-trial proceedings. Supervisor prof. dr. Gediminas Bučiūnas. – Vilnius: Mykolo Romeris University, Academy of Public Security, 2026.

The master's thesis analyzes and evaluates the relationship between organized crime and corruption. The first part of the work provides an overview of the theoretical assumptions and basic concepts of organized crime and corruption. The second chapter examines the relationship between organized crime and corruption, their causes and impact on society as a whole. The third chapter conducts an empirical study of the relationship between organized crime and corruption from the perspective of law enforcement officers and other experts, discussing its methodology, as well as presenting and interpreting the results obtained. At the end of the work, based on the conclusions of all three chapters and the results of the study, final conclusions are formulated to verify the defended statement, and recommendations are provided for further research and practical improvement of legal regulation.

Keywords: organized crime, corruption, the link between organized crime and corruption, organized crime group, bribery, illicit funds.

SANTRAUKA

Noreikaitė G. Organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšys / Teisės ir ikiteisminio proceso magistro baigiamasis darbas. Vadovas prof. dr. Gediminas Bučiūnas. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Viešojo saugumo akademija, 2026.

Šio magistro baigiamojo darbo tema – organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos tarpusavio ryšys. Baigiamojo darbo aktualumą lemia tai, kad organizuotas nusikalstamumas ir korupcija yra glaudžiai susiję reiškiniai, darantys tiesioginį neigiamą poveikį valstybei, o jų ryšys padeda nusikalstamoms struktūroms įsitvirtinti teisėtoje ekonomikoje, ypač per viešuosius pirkimus. Šio tyrimo tikslas – kompleksiskai išanalizuoti organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšį, atskleisti pagrindinius šį ryšį lemiančius veiksnius bei įvertinti jo daromą poveikį visuomenei. Tyrimo objektas – organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos sąveika. Siekiant įgyvendinti darbo tikslą yra keliami šie uždaviniai: išanalizuoti organizuoto nusikalstamumo sampratą ir pagrindinius požymius; atskleisti korupcijos sampratą ir rūšis; ištirti organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos tarpusavio ryšio mechanizmus; nustatyti veiksnius, stiprinančius šių reiškinių sąveiką; įvertinti šio ryšio padarinius visuomenei bei viešajam interesui. Darbo metu taikyti šie tyrimo metodai: mokslinės literatūros analizė, teisės aktų sisteminė analizė, lyginamasis metodas bei empirinis tyrimas – ekspertų interviu analizė. Darbą sudaro įvadas, trys pagrindinės dalys ir išvados. Pirmojoje dalyje nagrinėjama organizuoto nusikalstamumo samprata, požymiai ir raida. Antrojoje dalyje analizuojamas organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšys bei jo veikimo mechanizmai. Trečiojoje dalyje tiriamos šio ryšio priežastys bei padariniai visuomenei. Tyrimo rezultatai leidžia daryti išvadą, kad organizuotas nusikalstamumas yra struktūruota, pelno siekianti veikla, o korupcija – piktnaudžiavimas valdžia privačiai naudai; abu šie reiškiniai sistemiškai pažeidžia viešąjį interesą. Be to, nustatyta, kad organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšį stiprina ekonominė nauda, teisinės bazės spragos ir įtaka sprendimų priėmimui. Organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšys daro sisteminį neigiamą poveikį visai valstybės sistemai – silpnina pasitikėjimą institucijomis, mažina organizuoto nusikalstamumo atstovų atsakomybės neišvengiamumą ir visuomenės pasitikėjimą valstybe. Teisinė bazė kovai su organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšio tvirtumu yra pakankama, tačiau jos taikymo trūkumai lemia poreikį stiprinti institucijų bendradarbiavimą bei skaidrumą.

SUMMARY

Noreikaitė G. The relationship between organized crime and corruption / Master's thesis in law and pre-trial proceedings. Supervisor prof. dr. Gediminas Bučiūnas. – Vilnius: Mykolas Romeris University, Academy of Public Security, 2026.

The topic of this master's thesis is the interrelationship between organized crime and corruption. The relevance of the thesis is determined by the fact that organized crime and corruption are closely related phenomena that have a direct negative impact on the state, and their connection helps criminal structures to establish themselves in the legitimate economy, especially through public procurement. The aim of this study is to comprehensively analyze the relationship between organized crime and corruption, reveal the main factors determining this relationship and assess its impact on society. The object of the study is the interaction between organized crime and corruption. In order to implement the aim of the work, the following tasks are set: to analyze the concept and main features of organized crime; to reveal the concept and types of corruption; to investigate the mechanisms of the interrelationship between organized crime and corruption; to identify factors that strengthen the interaction of these phenomena; to assess the consequences of this relationship for society and the public interest. The following research methods were applied during the work: analysis of scientific literature, systematic analysis of legal acts, comparative method and empirical research - analysis of expert interviews. The work consists of an introduction, three main parts and conclusions. The first part examines the concept, characteristics and development of organised crime. The second part analyses the link between organised crime and corruption and its mechanisms of operation. The third part examines the causes and consequences of this link for society. The results of the study allow us to conclude that organised crime is a structured, profit-seeking activity, and corruption is the abuse of power for private gain; both of these phenomena systematically violate the public interest. In addition, it has been established that the link between organised crime and corruption is strengthened by economic benefits, gaps in the legal framework and influence on decision-making. The link between organised crime and corruption has a systemic negative impact on the entire state system – it weakens trust in institutions, reduces the inevitability of responsibility of organised crime representatives and public trust in the state. The legal framework for combating the strength of the link between organised crime and corruption is sufficient, but the shortcomings in its application determine the need to strengthen cooperation and transparency between institutions.

PRIEDAI

Apklausiamasis: Dalius Dargis

PUSIAU STRUKTŪRUOTO INTERVIU KLAUSIMAI

1 klausimas: Kaip Jūs, remdamasis (-i) savo profesine patirtimi, apibūdintumėte organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšį Lietuvoje?

Atsakymas:

Kiek teko domėtis organizuoto nusikalstamo pasaulio asmenys dažniausiai ieško ryšių teismuose, prokuratūroje, kad jiems būtų palankūs sprendimai. Taip pat neretai kriminaliniai veikėjai ieško tinkamų galų kalėjimo sistemoje – jie nori patogiai sėdėti nelaisvės vietose, kur galioja savi įstatymai, taisyklės. Jei turi palankumą tarp vietos administracijos atstovų – pas tave į kamerą gali patekti patys įvairiausi neleistini daiktai – pvz. mobilieji telefonai, alkoholis ar net narkotinės medžiagos.

Dažniausiai juos (nelegalius ryšius ir tarnaujančius pareigūnus) tokie šešėlinio pasaulio asmenys surasdavo surasdavo 1990 – 2015 metais. Po to radikaliai situacija ėmė keistis. Galima sakyti, kad didysis pokytis nutiko 2016 m., kai Lietuvoje plačiai pasklido kalbos apie politiko Eligijaus Masiulo ir „MG Baltic“ verslo koncerno istoriją, kur buvo vadinamieji mafijos susitarimai – politikai derino palankius įstatymus, projektus verslui. Kai minėtos istorijos „herojai“ buvo nuteisti realiomis laisvės atėmimo bausmėmis, viskas tuo pasibaigė. Naujausias pavyzdys – korupcija Augalininkystės tarnyboje, po kurios įvyko garsios STT kratos įtakingų politikų – Sauliaus Skvernelio ir Kazimiero Starkevičiaus privačiose valdose. Neoficialiai skelbta, kad buvo palanki terpė kontrabanda užsiimantiems asmenims, pasklido šnekos, kad buvo palankūs įstatymai asmenims, kurie kontrabandos keliais vežė augalus į kitas ES šalis, tarp augalų galėjo būti ir neteisėtos psichotropinės medžiagos – t.y. narkotikai. Bet kol kas apie šį tyrimą kalbama miglotai. Bet figūros skambios. Tarp jų – paminėtas ir ilgametis kontrabandos, šešėlinio pasaulio veteranas Marijanas Taraškevičius.

2 klausimas: Kokiose veiklos srityse ar situacijose, Jūsų patirtimi, organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos sąveika pasireiškia ryškiausiai?

Kaip jau minėjau, dažniausiai kriminalinio pasaulio asmenys per tarpininkus suranda priėjimus teismuose, policijos, prokuratūros padaliniuose. Už smulkius prasižengimus pasižymėję asmenys

(tarkime už vagystes, sukčiavimus, plėšimus) jie atsiperka simbolinėmis bausmėmis. Bet neretai teisėsaugos palankumą pelno iki ausų įklimpę asmenys, kurie bendradarbiauja su pareigūnais ir šiems pasakoja dažniausiai nebūtas istorijas apie visuomenėje plačiai žinomus asmenis ar pirmo ryškumo kriminalinius autoritetus. Šie kartais ir be didesnių įkalčių yra sulaikomi, uždaromi į kalėjimus ir galiausiai nubaudžiami realiomis laisvės atėmimo bausmėmis.

3 klausimas: Kaip, Jūsų nuomone, korupcija prisideda prie organizuoto nusikalstamumo veiklos tęstinumo ar efektyvumo?

Visame pasaulyje įtakingi gangsteriai papirkinėja teisėsaugos sistemas – policijos tyrėjus, prokurorus ar teisėjus. Kai kurie išvengia ilgamečių kalėjimo bausmių ar net nutraukiami prieš juos pradėti tyrimai. Lietuvoje plačiai pagarsėjusi teisėjų korupcijos byla (yra daug medžiagos žiniasklaidoje) puikiai atspindėjo, kad vyko ar tebevyksta susitarimai su teisėjais. Kai kada sėkmingų tyrimo baigčių sulaukia ir kriminaliniai veikėjai ar korumpuoti politikai, valdininkai.

4 klausimas: Kokius pagrindinius veiksnius Jūs laikytumėte labiausiai stiprinančiais organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos tarpusavio ryšį Lietuvoje?

Pagrindinis veiksnys, kuris lemia tai didžiuliai pinigai, mokami kyšiai. Už grotų patekę asmenys moka kyšius, kurie siekia nuo 50 iki 150 tūkstančių eurų ir paskui išsisuka nuo realios nelaisvės bausmėmis. Vis dar mūsų šalyje perkami palankūs teismų sprendimai.

5 klausimas: Su kokiais didžiausiais sunkumais teisėsaugos institucijos susiduria tirdamos nusikalstamas veikas, kuriose persipina organizuotas nusikalstamumas ir korupcija?

Dažniausiai rimtų nusikalstamų struktūrų atstovai atsisako bendrauti su teisėsauga. Jie tyli, nebendradarbiauja, suėjus tam tikriems terminams tokie tyrimai subliūkšta. Nebent vyksta pritempimas, jei tema plačiai eskaluojama žiniasklaidoje, teisėjai neatlaiko spaudimus ir nuteisia dėl akių ir tokie teismo procesai vyksta tarsi parodomieji. Žemesnėse grandyse vyksta šiurpūs dalykai – kalbama, kad rimtus kontrabandos bosus, narkotikų prekeivius ar prekybos žmonėmis iniciatorius „stoguoja“ pavieniai policijos pareigūnai. Ypač tai ryškiai vyksta nuo seno mafijos tradicijomis garsėjančiame Kauno mieste.

6 klausimas: Kaip vertinate teisėsaugos institucijų tarpusavio bendradarbiavimą sprendžiant organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos problemas?

Vis dažniau paskutiniaisiais metais policija, STT, FNTT ar kitos tarnybos skelbia apie sėkmingai pradėtus tyrimus, kurie paskui prokuratūroje arba teismuose tiesiog subliūkšta. Kartais teisėsauga dirba vardan rezultatų, skaičių, statistikos arba išsvajotų ordinų. Nesutampa policijos ir teisėjų požiūriai, arba jie prasilenkia savo logika ir galiausiai į teisėsaugos mėsmaletę įsukti asmenys

(nebūtinai gangsteriai) atsiperka švelniomis bausmėmis ar išvis būna išteisinami. Bet yra pavienių atvejų, kai faktiškai susivienija teisėsaugos institucijos ir gerai žinomų korupcinių bylų personažai – to paties „MG Baltic“ bylos ar V. Šiliausko ir Kauno miesto savivaldybės herojai nuteisiami tikrai griežtomis bausmėmis.

7 klausimas: Jūsų nuomone, ar galiojantis teisinis reguliavimas sudaro pakankamas prielaidas veiksmingai kovoti su organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšiu? Kodėl?

Kova vyko ir tebevyksta, bet dažnai tų kovų rezultatai labai ženkliai skiriasi. Visuomenė linkusi nusivilti, kai garsių bylų personažai ilgai šviečia žiniasklaidoje, o paskui nuteisiami 3 – 4 nelaisvės metams, o po 1,5 – 2 metų sugrįžta į laisvę ir sėkmingai toliau gyvena.

8 klausimas: Kaip, Jūsų vertinimu, organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšys veikia visuomenės pasitikėjimą valstybe ir teisėsaugos institucijomis?

Faktiškai tas pats klausimas ir atsakymas:

Kova vyko ir tebevyksta, bet dažnai tų kovų rezultatai labai ženkliai skiriasi. Visuomenė linkusi nusivilti, kai garsių bylų personažai ilgai šviečia žiniasklaidoje, o paskui nuteisiami 3 – 4 nelaisvės metams, o po 1,5 – 2 metų sugrįžta į laisvę ir sėkmingai toliau gyvena.

9 klausimas: Kokias priemones ar pokyčius, Jūsų nuomone, reikėtų įgyvendinti siekiant sumažinti organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos tarpusavio ryšį?

Mano galva, kai kada dėl prekybos poveikiu bylose asmenys yra nubaudžiami pernelyg griežtomis bausmėmis. Jiems skiriamos nelaisvės bausmės arba dešimtys tūkstančių siekiančios baudos. Bet niekas nelinkę atsižvelgti į nusikaltimų ištakas – juk kai kada tie prasižengimai įvyksta be jokios žalos valstybei, tai tik būna susitarimai tarp kelių privačių asmenų, ar verslo struktūrų. Mažinimas būtų toks, kad visada reikia suteikti žmogui antrą šansą ir galimybę pasitaisyti.

10 klausimas: Kokius pagrindinius nelegalių finansinių įplaukų šaltinius, Jūsų profesine patirtimi, galima išskirti organizuotoms nusikalstamoms grupėms ir su jomis susijusiems korumpuotiems asmenims?

Jau eilė metų – maždaug dvidešimt ir daugiau pagrindinės organizuotos nusikalstamos grupuotės lobsta iš prekybos narkotikais. Narkotikais svaiginasi ne tik jaunimas pasilinksminimo vietose, koncertuose, bet ir solidžių verslo kompanijų atstovai. Šiuolaikinėje visuomenėje narkotikų takeliais dažniausiai yra švenčiami sėkmingi verslo sandoriai nei šampanu ar kitais brangiais alkoholiniais gėrimais. Šiek tiek dabartinės gaujos pelnosi ir iš kontrabandos (cigarečių) ir prekybos žmonėmis. Prasidėjus karui Ukrainoje, nemažai tos šalies moterų atvyko į Lietuvą, kitas ES šalis ir čia prekiauja savo kūnu, nes nori patogiai gyventi, turi tikslą – įsigyti nuosavą būstą ar automobilį. Joms

nesvarbu, kad uždarbiauja save pardavinėdamos. Būtent prekyautojai narkotikais dažniausiai sau leidžia dideles pinigų sumas kyšiams teismams, prokurorams ar policijos tyrėjams. Garsiausi kontrabandos veikėjai, kurie cigarečių krovinius Lietuvoje pasiimdavo balionais turėjo „stogus“ policijoje, muitinėje ar kitose tarnybose. Jie eilę metų netrukdomai veikė kol tai neprasidėjo kasdieniu reiškiniu ir nepradėjo trukdyti į Lietuvą įskrendantiems ar išskrendantiems lėktuvams iš kitų šalių. Kol apie tai nepradėjo masiškai rašyti žiniasklaidos priemonės. Jei ne tos dvi priežastys, esu tikras, kad minėtoji kontrabanda toliau vyktų ir netrukdomai.

11 klausimas: Ar norėtumėte papildyti ar pakomentuoti bet kuriuos ankstesnius klausimus, remdamasis (-i) savo profesine patirtimi?

Manau, kad pakankamai plačiai ir išsamiai atsakiau. Nesu teisininkas ar mokslininkas, į visus klausimus atsakiau, kad teisėtvarkos temas nagrinėjantis žurnalistas. Daugiau įvairios medžiagos šia tema galite perskaityti mano knygoje – „Tikroji Daktarų istorija“, „Kamuoliniai prie bausmės linijos“ ar „Kriminalinė Agurkinių odisėja“, jas tikrai surasite šalies bibliotekose.

Apklausiamasis: Vitalijus Gailius

PUSIAU STRUKTŪRUOTO INTERVIU KLAUSIMAI

1 klausimas: Kaip Jūs, remdamasis (-i) savo profesine patirtimi, apibūdintumėte organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšį Lietuvoje?

Atsakydamas į ta klausimą noriu pasiremti ne tik patirtimi, bet ir baudžiamaisiais procesais, kurie buvo tam laikotarpi, nes iš tikrųjų organizuoto nusikalstamumo augimo devinto dešimtmečio pirmieji metai, tai buvo tiesiog akivaizdus ryšys tarp pareigūnų ir organizuoto nusikalstamumo lyderių, kadangi mes matėm netgi tokius procesus, kai į tuo metę policijos akademiją buvo infiltruojami asmenys siejami su organizuotu nusikalstamumu. Jie mokėsi gerai, jie buvo perspektyvūs, kai kurie net pradėjo darbą, bet tada jau ant kojų atsistojo policija su savo organizuoto nusikalstamumo padaliniais ir pavyko eliminuoti tuos žmones iš teisėsaugos sistemos. Kitas momentas, jeigu prisiminti istoriją, tai netgi buvo panaikinti policijos sistemoj organizuoto nusikalstamumo padaliniai, nes jie buvo nepatogūs, jie buvo pavojingi, jie buvo principingi ir nepaperkami, tai tos tendencijos rodo, kad organizuotas nusikalstamumas visada stengėsi korumpuoti teisėsaugą, o organizuotas nusikalstamumas tai yra nusikalstamas verslas, o verslas

natūralu, kad investuoja į savo saugumą, o organizuotas nusikalstamumas kaip nusikalstamas verslas per korupcinius ryšius investuodavo į savo saugumą.

2 klausimas: Kokiose veiklos srityse ar situacijose, Jūsų patirtimi, organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos sąveika pasireiškia ryškiausiai?

Be jokios abejonės ryškiausiai organizuoto nusikalstamumo interesas turėti saugią nusikalstamo verslo aplinką ir ten kur didžiausi pinigai. Tai aš turbūt išskirčiau šiuo atveju kontrabandą ir kontrabanda siejama su nusikalstamais ryšiais muitinėj, valstybės sienos apsaugos tarnyboj, na ir po to jau kituose sistemose nes didelės investicijos į nusikalstamą verslą ir dideli praradimai, tai vengdama praradimų nusikalstama organizacija be jokios abejonės investuoja į savo saugumą, todėl muitininkai, pasieniečiai tiesiog buvo nuperkami įvairiomis formomis, nes netgi rafinuotomis, kaip pavyzdį galiu pateikti 10:1, tai yra 10 krovinų per valstybės sieną pravažiuoja ir sėkmingai iš rytų dakeliauja iki vakarų Vokietijos, ar Olandijos, ar Danijos, jeigu kalbėti apie tabako kontrabandą ir vieną atiduota ir pareigūnai giriasi, kad sulaikė krovinį, sudavė smūgį organizuotam nusikalstamumui, bet realiai tai buvo iš anksto suderinta procedūra ir tam, kad nuraminti aplinkinius, bet dešimt nuvažiavo ir pasiekė savo tikslą. Tokios schemos veikė ganėtinai ilgai ir produktyviai kol į tas struktūras ir jų kontrolę nepasijungė organizuoto nusikalstamumo padaliniai. Tai aš manau, kad didžiausias ir akivaizdžiausias ryšys yra ten kur didžiausias nusikalstamo verslo pelnas ir natūralu, kad investicija į nusikalstamą verslą ji yra didelė ir ji turi būti apsaugota, todėl kontrabanda yra ta sritis kur didžiausia korupcija.

3 klausimas: Kaip, Jūsų nuomone, korupcija prisideda prie organizuoto nusikalstamumo veiklos tęstinumo ar efektyvumo?

Tai kalbant apie tą patį nusikalstamą verslą kaip ir organizuoto nusikalstamumo tikslą greitai, saugiai ir daug uždirbti, tai natūralu, kad jie investuoja į savo nusikalstamo verslo saugumą ir korupciniai ryšiai, perspėjimai, apsauga, atsakomybės išvengimas, nuostolių nusikalstamo versle išvengimas didina nusikalstamo verslo pelną, o didėjant jų pelnui, didėja nusikalstamos organizacijų pajamos, auga struktūra, jina stiprėja, plečiasi jos korupciniai ryšiai, tai natūralu, tam kad nusikalstamas susivienijimas išnyktų, jį reiktų sunaikinti visų pirma eliminuojant nusikalstamą pelną. Kažkada Ispanijos vidaus reikalų ministras yra pasakęs, kad nusikalstamą verslą, nusikalstamą susivieniją sunaikinti yra labai sunku, bet labai paprasta jį perkelti, sukuriant jam nepalankias nusikalstamo verslo sąlygas. Kas įvyko ir Lietuvoje beje, sustiprėjus teisėsaugai ir atsiradus stiprioms institucijoms kurios kovoja su organizuotu nusikalstamumu, nusikalstamas verslas pasirinko tiesiog saugesnes veiklos sritis ir teritorijas, persikėlė į didesnes valstybes

Vokietija, Ispanija, Olandija. Tiek nusikalstamo narkotikų verslo, kontrabandos, prekyba žmonėmis, vagysčių didelio masto gaujos, kėlėsi į dideles valstybes. Pirma jie yra saugesni dėl to, kad jų nežino, antra teritorija ir nusikalstamo verslo apimtys yra daug didesnės, o jie saugesni, praradimai mažesni, pelnai didesni ir natūralu, kad taip ir įvyko. Didžia dalimi Lietuvoje įvyko organizuoto nusikalstamumo perkėlimas, jie dėl aktyvių teisėsaugos veiksmų tiesiog rinkosi kitas šalis, prekursorių gabenimas iš Rusijos į Olandiją, tai Lietuvoje buvo perkamos transporto paslaugos. Narkotikų gabenimas iš Lotynų Amerikos į Olandiją, Vakarų Europos Skandinaviją, augalinės kilmės narkotinių medžiagų gabenimas iš Maroko į Rusiją, neličiant tranzitų kartais per Lietuvą, nes nusikalstamo verslo apimtys visai kitos ir saugumas didesnis, nes Lietuvos teisėsauga aktyvi, todėl tiesiog nusikalstamus verslus persikėlė į kitas šalis. Dėl to labai svarbu, kad atsirado tarptautinis bendradarbiavimas, dėl ko Lietuva prisijungė prie Europolo mandato, dėl ko atsirado lietuviškas organizuotas nusikalstamumas ir mūsų iniciatyva ir indelis į Europola ir informacines sistemas, organizuoto nusikalstamumo kontekste labai didelis buvo. Iš esmės Lietuva mokė kovot Europą su Rytų Europos organizuotu nusikalstamumu.

4 klausimas: Kokius pagrindinius veiksnius Jūs laikytumėte labiausiai stiprinančiais organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos tarpusavio ryšį Lietuvoje?

Na turbūt kalbant apie devintą, dešimtą, dešimtmečius tai mes neturėjom teisinės sistemos. Ryšiams stiprėti didžiausia įtaka turėjo silpna teisinė sistema, silpnas aprūpinimas, įvairių antikorupcinių institucijų ir aš natūraliai galiu išskirti keletą etapų, kai tie klausimai buvo sprendžiami. Tai pirmas sprendimas buvo, vėliau beje jis buvo pripažintas prieštaraujantis konstitucijai, tai Lietuvos parlamentas matydamas organizuoto nusikalstamumo grėsmę, nevaldomą grėsmę, aprėmė sprendimus dėl prevencinio sulaikymo įstatymo, kai asmenys siejami su organizuotu nusikalstamumu puse metų buvo izoliuojami ir be teismo sprendimo remiantis surinktais duomenimis ir įrodančiais jų priklausomybę nusikalstamumo susivienijimui, jie buvo izoliuojami pagal prevencinio sulaikymo įstatymą. Būtinai reikalingumas buvo tada, toks buvo teisinis reguliavimas, buvo kas aktyviai taikė tai, buvo kas bijojo taikyti, buvo kas nemokėjo taikyti, buvo kas tiesiog netaikė dėl to, kad buvo siejami su organizuotu nusikalstamumu ir šiandien man Joniškio žmonės dėkoja už tai, kad mes organizuoto nusikalstamumo atžvilgiu, prevencinio sulaikymo įstatymą taikėm labai intensyviai ir verslas galėjo kvėpuoti Joniškį, bet visi Šiaulių autoritetai, pabuvo Joniškio areštinėje. Tai tiesiog gandas vaikščiojo, kad „nevažiukim į Joniškį, ten iškarto pagaus ir sulaikys“. Beje tas įstatymas buvo toks kaip nevirties įstatymas, kai valstybė nebežinojo kaip susidoroti su organizuotu nusikalstamumu. Vėliau atsirado pažangesni sprendimai, tai

organizuoto nusikalstamumo užkardymo įstatymas, jis ir šiandien veikiantis. Dar vėliau matydami sudėtingą įrodinėjimo procesą, tuo metu man teko dirbti Panevėžyje su tyrimo grupe, tai valstybė rado sprendimus ir baudžiamajame procese, atsirado liudytojo apsaugos mechanizmas, atsirado galimybė atleisti nuo baudžiamosios atsakomybės asmenis, kurie duoda parodymus prieš nusikalstamo susivienijimo narius, kurie patys nedalyvavę labai sunkių nusikaltimų daryme, tai tie etapai buvo labai svarbūs. Aš galiu labai aiškiai įvardinti, kad pagrindinis veiksnys buvo silpna teisine sistema. Šiandien mes turime labai stiprią teisinę sistemą, todėl turime visus įrankius sukontroliuoti organizuotą nusikalstamumą ir dėl to organizuotas nusikalstamumas persikėlė į kitas šalis.

5 klausimas: Su kokiais didžiausiais sunkumais teisėsaugos institucijos susiduria tirdamos nusikalstamas veikas, kuriose perspina organizuotas nusikalstamumas ir korupcija?

Tiriant nusikalstamo susivienijimo veiką, ypatingai jeigu ta veiką persirita per sieną, tai tu turi tiesiog bendradarbiauti. Jeigu nusikalstamo verslo sričių paletė labai plati, nuo kontrabandos iki narkotikų, korupcijos ir kitų sunkių nusikaltimų, tai tu tiesiog neišvengsi tarpi nstitutinio bendradarbiavimo ir tai tarp institucinis bendradarbiavimas yra ta vieta, kur susiduri su rizikomis, jeigu toje institucijoje yra korumpuoti asmenys. Man yra tekę dirbti su Albanijos, Bulgarijos, Estijos, Latvijos, Ispanijos ir Rusijos organizuoto nusikalstamumo srityje dirbančiais pareigūnais ir aš turiu įvairių patirčių, nuo informacijos nutekinimo, pardavimų ir kitų dalykų. Tai korupcija tiesiog trukdo bendradarbiavimui, nes tu turi bendradarbiauti pavyzdžiui su muitine arba valstybės sienos apsaugos tarnyba ir tu turi įsivertinti riziką, ar bendradarbiavimas padės ar pakenks. Jeigu yra korupciniai ryšiai tai tu gali tiesiog prarasti surinktus kriminalinės žvalgybos ar ikiteisminio tyrimo duomenis. Čia turbūt yra didžiausias sunkumas – pasitikėjimas ir rizikos išvengimas, ypatingai kai yra bendradarbiavimas per siena, kai tu tiesiog nežinai kas yra Bulgarijoje. O korupcija absoliuti, kai tu tiesiog turi gauti duomenis iš Rusijos ir akivaizdu, kad jie parduos tą informaciją, kad kažkas domėsis. Kuo daugiau šalių įsijungia į tyrimą, kuo daugiau įsijungia institucijų, tuo daugiau rizikos.

6 klausimas: Kaip vertinate teisėsaugos institucijų tarpusavio bendradarbiavimą sprendžiant organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos problemas?

Apie tai išplėčiau jau 5 klausime.

7 klausimas: Jūsų nuomone, ar galiojantis teisinis reguliavimas sudaro pakankamas prielaidas veiksmingai kovoti su organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšiu? Kodėl?

Taip, be sąlygiškai taip. Aš nuo 2012 m., esu politikoj ir dirbu teisės teisėtvarkos komitete ir visi paketai, kriminalinės žvalgybos, organizuoto nusikalstamumo įstatymo, baudžiamo kodekso,

baudžiamojo proceso kodekso, pinigų plovimo ir teroristų finansavimo įstatymas, jie tiesiog pastaraisiais metais buvo tobulinami glaudžiai bendradarbiaujant su agentūrom tiriančiomis korupciją, organizuotą nusikalstamumą, tai jų lūkestis teisėkūroj yra atspindėtas ir tikrai galiu pažymėti, kad Lietuva turi unikalią teisinę sistemą, išskirtinę iš kitų valstybių, kadangi organizuoto nusikalstamumo kontrolėj mes turim papildomų įrankių, skirtingai nei kitos kontinentinės teisės valstybės, mes turime kriminalinės žvalgybos įstatymą, ko nedaug kas turi, mes turim organizuoto nusikalstamumo kontrolės įstatymą, ko irgi nedaug kas turi, tai mes turim unikalias galimybes. Mes turim atleidimą nuo baudžiamosios atsakomybės institutą stiprų, ko kitos valstybės neturi. Tarkim Panevėžio, Kauno, Vilniaus, Alytaus, Klaipėdos gaujos, jų sutriuškinimas didžiąją dalimi rėmėsi ir asmenų kurie bendradarbiavimo darė parodymus prieš lyderius, atskleidė schemas, atskleidė nusikaltimo padarymo vietas, būdus ir tai galima buvo įgyvendinti, kadangi atsirado galimybė atleisti žmogų nuo baudžiamosios atsakomybės arba skirti jam švelnesnę sankciją.

8 klausimas: Kaip, Jūsų vertinimu, organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšys veikia visuomenės pasitikėjimą valstybe ir teisėsaugos institucijomis?

Naikina pasitikėjimą valstybę, kadangi įsivaizduokim, žmogus kuris atėjo pranešti apie kažkokio nusikalstamo susivienijimo daromus nusikaltimus ir jam atėjo iš to nusikalstamo susivienijimo ir sako: „pasiskundeit?“. Ir kuomet tada žmogui pasitikėti? Jis linkęs pasitikėti, jis kreipėsi, nori bendradarbiauti su teisėsauga, o teisėsauga nupirkta. Tai žmogus praradęs pasitikėjimą teisėsauga, nes teisėsauga veikia valstybės vardu, įstatymo vardu, jis praranda pasitikėjimą valstybę, paprasta.

9 klausimas: Kokias priemones ar pokyčius, Jūsų nuomone, reikėtų įgyvendinti siekiant sumažinti organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos tarpusavio ryšį?

Pareigūnų motyvaciją, mokymas, atranka. Dirbti su organizuotu nusikalstamumu tikrai turi būti tam pasirengę pareigūnai. Labai paprastai – profesionalus nusikalstamumas ir organizuotas nusikalstamumas ne tas pats. Organizuotas nusikalstamumas, organizuotas verslas, struktūra, ryšiai ir kiti dalykai, ką reikia įrodinėti. O profesionalus nusikalstamumas tai nebūtinai struktūra, tai gali būti pavieniai asmenis, nedidelės gaujos, kuriems nusikaltimo darymas yra tiesiog pragyvenimo šaltinis, didesnės, mažesnės pajamos. Ir įsivaizduojam kokia gynyba, kokia profesionali gynyba įsijungia, kai sulaikomas asmuo įtariamas jachta iš Pietų Amerikos į Olandiją gabenęs 2 tonas narkotinių medžiagų kokaino. Kokio lygio gynyba įsijungia tokiu atveju? Ir ant kiek turi būti profesionaliai surenkami duomenis? Kaip jie turi būti atsakingai ir skrupulingai užfiksuojami. Ir profesionali vagių gauja vagiantys iš parduotuvių, tarkim brangius alkoholinius gėrimus, taip reikia užfiksuoti duomenis, bet natūralu, kad čia ne įsijungs valstybės garantuojama teisinė pagalba, o čia

įsijungs Gedimo pr., su brangiais lagaminais vaikštantys advokatai. Reiktų pabandyti su tas advokatais, kurie po 20 metų pradirbo organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos skyriaus departamente pasirungti, tai kokio pasirengimo reikia? Kur kiekvienas sakinyš baudžiamojoje byloje taps skundu. Kitas dalykas kriminalinės žvalgybos procese techninis aprūpinimas, pasirengimas, sugebėjimai ir kontra veiksmai iš anos pusės. Bandymas išsiaiškinti agentūrinį tinklą, bandymas išsiaiškinti techninių priemonių naudojimą, tai įsivaizduokit vėl gi ant kiek profesionaliai reikia šifruoti savo kriminalinės žvalgybos veiksmus, ant kiek profesionaliai reikia saugoti savo šaltinius, dėl to aš ir sakau, kad pasirengimas yra labai svarus ir tas pasirengimas tikrai nepasižiūrėjus rusišką serialą apie kokius mentų karus, o praleidus specialioj bibliotekoj šimtus valandų.

10 klausimas: Kokius pagrindinius nelegalių finansinių įplaukų šaltinius, Jūsų profesinė patirtimi, galima išskirti organizuotoms nusikalstamoms grupėms ir su jomis susijusiems korumpuotiems asmenims?

Pelningiausia sritis yra brangių narkotinių medžiagų kontrabanda, alkoholio kontrabanda, tabako kontrabanda, po to jau prekyba žmonėmis, prekyba ginklais. Balkanai, Jungtinė Karalystė, Airija, ten labai pelninga sritis. Po to jau eina automobilių vagystės ir galiu vieną įdomią situaciją prisiminti kai pabandėm suvesti Vokietijos pareigūnus dirbančius transporto vagysčių srityje ir pareigūnus dirbančius Vidurinėje Azijoje dirbančius narkotikų kontrabandose. Tai keisdavosi automobiliu vagių gaujos, vogtus prabangius automobilius Vokietijoje į narkotines medžiagas Vidurinėje Azijoje ir dvigubas pelnas buvo abejomis kryptimis. Pavogtos mašinos važiuodavo kaip atsilyginimas už narkotines medžiagas. O jos nebūdavo dar pavogtos, jos būdavo apdraustos, naujos, tie automobiliai atsidurdavo kokiam nors taškento turguj automobilių, ir tuo metu kai jie būdavo pardavinėjami jie dar nebūdavo pavogti. Jie būdavo pavogti, kai jie ten būdavo parduodami, tada Vokietijoje ateidavo pranešimas apie vagystę ir ta suma kuriai buvo įvertintas automobilis, Vokietijoje atsidurdavo heroino ekvivalente.

Jeigu kalbėti apie viešuosius pirkimus, tai viešasis sektorius įpareigotas rangos ar kitus objektus pirkti pagal aiškias viešųjų pirkimo įstatyme apibrėžtas taisykles ir natūralu, kad viešieji pirkimai gali tapti kažkokių organizuotų grupių intereso objektu ir čia jau ne kiek tradicinių nusikalstamo susivienijimo, o toks jau aukštesnio intelektualaus lygio interesas ir čia jau turbūt pasekmės yra, kai yra to verslo ir šiandien turbūt Lietuvoj kur gali turbūt atsakyti už viską, išskyrus pirmą milijoną ir jeigu pirmas milijonas grynai iš nusikalstamo verslo tai paskesni milijonai gali jau būti iš verslo kurio pradžia buvo iš kriminalinio elemento, gautomis pajamomis, gal tos tradicijos ir išlieka, noras korumpuoti sistemą išlieka, tai natūralu, kad įpratę veikti pagal nusikalstamo pasaulio taisykles, jie

bando veikti ir viešajam sektoriui pagal nusikalstamo pasaulio taisykles ir papirkinėti asmenis atsakingus už viešuosius pirkimus, taip tokia problema jau yra ir čia yra jau aukštesnio korupcinio lygmens sfera ir piktnaudžiavimas tarnyba.

11 klausimas: Ar norėtumėte papildyti ar pakomentuoti bet kuriuos ankstesnius klausimus, remdamasis (-i) savo profesine patirtimi?

Labai norėčiau, kad darbas su organizuoto nusikalstamumo tyrimo padaliniuose būtų kiekvieno policijos pareigūno tikslas ir svajonė. Nes aš kažkada apie darbą organizuoto nusikalstamumo tyrimo padaliniuose pasakiau, kad: „Kovoiant su organizuotu nusikalstamumu, kaip ir bet kuriame kitame darbe galimos klaidos. Tik svarbu ištikus mažesnei ar didesnei nesėkmei nepasiduoti nusivylimui, baimei, nesuabejoti savo jėgomis ir nenustoti žengti pirmyn, ieškoti naujų priemonių, būdų, sprendimų tikslui pasiekti. Ir bus pati didžiausia nepataisoma klaida jei taip nepadarysime. Ir pareigūnai privalo savo mintimis ir jausmais būti lyderiai ir nepamiršti vieno elementaraus dalyko, kad ir kaip paradoksaliai atrodytų, tai vienas iš romantiškiausių darbų. Mums“. Citata iš jo rašytos knygos „Dvidešimt veiklos metų“.

Apklausias: Egidijus Jurgelis

PUSIAU STRUKTŪRUOTO INTERVIU KLAUSIMAI

1 klausimas: Kaip Jūs, remdamasis (-i) savo profesine patirtimi, apibūdintumėte organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšį Lietuvoje?

Lietuvoje organizuotas nusikalstamumas, ypač aukštesnio lygio, dažniausiai yra susijęs su korupcija, kadangi siekdamas savo tikslų, organizuotas nusikalstamumas, palaikydamas ryšį su korumpuotais valdininkais, teisėsaugos pareigūnais, susikuria geresnės sąlygos veikti bei siekia apsisaugoti nuo atsakomybės. Organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšys kelia pavojų šalies valdymo sistemai, politiniam saugumui, mažina piliečių tikėjimą teisingumu ir valstybe. Nors bendroje nusikaltimų statistikoje Lietuvoje organizuotų grupių padaryti nusikaltimai sudaro pakankamai nedidelę dalį, tačiau reikia turėti omeny, kad ta organizuotų grupių veikla ir jų santykiai su korupcija yra sisteminiai, labai konspiruoti, veikiama uždarose grupėse, todėl nustatyti tą ryšį yra sudėtinga.

2 klausimas: Kokiose veiklos srityse ar situacijose, Jūsų patirtimi, organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos sąveika pasireiškia ryškiausiai?

Organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos sąveika ryškiausiai pasireiškia teisėsaugos srityje, kur organizuotam nusikalstamumui yra reikalingi ryšiai, siekiant vykdyti akcizinių prekių (degalų, cigarečių) kontrabandą, nelegalų ir narkotinių medžiagų gabenimą. Kita sritis – viešieji pirkimai, ypač didelės vertės, kur organizuotas nusikalstamumas suinteresuotas dvejų tikslų įgyvendinimu – nusikalstamų lėšų legalizavimu, nukreipiant šias lėšas į įvairius projektus bei siekis pasipelninti iš laimėtų viešųjų pirkimų. Na ir matyti, kad tas ryšys pakankamai dažnai pasireiškia ir centrinėse Lietuvos valdžios įstaigose ir institucijose, kur atitinkamiems tarnautojams, politikams, yra atsilyginama už priimamus palankius sprendimus, kuriais organizuotas nusikalstamumas siekia savo nusikalstamą veiklą legalizuoti.

3 klausimas: Kaip, Jūsų nuomone, korupcija prisideda prie organizuoto nusikalstamumo veiklos tęstinumo ar efektyvumo?

Korupcija yra priemonė organizuotam nusikalstamumui įgyvendinti savo tikslus ar palengvinti jų įgyvendinimą. Ryšiai su teisėsaugos institucijomis, palengvina, sudaro sąlygas daryti nusikalstamas veikas, tokias kaip kontrabanda, prekyba narkotikais, žmonėmis ir kt. bei išvengti atsakomybės už jas, korupcija valdžios ir vietos savivaldos institucijose - priemonė laimėti viešuosius pirkimus, per juos legalizuoti nusikalstamu būdu įgytą turtą ar pasisavinti projektams skirtas lėšas, korupcija politiniam lygmeny padeda susikurti teisinę bazę, siekiant nelegalią veiklą įteisinti ir tokiu būdu korupcija leidžia organizuotam nusikalstamumui sumažinti riziką, paverčiant nusikalstamą veiklą ilgalaikiu, „saugiu“ ir labai pelningu verslu, kuris dažnai tampa sunkiai atskiriamas nuo teisėtos veiklos.

4 klausimas: Kokius pagrindinius veiksnius Jūs laikytumėte labiausiai stiprinančiais organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos tarpusavio ryšį Lietuvoje?

Lietuvoje organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšį stiprina korupcija tiek centrinėse, tiek savivaldos valdžios institucijose, kuriose per priimamus norminius aktus organizuotas nusikalstamumas siekia legalizuoti savo nusikalstamą veiklą. Per korupciją viešųjų pirkimų organizavimo srityje, organizuotas nusikalstamumas siekia „uždirbti“ pinigų iš valstybėje vykdomų viešųjų pirkimų. Akcizinių prekių (degalų, tabako, alkoholio) kontrabanda, kiti finansiniai nusikaltimai, dažniausiai reikalauja korumpuotų pareigūnų pagalbos ir tai yra veiksnys, stiprinantis organizuotą nusikalstamumą su korupcija. Na ir visuomenės dar nepakankama reakcija į matomus, žinomus korupcinius nusikaltimus, nepranešimas atitinkamoms institucijoms dėl įvairių priežasčių – keršto baimės, nenoro veltis į teisines procedūras, netikėjimas teisingumu ar kt.

5 klausimas: Su kokiais didžiausiais sunkumais teisėsaugos institucijos susiduria tirdamos nusikalstamas veikas, kuriose persipina organizuotas nusikalstamumas ir korupcija?

Šių nusikalstamų veikų tyrimą apsunkina įrodinėjimo sudėtingumas. Surinkti įrodymus yra sudėtinga, nes tiek organizuotų grupių veikla, tiek jų santykiai su korumpuotais pareigūnais yra labai konspiruoti, imamasi didelių atsargumo priemonių, tarpusavio bendravimui naudojamos įvairios naujausios technologijos ir išmanieji įrenginiai, kyšiai sumokami juos maskuojant po neva teisėtomis finansinėmis operacijomis, nusikalstamu būdu įgytos lėšos taip pat siekiama legalizuoti įvairiomis finansinėmis operacijomis, dažnai atvejais įvairūs ryšiai siejami su asmenimis, įmonėmis užsienyje, dėl ko reikalingas tarptautinis teisėsaugos institucijų bendradarbiavimas, kaltinamųjų tokiose bylose gynybai pasitelkiami aukščiausios kvalifikacijos advokatai, kartais poveikį tyrėjams siekiama padaryti aukštesniu ar politiniu lygmeniu ir visa tai tyrimą daro labai sudėtingu. Todėl šių nusikalstamų veikų tyrimas reikalauja didelės tyrimą atliekančių pareigūnų kvalifikacijos, apimančios teisinių, finansinių, technologinių, tarptautinio bendradarbiavimo žinių spektrą. Pastebėtina, kad ikiteisminio tyrimo institucijoms trūksta kvalifikuotų tyrėjų, gebančių tirti tokias sudėtingas nusikalstamas veikas ir neskiriamas pakankamas dėmesys dirbančių tyrėjų kvalifikacijos kėlimui ar naujų kvalifikuotų darbuotojų pritraukimui į jas.

6 klausimas: Kaip vertinate teisėsaugos institucijų tarpusavio bendradarbiavimą sprendžiant organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos problemas?

Teisėsaugos institucijų bendradarbiavimas, sprendžiant organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos problemas šiai dienai manau nėra pakankamai koordinuotas, glaudus. Tam tikrose didelėse bylose jau pastebima ikiteisminio tyrimo veiksmų tarp skirtingų ikiteisminio tyrimo įstaigų aktyvi, suderinta koordinacija, tačiau daugeliu atveju su korupcija ir su organizuotu nusikalstamumu kovojančios ikiteisminio tyrimo įstaigos sprendžia tik sau keliamus aktualius uždavinius, t. y. organizuoto nusikalstamumo tyrimo padaliniai fokusuojasi į organizuotą nusikalstamumą, specialiųjų tyrimų tarnyba orientuojasi į korupcinius nusikaltimus ir savo vykdomų kriminalinės žvalgybos, ikiteisminių tyrimų veiksmų metu gauta informacija, galimai reikšminga kitai institucijai, nėra linkę dalintis arba tas dalinimasis informacija yra daugiau pavienė iniciatyva. Be to aiškinantis organizuoto nusikalstamumo korupcinius ryšius yra vis didesnis finansinių nusikaltimų tyrimo pareigūnų pagalbos poreikis, nes organizuoto nusikalstamumo ir korupcinių nusikaltimų subjektų ryšiai dažniausiai yra maskuojami po įvairiomis finansinėmis operacijomis, kurias siekiama parodyti kaip legalias ir kad atskleisti tas

nelegalias finansines operacijas reikalingos specialios žinios. Todėl tokios visų institucijų, įtraukiant ir finansinių nusikaltimų tyrimo institucijas, koordinuotos veiklos šiuo metu pasigendama, bendro darbo modelis nėra išdirbtas ir tas institucijų bendradarbiavimo klausimas yra sprendžiamas kai jau pradedamas koks tai didesnis ikiteisminis tyrimas.

7 klausimas: Jūsų nuomone, ar galiojantis teisinis reguliavimas sudaro pakankamas prielaidas veiksmingai kovoti su organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšiu? Kodėl?

Galiojantis teisinis reguliavimas manau yra pakankamas ir sudaro sąlygas veiksmingai kovoti su organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšiu, tačiau kartais įstatymų leidyboje atsiranda iniciatyvos, kuriomis siekiama sušvelninti baudžiamąją atsakomybę už korupcines nusikalstamas veikas, už organizuotam nusikalstamumui svarbias nusikalstamas veikas, tokias kaip kontrabanda, disponavimas narkotinėmis-psichotropinėmis medžiagomis ar kt., pataisos dėl tam tikrų veikų pripažinimo mažiau pavojingomis, kas švelnintų baudžiamąją atsakomybę. Tokios įstatymų pataisos, kurios yra priimamos, kuriam laikui įneša tam tikros sumaišties teisėsaugos institucijų, teismų veikloje. Tačiau vėlgi, neatmestina, kad tokios iniciatyvos įstatymų leidyboje atsiranda ne be organizuotų grupių narių bei korumpuotų politikų sąveikos.

8 klausimas: Kaip, Jūsų vertinimu, organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšys veikia visuomenės pasitikėjimą valstybe ir teisėsaugos institucijomis?

Organizuotas nusikalstamumas, naudodamas kyšininkavimo, interesų konflikto, įtakos ir poveikio schemas, siekdamas sukurti lengvesnes sąlygas nusikalstamoms veikoms vykdyti taip iškraipo teisėtą konkurenciją, sukuria nebaudžiamumo įspūdį ir taip mažina visuomenės pasitikėjimą visomis valstybės – tiek įstatymų leidžiamosios, vykdomosios, savivaldos, tiek teisėsaugos institucijomis. Mažėjant pasitikėjimui valdžios institucijomis visuomenėje auga nusivylimas ir tuo pačiu tikėjimas pačia valstybe, visuomenėje didėja paskata nesilaikyti valstybėje priimtų įstatyminių nuostatų bei patiems tikslų siekti nelegaliomis priemonėmis.

9 klausimas: Kokias priemones ar pokyčius, Jūsų nuomone, reikėtų įgyvendinti siekiant sumažinti organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos tarpusavio ryšį?

Organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos tarpusavio ryšį mažina sėkminga teisėsaugos institucijų veikla išaiškinant tiek organizuotų grupių veiklą, tiek korumpuotus pareigūnus. Kuo šių įstaigų veikla bus geriau finansuojama, kuo jos turės modernesnes priemones ir galimybes taikyti šiuolaikiškas technologijas, kuo jose dirbs kompetentingesni pareigūnai, už savo darbą gaunantys deramą atlygį, kuo skirtingos institucijos labiau koordinuos savo veiklą, tuo ta teisėsaugos institucijų veikla bus sėkmingesnė. Matant sėkmingą teisėsaugos institucijų veiklą,

baimė būti išaiškintam, patrauktam baudžiamojon atsakomybėn atgrasyti nuo neteisėtų veiksmų gali tiek korumpuotus pareigūnus, tiek organizuotų grupių narius. Taigi viena iš tų ryšių mažinančių priemonių būtų teisėsaugos institucijų veiklos nepriklausomumo, tinkamo finansavimo užtikrinimas, kvalifikuotų kadro pritraukimas.

10 klausimas: Kokius pagrindinius nelegalių finansinių įplaukų šaltinius, Jūsų profesine patirtimi, galima išskirti organizuotoms nusikalstamoms grupėms ir su jomis susijusiems korumpuotiems asmenims?

Pagrindiniai nelegalių finansinių įplaukų šaltiniai Lietuvoje - akcizinių prekių, degalų, alkoholio, cigarečių kontrabanda, prekyba narkotinėmis-psichotropinėmis medžiagomis, prekyba žmonėmis, nelegalų gabenimas ir jų išnaudojimas, PVM grobstymas ir mokesčių slėpimas. Dalis šių nelegalių įplaukų panaudojamos, kad papirkti atitinkamus valstybės pareigūnus, padedančius vykdyti neteisėtą veiklą ar išvengti baudžiamosios atsakomybės, kitą dalį siekiama legalizuoti įsigyjant nekilnojamąjį turtą, kuriant įmones ar lėšas panaudojant jau sukurtų įmonių veikloje.

Apklausiamasis: Vytautas Lukošius

PUSIAU STRUKTŪRUOTO INTERVIU KLAUSIMAI

1 klausimas: Kaip Jūs, remdamasis (-i) savo profesine patirtimi, apibūdintumėte organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšį Lietuvoje?

Atsakymas. Pirmiausiai reikia suvokti organizuoto nusikalstamumo (ON) lygmenį ir jo apraiškas (politinis lygmuo: įstatymų leidžiamoji, įstatymų vykdomoji valdžia ir su tuo susijusi teisminė valdžia. Žemesnis lygmuo - kriminalinis nusikalstamumas...)

ON nėra lygu – korupcija. ON egzistuoja kaip atskiras reiškiny, o šiuo atveju korupcija – kaip ON įrankis.

Organizuotas nusikalstamumas siekdamas išvengti baudžiamosios atsakomybės ar spragų įstatymuose nuolat ieško ryšių valstybės institucijose. Tame tarpe ir palankių asmenų galimai linkusių į korupciją – siekiančių pasipelnyti priešingu valstybės interesams poelgiu. Todėl manytina, kad tarp organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos yra ryšys, tačiau tai nėra vertintina kaip struktūriškai susiję procesai.

2 klausimas: Kokiose veiklos srityse ar situacijose, Jūsų patirtimi, organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos sąveika pasireiškia ryškiausiai?

Atsakymas. Tai yra sprendimų priėmimo sritys (veikti (neveikti), o jei veikti, tai kaip) ir už tai atsakingi atitinkami asmenys.

Rizikos zonos geriausiai identifikuojamas per teismų praktiką, kai už korupcinio pobūdžio nusikaltimus nuteisiami valstybės tarnautojai. Tačiau vertinant per organizuoto nusikalstamumo pusę, organizuotų grupių nariai yra linkę turėti ryšių ir jiems palankių pareigūnų statutinėse valstybės tarnybos įstaigose, prokuratūroje ir teismuose.

3 klausimas: Kaip, Jūsų nuomone, korupcija prisideda prie organizuoto nusikalstamumo veiklos tęstinumo ar efektyvumo?

Atsakymas. Kaip jau minėta atsakant į pirmą klausimą, korupcija matoma kaip ON įrankis. Dėl korupcijos gali vyrauti nebaudžiamumas, o tai sudaro puikias sąlygas organizuoto nusikalstamumo veiklos tęstinumui ir efektyvumui.

4 klausimas: Kokius pagrindinius veiksnius Jūs laikytumėte labiausiai stiprinančiais organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos tarpusavio ryšį Lietuvoje?

Atsakymas.

ON atstovai korupcijos imasi pagal poreikį (pvz, užsitikrinti tam tikrų darbuotų veikimą, ar neveikimą, ar veikimą tam tikra tvarka, apimti ir pan.). Naudotis teisinio reguliavimo spragomis, institucinių neveiksmingu galima ir be korupcijos, nebent kalbama apie aukštą ON lygmenį, kuomet specialiai kuriamos teisinio reguliavimo spragos...

5 klausimas: Su kokiais didžiausiais sunkumais teisėsaugos institucijos susiduria tirdamos nusikalstamas veikas, kuriose persipina organizuotas nusikalstamumas ir korupcija?

Atsakymas.

Pagrindinis sunkumas – rasti būdą nugalėti korumpuotą sprendimų priėmėją ar kt. darbuotoją. Būtent šiame etape ir atsispindės įrodinėjimo sudėtingumas ir tarp institucinio bendradarbiavimo trūkumai....

6 klausimas: Kaip vertinate teisėsaugos institucijų tarpusavio bendradarbiavimą sprendžiant organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos problemas?

Atsakymas. Tarp institucinis bendradarbiavimas reglamentuotas įstatymais. Informacijos apsiikeitimo efektyvumas ir koordinavimo lygis priklauso nuo atskirtų institucijų darbuotojų savalaikių veiksmų, patirties ir atsakingumo. Nestringant šiems aspektams bendradarbiavimas vyksta sklandžiai.

Vertinam prastai. Pvz: policija atliko didelį, sudėtingą tyrimą organizuotos grupės atžvilgiu, kurios nariai organizavo ir vykdė sunkias ir labai sunkias nusikalstamas veikas. Tačiau teismo nagrinėjimo metu, organizuotos grupės nariai buvo nuteisti mažesnėmis, nei įstatyme numatytomis bausmėmis.

Arba: policija atliko didelį ir sudėtingą turto tyrimą organizuotos grupės narių atžvilgiu, tačiau prokuroras šį darbą įvertino kaip nereikšmingą ir nesiėmė tolimesnių, reikiamų veiksmų...

7 klausimas: Jūsų nuomone, ar galiojantis teisinis reguliavimas sudaro pakankamas prielaidas veiksmingai kovoti su organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšiu? Kodėl?

Atsakymas. Per ilgas ikiteisminis tyrimas ir bylų nagrinėjimas teisme, bei per švelnios bausmės, ženkliai švelnesnės nei numatyta atitinkamo straipsnio sankcijoje. Dėl šių veiksnių formuojasi nebaudžiamumo pojūtis, kas neatgraso nuo nusikalstamų veikų vykdymo tame tarpe ir organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšio formavimo ir plėtimosi.

Galiojantis teisinis reguliavimas galėtų būti vertinamas kaip iš dalies pakankamas veiksmingai kovai su organizuoto nusikalstamumu, ar korupcija, tačiau neigiamą įtaką šioje srityje daro netinkamai formuojama nauja praktika tiriant ir atskleidžiant nusikalstamas veikas: didžiuliai pertekliniai reikalavimai, kurie nieko nepagrįsti ir nelogiški, praktikos kaitaliojimas, kai nusistovėjusi praktika, kuri suformuota nuo seno galiojančiais įstatymais ir poįstatyminiais norminiais dokumentais, imama traktuoti kaip netinkama. Dėl to išlošia tik nusikalstamo pasaulio atstovai.

8 klausimas: Kaip, Jūsų vertinimu, organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšys veikia visuomenės pasitikėjimą valstybe ir teisėsaugos institucijomis?

Atsakymas. Korupcija menkina piliečių pasitikėjimą valstybės institucijų darbu. O sąžiningai dirbančių valstybės tarnautojams mažėja tikėjimas atliekamu darbu ir jo rezultatu. Organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšys tik sutvirtina minėtus neigiamus padarinius. Paskutiniu metu viešumon iškylusios Augalininkystės departamento atžvilgiu vykdyto tyrimo detalės, kurios palietė net eks premjerą ir eks ministrą. Tai labiau panašu į aukščiausio lygmens nusikalstamumo apraiškas, kurios neapsiėjo be korupcijos. Šiuo atveju apie pasitikėjimą negali būti nei kalbos...

9 klausimas: Kokias priemones ar pokyčius, Jūsų nuomone, reikėtų įgyvendinti siekiant sumažinti organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos tarpusavio ryšį?

Atsakymas.

Klausimas labai sudėtingas:

-suformuotas netinkamas požiūris į nusikalstamumą ir korupciją ir panašu, kad šiandien dienai tai tapo norma;

- būtinas visuomenės nepakantumas šiai sričiai;

- atsisakymas perteklinių, nelogiškų ir nepagrįstų reikalavimų teisėsaugai, atskleidžiant ir tiriant nusikalstamas veikas, taip pat vykdant teisminį nagrinėjimą (nenormalu kai galutinis sprendimas teisme priimamas po 10 metų);

-tam iš dalies būtinas ir įstatyminio reglamentavimo peržiūrėjimas;

-bausmių sistema Lietuvoje (kiek ji veiksminga, o gal būt labiau žalinga Lietuvoje);

- būtinas teisėsaugos stiprinimas, finansuojant (nenormalu, kai pareigūnas yra priverstas ieškot antro darbo, kad pragyvent...), įgyjant reikiamas (atitinkančias laikotarpį priemones), identifikuojant problematiškiausias sritis ir rengiant kvalifikuotus specialistus...

10 klausimas: Kokius pagrindinius nelegalių finansinių įplaukų šaltinius, Jūsų profesine patirtimi, galima išskirti organizuotoms nusikalstamoms grupėms ir su jomis susijusiems korumpuotiems asmenims?

Atsakymas. Lietuvoje organizuotas nusikalstamumas didžiausias pajamas gauna iš narkotikų kontrabandos, jų neteisėto disponavimo ir platinimo. Taip pat iš kitų Šiaulių ONTV priskirtų tirti nusikaltimų tokių kaip prekyba žmonėmis, prostitucijos organizavimo ir ginklų prekybos. Dažniausiai iš minėtų nusikaltimų gaunamas pelnas yra grynaisiais pinigais, todėl dažniausiai organizuotų nusikalstamų grupių nariai neregistruoja vertingo turto savo vardu, legalizuoja gautas pajamas per fiktyvias įmones, statybos ir kitas viešąsias paslaugas teikiančias įmones. Taip pat dažnai naudojasi įvairiomis kripto valiutų pinigėmis. Darytina prielaida, kad korupcinio pobūdžio finansiniai srautai gali būti grįsti grynujų pinigų ar kripto valiutos pagrindu.

Tai yra nusikalstamos veikos, kurios „duoda“ didžiausią finansinę naudą ir būdai gautas neteisėtas pajamas slėpti, ar legalizuoti.

Apklausiamasis: Vaidotas Pupelis

PUSIAU STRUKTŪRUOTO INTERVIU KLAUSIMAI

1 klausimas: Kaip Jūs, remdamasis (-i) savo profesine patirtimi, apibūdintumėte organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšį Lietuvoje?

Atsakymas: Ryšys tiesioginis ir tamprus, ten kur ON, ten ir korupcija.

2 klausimas: Kokiose veiklos srityse ar situacijose, Jūsų patirtimi, organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos sąveika pasireiškia ryškiausiai?

Atsakymas: Teisėsaugos ir viešųjų pirkimų srityse

3 klausimas: Kaip, Jūsų nuomone, korupcija prisideda prie organizuoto nusikalstamumo veiklos tęstinumo ar efektyvumo?

Atsakymas: Tiesiogiai. Korupcija skatina nebaudžiamumą, o tai skatina ON veikti.

4 klausimas: Kokius pagrindinius veiksnius Jūs laikytumėte labiausiai stiprinančiais organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos tarpusavio ryšį Lietuvoje?

Atsakymas: Materialinė nauda ir atsakomybės išvengimas.

5 klausimas: Su kokiais didžiausiais sunkumais teisėsaugos institucijos susiduria tirdamos nusikalstamas veikas, kuriose persipina organizuotas nusikalstamumas ir korupcija?

Atsakymas: Technologinis atsilikimas, nuolat kardinaliai besikeičianti teismų praktika.

6 klausimas: Kaip vertinate teisėsaugos institucijų tarpusavio bendradarbiavimą sprendžiant organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos problemas?

Atsakymas: Labai glaudus ir betarpiškas.

7 klausimas: Jūsų nuomone, ar galiojantis teisinis reguliavimas sudaro pakankamas prielaidas veiksmingai kovoti su organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšiu? Kodėl?

Atsakymas: Teisinė bazė yra visiškai pakankama, nes yra visos galimybės taikyti visus kovos su nurodytais reiškinais būdus ir priemones.

8 klausimas: Kaip, Jūsų vertinimu, organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos ryšys veikia visuomenės pasitikėjimą valstybe ir teisėsaugos institucijomis?

Atsakymas: Labai neigiamai, visuomenėje skatinamas nusivylimas ir nepasitikėjimas sistema.

9 klausimas: Kokias priemones ar pokyčius, Jūsų nuomone, reikėtų įgyvendinti siekiant sumažinti organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos tarpusavio ryšį?

Atsakymas: Nusikalsti turi neapsimokėti, t. y. atsakomybė ir pasekmės už padarytus nusikaltimus turi būti ženkliai skaudesnės (visų pirma finansiškai) nei galima nusikalstama nauda. Teisinė bazė tai pasiekti leidžia, deja, praktikoje tai neveikia ir neveikia visų pirma todėl, jog teismai tam tikrais atvejais gali skirti mažesnes bausmes nei numatyta įstatymu. Ši galimybė yra taikoma kaip norma ir bausmės dažniausiai yra juokingos.

10 klausimas: Kokius pagrindinius nelegalių finansinių įplaukų šaltinius, Jūsų profesine patirtimi, galima išskirti organizuotoms nusikalstamoms grupėms ir su jomis susijusiems korumpuotiems asmenims?

Atsakymas: Pagrindinė finansavimo linija yra „atkatai“ iš viešųjų pirkimų. Dirbtinai sukeltos pirkimų sąmatos, o išgrynintas viršpelnis naudojamas korupcijai.

11 klausimas: Ar norėtumėte papildyti ar pakomentuoti bet kuriuos ankstesnius klausimus, remdamasis (-i) savo profesine patirtimi?